

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**Zakole
Dolnej
Wisły**

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Lokalna Strategia Rozwoju Zakola Dolnej Wisły na lata 2023-2029

Gmina Kijewo Królewskie

Gmina Unisław

Gmina Zławieś Wielka

Gmina Dąbrowa Chełmińska

Kijewo Królewskie, czerwiec 2023 r.

Spis treści

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
1.1. Nazwa LGD i jej forma prawna.....	4
1.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podejścia RLKS/Leader.....	4
1.3. Opis struktury LGD.....	7
1.4. Skład organu decyzyjnego	9
1.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	10
1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	12
Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR.....	13
2.1. Opis obszaru objętego LSR	13
2.2. Mapa obszaru objętego LSR.....	13
2.3. Cechy obszaru LSR, świadczące o jego spójności	14
2.3.1. Uwarunkowania przyrodnicze i geograficzne	14
2.3.2. Rolniczy charakter obszaru	14
2.3.3. Walory krajobrazowe	14
2.3.4. Korzystna lokalizacja	14
2.3.5. Spójność funkcjonalna.....	15
2.3.6. Uwarunkowania historyczne i kulturowe.....	15
2.3.7. Ludność zamieszkująca obszar.....	15
2.3.8. Zdiagnozowane grupy interesów	17
Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR.....	18
3.1. Przebieg przeprowadzenia konsultacji LSR ze społecznością lokalną	18
3.2. Wykorzystanie partycypacyjnych metod konsultacji na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR	20
3.3. Analiza przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji oraz wykorzystanie danych z konsultacji społecznych do opracowania LSR.....	23
3.4. Planowana partycypacja społeczna na etapie wdrażania LSR	26
Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR	30
4.1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem	30
4.1.1. Zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy z uwzględnieniem planów odnowy miejscowości.....	30
4.1.2. Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji jako kompleksowego procesu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-infrastrukturalnego.....	32
4.1.3. Przedsiębiorczość	32
4.1.4. Rynek pracy.....	33
4.1.5. Działalność sektora społecznego	34
4.1.6. Problemy społeczne	35
4.1.7. Podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji.....	37
4.1.8. Dziedzictwo kulturowe/zabytki	37
4.1.9. Obszary atrakcyjne turystycznie	38
4.1.10. Obszary wiejskie.....	38
4.1.11. Rolnictwo i rynek rolny.....	39
4.1.12. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę obszaru.....	39
4.1.13. Obszar edukacji formalnej	39
4.1.14. Zasady zrównoważenia środowiskowego.....	40
4.1.15. Podsumowanie analizy potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR.....	40
4.2. Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR	44
4.3. Analiza możliwości wsparcia przez LGD lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw	47
Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia	48
5.1. Zgodność i komplementarność LSR z dokumentami planistycznymi/strategiami wyższego rzędu.....	48
5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.	54
Rozdział VI. Cele i wskaźniki	63
6.1. Cele i przedsięwzięcia.....	63
6.2. Źródła finansowania celów.....	68
6.3. Przedsięwzięcia realizowane w ramach RLKS i sposób ich realizacji.....	69
6.4. Wskaźniki realizacji LSR	71
VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.	74

7.1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia	74
7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami	75
7.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny, a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR	79
7.4 Informacja o realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village), operacji własnych i operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR	81
Rozdział VIII. Plan działania	83
Rozdział IX. Plan finansowy LSR.....	84
9.1. Źródła finansowania LSR	84
9.2. Powiązanie źródeł finansowania z celami LSR	84
Rozdział X. Monitoring i ewaluacja	86
10.1. Opis procesu monitorowania i ewaluacji	86
10.2. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych	88

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1. Nazwa LGD i jej forma prawna

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” jest trójsektorowym partnerstwem, które działa w formie stowarzyszenia specjalnego, posiadającego osobowość prawną. Zebranie założycielskie, powołujące Stowarzyszenie miało miejsce w dniu 16.02.2006 r. w Watorowie k. Kijewa Królewskiego. Rejestracja Stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym nastąpiła w dniu 26.05.2006 r. pod numerem 0000257579.

1.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podejścia RLKS/Leader

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” jest partnerstwem czterech gmin wiejskich (Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Unisław i Zławieś Wielka). Jako partnerstwo tych gmin działa od 2015 r., kiedy to do LGD formalnie przystąpiła gmina Zławieś Wielka, w miejsce występującej gminy Pruszcz.

Jak wspomniano wyżej, zebranie założycielskie Stowarzyszenia odbyło się 16.02.2006 r. w Watorowie k. Kijewa Królewskiego.

Jednak pierwsze spotkanie podmiotów zainteresowanych współpracą partnerską zorganizowano 17.01.2006 r. w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Kijewie Królewskim. Uczestniczyły w nim 44 osoby z terenu 4 gmin. Podczas spotkania animator grup leaderskich z Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku nakreślił zakres działań stojących przed partnerami LGD.

Od początku swego istnienia „Zakole Dolnej Wisły” działa bardzo prężnie zdobywając tym samym doświadczenie we wdrażaniu podejścia Leader/RLKS. Najważniejsze wydarzenia wpływające na ugruntowanie pozycji LGD jako inicjatora lokalnych przedsięwzięć mających oddolny charakter to:

W roku 2006:

- udział w seminarium „Z ekologią na co dzień”,
- organizacja rowerowego Rajdu Zakolem Dolnej Wisły,
- współorganizacja konferencji poświęconej zagadnieniom rozwoju wsi ze szczególnym uwzględnieniem programu Leader +,
- współpraca przy organizacji Festiwalu Smaku w Grucznie, gdzie promowano inicjatywę współpracy partnerskiej oraz dziedzictwo kulturowe regionu,
- udział w konkursie organizowanym przez ODR dla kujawsko-pomorskich LGD na najciekawsze stoisko z produktem lokalnym, w którym LGD zajęło II miejsce

W latach 2007-2008, LGD realizowało projekt „Wykorzystanie dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego obszaru „Zakola Dolnej Wisły” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji. W ramach tego projektu LGD zrealizowała 10 następujących podprojektów:

1. Ożywienie świetlic wiejskich jako centrów kulturalnych wsi
2. Agroturystyka jako możliwość rozwoju gospodarstwa wielofunkcyjnego – wyjazdy studyjne, seminaria
3. Uprawa roślin energetycznych – seminaria promujące alternatywne i ekologiczne źródła energii wśród rolników i innych mieszkańców LGD
4. Wydanie kalendarza imprez kulturalno-sportowych z terenu działania LGD ZDW
5. Cykl biesiad międzygminnych
6. Przeprowadzenie szkoleń z zakresu metod uprawy, przetwórstwa i sprzedaży produktów lokalnych
7. Tradycyjne uprawy w rejonie zakola Dolnej Wisły zachowanie tradycji i wykorzystywanie w celu pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu mieszkańców wsi
8. Przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego oraz historycznego i dokonanie ich waloryzacji pod kątem rozwoju turystyki
9. Opracowanie i wydanie przewodnika, mapy i strony internetowej promującego atrakcje obszaru LGD ZDW
10. Konkurs produktów lokalnych i tradycyjnych

Między innymi dzięki realizacji powyższych przedsięwzięć, LGD zyskiwała coraz więcej członków, partnerów i sponsorów oraz zyskiwała wiarygodność wśród mieszkańców.

17.07.2008 r. Stowarzyszenie dokonało zmian statutowych, które dostosowały LGD do nowych funkcji i zadań związanych z wdrażaniem LSR na lata 2009-2015. Wraz z wdrażaniem Strategii następował rozwój partnerstwa i integracji, a także aktywizacja społeczności zamieszkującej obszar LGD.

Przez cały okres wdrażania LSR na lata 2009-2015 realizowano nie tylko działania związane z redystrybucją środków unijnych na poziomie lokalnym, ale także szereg inicjatyw mających na celu umacnianie pozycji LGD jako ośrodka głównej aktywności na obszarach wiejskich. Biuro LGD przez cały okres wsparcia świadczyło doradztwo zarówno na etapie wnioskowania o pomoc, jak i rozliczania zrealizowanych operacji. Zorganizowane szkolenia w zakresie zasad przyznawania pomocy i wypełniania wniosków aplikacyjnych, a także zasad realizacji operacji, zaowocowały złożeniem w tym okresie 100 wniosków, z których 55 zostało pomyślnie zrealizowanych i rozliczonych.

Ważnym aspektem działalności LGD w tym okresie był udział w 4 wizytach studyjnych obejmujących tematykę wdrażania środków unijnych w ramach podejścia LEADER na terenie Francji, Hiszpanii i Portugalii, a także na Warmii i Mazurach. Dzięki tym działaniom LGD wzbogaciło się o nową wiedzę wpływającą na powstawanie innowacyjnych pomysłów w zakresie aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich.

Ponadto w latach 2009-2015 LGD zrealizowała 2 projekty współpracy:

1. opracowanie wspólnej ze wszystkimi lokalnymi grupami działania w województwie kujawsko-pomorskim publikacji promującej turystyczne i kulturowe atrakcje na obszarach objętych lokalnymi strategiami rozwoju
2. Szlak Tradycji i Smaku – projekt współpracy z Fundacją „Ziemia Gotyku”, ukierunkowany na promocję dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego, produktów lokalnych, obiektów turystyki wiejskiej oraz imprez cyklicznych obszaru obu partnerów

Wraz z zakończeniem okresu wdrażania LSR na lata 2009-2015, gmina Pruszcz podjęła decyzję o wystąpieniu z partnerstwa. W tym samym czasie rozpoczęto rozmowy z gminą Zławieś Wielka na temat rozszerzenia obszaru Zakola o jej terytorium. Chęć pozyskania gminy Zławieś Wielka do Stowarzyszenia była szczególnie ważna ze względu na fakt, iż jej obszar wykazuje ogromną spójność zarówno terytorialną, jak i społeczną z pozostałymi gminami wchodzącymi w skład partnerstwa.

Jeszcze w 2014 r. Rada Gminy Zławieś Wielka podjęła uchwałę intencyjną o przystąpieniu do partnerstwa. Wtedy to zainicjowano intensywne działania w kierunku asymilacji jej mieszkańców z obszarem pozostałych gmin Zakola. Oficjalne pożegnanie Gminy Pruszcz oraz powitanie nowej partnerskiej Gminy Zławieś Wielka miało miejsce w kwietniu 2015 r. podczas konferencji podsumowującej PROW 2007-2013 zatytułowanej „Efekt LEADER-a, czyli jak PROW 2007-2013 zmienił Zakole Dolnej Wisły”.

W okres wdrażania nowej LSR na lata 2016-2023, LGD „Zakole Dolnej Wisły” wkroczyło jako doświadczony podmiot, silnie ukorzeniony w środowisku lokalnym.

Wdrażanie LSR w okresie w latach 2016-23 wydatnie przyczyniło się do wzrostu współpracy pomiędzy przedstawicielami poszczególnych sektorów uczestniczących w partnerstwie. Dzięki temu, że LGD skupia 4 gminy z 3 różnych powiatów, stała się platformą współpracy wykraczającą poza dotychczasowe ramy łączące poszczególne samorządy. Aspektem wpływającym na integrację i rozwój obszaru było zastosowanie mechanizmu RLKS łączącego fundusze z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego z środkami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, co sprzyjało realizacji projektów tworzących kolejne wymiary komplementarności.

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2023 w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców realizowano 3 główne cele:

1. Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.,

Cel był odpowiedzią na zdiagnozowaną słabą jakość lokalnego rynku pracy w regionie, w tym dużą liczbę osób bezrobotnych i biernych zawodowo, szczególnie osób z grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy (kobiety, osoby młode do 40 r. ż., osoby w wieku powyżej 50 roku życia, osoby niepracujące, osoby niepełnosprawne, osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej).

W ramach budżetu stanowiącego połowę dostępnych w ramach LSR środków na wdrażanie realizowano dwa typy działań: podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej, których budżet wynosił 937.500 euro. Dzięki nowopowstałym (43 nowe firmy) i rozwijającym się firmom (8 rozwiniętych firm) na obszarze LGD rozwinęły się nowe branże usług oraz produkcji,

powstały 52 nowe miejsca pracy, a co za tym idzie Zakole Dolnej Wisły stało się miejscem atrakcyjniejszym do zamieszkania i inwestowania.

2. Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

W ramach celu realizowano przedsięwzięcia związane z zaradzeniem problemom niewystarczającej infrastruktury turystycznej czy niedoinwestowaniem infrastruktury komunikacyjnej dla polepszenia jakości życia mieszkańców w oparciu o poprawę różnych sfer infrastruktury. Ponadto osobnym obszarem tematycznym objętym wsparciem w ramach celu było generowanie warunków wzmacniających tożsamość lokalną na obszarze LGD.

W ramach budżetu: z realizacją działań na rzecz poprawy ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej (PROW 183.047,38 euro) na obszarze LGD powstało 10 obiektów infrastruktury niekomercyjnej dla mieszkańców (place zabaw, wiaty, tereny rekreacyjne), w ramach infrastruktury drogowej (PROW 421.952,62 euro) wybudowano 0,958 km oraz rozbudowano 1,743 km dróg gminnych.

Wśród działań związanych z tożsamością lokalną zrealizowano 5 przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i promocję produktów, dziedzictwa lokalnego i obszaru LGD (PROW 62.500 euro), w tym 1 operację własną (PROW 12.500 euro). Na obszarze wszystkich gmin zrealizowano partnerskie inicjatywy promujące dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze – m.in. rajdy rowerowe, wydarzenia plenerowe, tablice promocyjne. W ramach operacji własnej zatytułowanej „Łączy nas Wisła, czyli nadwiślańskie dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły”, zrealizowano szereg Inicjatyw wpływających na tożsamość lokalną oraz integrację mieszkańców obszaru LGD (m.in. konkurs kulinarny, rajd nordic walking, biesiada z produktami lokalnymi, konkurs fotograficzny).

W ramach celu ogólnego nr 2. Zrealizowano również dwa projekty współpracy, w tym jeden międzynarodowy, drugi międzyregionalny. Stowarzyszenie wykorzystało maksymalny 10% poziom budżetu na realizację projektów współpracy, co wyróżnia je w skali województwa Kujawsko-Pomorskiego. Pierwszy projekt realizowany w 2018 r. w partnerstwie z dwoma LGD (LGD Vistula Terra Culmensis, LGD Ziemia Gotyku) pod nazwą: „Skarby Ziemi Chełmińskiej”. Celem projektu była promocja obszaru historycznej Ziemi Chełmińskiej, lokalnych produktów i producentów, usług lokalnych, lokalnej przedsiębiorczości oraz zachowanie dziedzictwa lokalnego. Projekt polegał na stworzeniu kompleksowej oferty turystycznej w skład której weszły: innowacyjna aplikacja mobilna, nowoczesna strona internetowa oraz tradycyjne publikacje w formie folderu. Rezultaty projektu pozwoliły na zwiększenie rozpoznawalności danego obszaru, na wzmocnienie marki poszczególnych LGD, a tym samym na rozpoznawalność LGD jako obszaru atrakcyjnego pod względem turystycznym, rekreacyjnym, rozwoju przedsiębiorczości, a także jako dobre miejsce do działania i zamieszkania. Drugi projekt realizowany w roku 2019 to projekt międzynarodowy z partnerami z Polski, Łotwy i Chorwacji: Inteligentne specjalizacje w promocji lokalnego dziedzictwa. Główne założenie i cel to: opracowanie Kodeksu Dobrych Praktyk w zakresie innowacyjnych metod promocji lokalnego dziedzictwa. Podstawą do opracowania Kodeksu były warsztaty zorganizowane w celu wypracowania katalogu inteligentnych specjalizacji w zakresie promocji lokalnego dziedzictwa. Działania były realizowane poprzez wizyty studyjne na Łotwie, w Chorwacji i w Polsce oraz zorganizowanie trzech warsztatów z Kodeksu Dobrych Praktyk w tych krajach. Rezultatem projektu było wprowadzenie innowacyjnych, inteligentnych rozwiązań w obszarze dziedzictwa lokalnego i doprowadzenie do wzrostu konkurencyjności obszaru oraz ochrony i zachowania historycznych i przyrodniczych walorów części województwa Kujawsko-Pomorskiego.

3. Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023 r.

W ramach środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, którego budżet wynosił 1.320.000,00 zł podmiotom publicznym (ośrodki kultury) oraz organizacjom pozarządowym powierzane były granty na realizację działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców. Oba typy projektów wywarły pozytywny wpływ na budowę kapitału społecznego. Poprzez realizację grantów małe środowiska wiejskie (w szczególności osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym) zdobyły szansę na integrację, nabycie nowych umiejętności oraz kompetencji, co w znacznym stopniu przyczyniło się do budowy kapitału społecznego oraz pozytywnego odbioru LGD w środowisku lokalnym.

Przeprowadzenie przez LDG niezbędnego procesu (m. in. praca przy wniosku, kontakt z grantobiorcami, podpisywanie umów, monitoring) stworzyło więzi z grantobiorcami, pozwoliło im nabyć wiedzę i doświadczenie w realizacji projektów społecznych.

W ramach LSR realizowano również projekty infrastrukturalne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego województwa kujawsko-pomorskiego, mające wpływ na kapitał społeczny, komplementarne do projektów realizowanych w ramach EFS. Łącznie zrewitalizowano 5 obiektów pełniących funkcje kulturalne, społeczne, rekreacyjne np. w Gminie Kijewo Królewskie powstało Kijewskie Centrum Integracji Środowiskowej, w Gminie Dąbrowa Chełmińska świetlice wiejskie

w miejscowościach Czemlewo i Rafa kompleksowo wyremontowano, w gminie Zławieś Wielka powstało Gminne Centrum Aktywności Społecznej, zaś w Gminie Unisław budynek OSP dostosowano do potrzeb lokalnej młodzieży.

Na wzmocnienie kapitału społecznego wpływ miał również projekt współpracy pn. „Ożywienie świetlic wiejskich w oparciu o liderów i tożsamość lokalną” realizowany w partnerstwie z LGD Vistula Terra Culmensis Rozwój przez Tradycję. W ramach projektu w okresie 15 miesięcy poczynając od roku 2022 r. zorganizowano szereg szkoleń, spotkań i wizyt studyjnych poprawiających wiedzę i kompetencje osób zaangażowanych w działania społeczne na terenie małych miejscowości (lokalnych liderów), tak aby świetlice wiejskie tętniły życiem i integracją mieszkańców. W efekcie projektu wydany został „Poradnik lokalnego lidera”, skupiający wiedzę z zakresu skutecznych metod aktywizowania mieszkańców obszarów wiejskich.

Lokalna Grupa Działania w latach 2016-2023 poza działaniami wynikającymi z planu komunikacji w ramach LSR, angażowała się w liczne działania animacyjne i aktywizacyjne na rzecz mieszkańców obszaru. W ramach poddziałania 19.4 PROW 2014-2020 realizowano wiele działań na rzecz integracji i pobudzenia oddolnych inicjatyw środowiska lokalnego poprzez organizację wielorakich warsztatów (np. artystycznych, kulinarnych), konkursów fotograficznych i kulinarnych, a także wydarzeń plenerowych (np. Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły). Dzięki tej formie aktywizacji Stowarzyszenie na co dzień rozwija i dba o swoją markę lokalną. Jednocześnie dla wzmocnienia rozpoznawalności oraz kontaktu z mieszkańcami Stowarzyszenie wzięło udział w wielu imprezach lokalnych, cyklicznych organizowanych samodzielnie lub przez samorządy i instytucje kultury np. dożynki gminne, Dni Unisławia, Chłopskie wesele z Okrasą, Sobótka Folk Festival.

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” wdrażała 6 typów działań w zakresie komunikacji z mieszkańcami: kampania informacyjna (artykuły w prasie, na stronie www, materiały poligraficzne, tablice informacyjne), szkolenia/spotkania tematyczne, konferencje, kawiarenki obywatelskie podczas imprez plenerowych na terenie wszystkich gmin, doradztwo w Biurze, warsztaty partycypacyjne. Działania te cechowały się wysokim poziomem efektywności, o czym świadczy zainteresowanie naborami ogłaszanymi przez LGD - liczba wniosków adekwatna do kwoty alokacji przeznaczonej na dany nabór, jak i liczba osób uczestniczących w poszczególnych działaniach, w tym liczba osób zadowolonych z udziału w nich.

Działalność LGD Zakole w latach 2016-2023 nie ograniczała się wyłącznie do wdrażania LSR i działań z tym związanych. Postanowiono wyjść naprzeciw potrzebom mieszkańców i małych środowisk lokalnych, które nie posiadały potencjału instytucjonalnego i finansowego do realizacji grantów w ramach EFS i PROW. W 2020 r. Lokalna Grupa Działania wystąpiła do Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce z wnioskiem o utworzenie na obszarze objętym LSR Ośrodka Działaj Lokalnie realizującego jedyny ogólnopolski pozarządowy program grantowy wdrażany na poziomie lokalnym. Wniosek został rozpatrzony pozytywnie i tym samym Stowarzyszenie w 2021 r. stało się trzecim Ośrodkiem Działaj Lokalnie w województwie kujawsko-pomorskim.

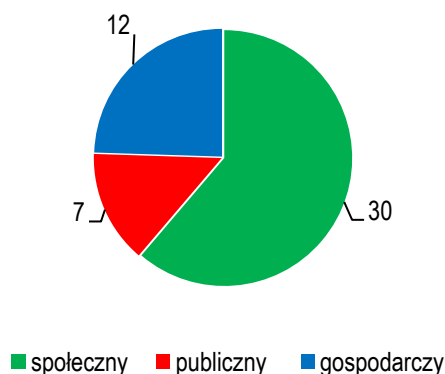
Program grantowy Działaj Lokalnie pomógł wypełnić lukę w działalności LGD określanej brakiem mechanizmów wsparcia finansowego małych oddolnych Inicjatyw dla grup nieformalnych i małych organizacji pozarządowych skupionych wokół wspólnych celów społecznych, umożliwił realizację projektów, które cechują się małym poziomem biurokracji, a dużym poziomem zaangażowania społecznego oraz przyczynił się do rozwoju sektora pozarządowego. Zarówno dla grup nieformalnych, jak i organizacji pozarządowych program Działaj Lokalnie stał się szansą na nabycie cennych doświadczeń, wiedzy z zakresu realizacji projektów oraz motywacji do działania na rzecz dobra wspólnego. Od 2021 r. w ramach Działaj Lokalnie na obszarze LGD zrealizowano 17 projektów zróżnicowanych tematycznie, spójnych pod względem zaangażowania mieszkańców do wspólnej pracy i integracji. Przykłady zrealizowanych projektów: Stacja Brzozowo - świetlica, wspólne miejsce spotkań, integracji i odpoczynku (grantobiorca KGW Brzozowo), „Kulturalny Ogród Edukacji” (grantobiorca grupa nieformalna Kulturalne Animatorki), „Żądła rządzą” (grantobiorca KGW Kiełp), „Dyniowe inspiracje powrotem do tradycji kulinarnych i historycznych naszego regionu” (grantobiorca OSP Czarze), „W sercu z kamienia- integracja mieszkańców i polepszenie wizerunku kuźni w Trzebczu Szlacheckim” (grantobiorca grupa nieformalna Fabryka Serc).

1.3. Opis struktury LGD

Charakter LGD „Zakole Dolnej Wisły” określają członkowie Stowarzyszenia.

Członkami LGD są osoby fizyczne i osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw. Obecnie LGD liczy 49 członków. Struktura członków została przedstawiona na poniższym wykresie.

Wykres. Struktura członków LGD w podziale na reprezentowane grupy interesów sektorów

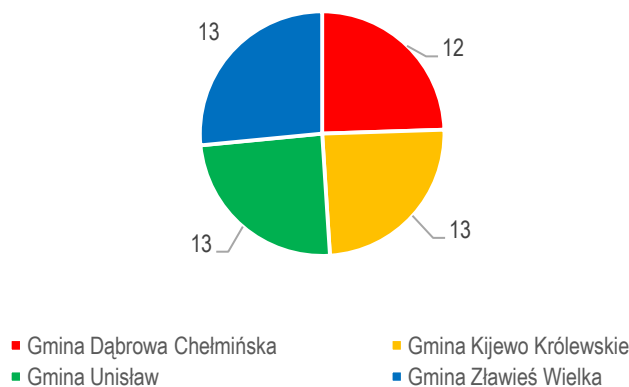
Źródło: Opracowanie własne

Spośród wszystkich 49 członków - 30 reprezentuje grupę interesu sektora społecznego, 12 – grupę interesu sektora gospodarczego i 7 grupę interesu sektora publicznego. Tym samym skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli wszystkich trzech sektorów.

Grupę interesu sektora społecznego reprezentują mieszkańcy, stowarzyszenia gminne i wiejskie, towarzystwa przyrodnicze i historyczne, organizacje sportowe, a także organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych. Grupę interesu sektora publicznego reprezentują gminy oraz przedstawiciele szkół i ośrodków kultury. Natomiast członkami z grupy interesu sektora gospodarczego są lokalni przedsiębiorcy i rolnicy, w tym właściciele gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych, lokalni rzemieślnicy, producenci i usługodawcy.

Poniższy wykres przedstawia strukturę członków LGD w podziale na gminy.

Wykres. Struktura członków LGD w podziale na gminy

Źródło: Opracowanie własne

Gminy Kijewo Królewskie i Unisław i Zławieś Wielka reprezentuje po 13 członków, Gminę Dąbrowa Chełmińska 12 członków. Reprezentanci poszczególnych gmin w podziale na grupy interesu poszczególnych sektorów, przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela. Członkowie Stowarzyszenia z poszczególnych gmin w podziale na reprezentowane grupy interesów poszczególnych sektorów

Nazwa gminy	Grupa interesu sektora społecznego	Grupa interesu sektora publicznego	Grupa interesu sektora gospodarczego
Dąbrowa Chełmińska	8	1	3
Kijewo Królewskie	9	2	2
Unisław	9	2	2
Zławieś Wielka	5	3	5
SUMA	31	8	12

Źródło: Opracowanie własne

Relacje między członkami są obecnie i będą nadal na etapie wdrażania LSR oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. Przejawia się to i przejawiać będzie poprzez:

a) częste korzystanie z możliwości kolegalnego podejmowania decyzji:

- walne zebranie członków LGD odbywa się zwyczajowo dwa razy do roku,
- walne zebranie może zostać zwołane także na wniosek wąskiej grupy LGD, tj 20 % członków,
- ograniczanie przez Walne Zebranie Członków zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi członkami LGD,
- LGD wypracowało formułę pośrednią między decyzją prezesa zarządu a uchwałą walnego zgromadzenia tj. formułę zespołów roboczych członków Stowarzyszenia, powstałych w celu wymiany poglądów między członkami oraz możliwości zgłaszania przez nich inicjatyw oddolnych.

b) stosowanie przyjaznych dla członków Stowarzyszenia form komunikacji – wszyscy członkowie Stowarzyszenia otrzymują pisemne zaproszenia na Walne Zgromadzenie. Informacja o walnym publikowana jest także na stronie www. Stowarzyszenia. Poza tym biuro LGD stosuje na co dzień mniej formalne formy komunikacji z członkami takie jak: maile (Biuro LGD posiada bazę mailową wszystkich członków), media społecznościowe, komunikatory, kontakt telefoniczny, tablice informacyjne, indywidualne rozmowy podczas organizowanych wydarzeń. Wydarzenia te stanowią także formę komunikacji o dotychczasowych działaniach oraz wsparciu, którego LGD udzieliło, jak również miejsce informowania o rocznym harmonogramie ogłaszania konkursów. Aby formy komunikacji z członkami Stowarzyszenia stały się jeszcze bardziej przyjazne niż dotychczas, LGD stworzy newsletter, za pomocą którego będzie informować swoich członków o konkursach, konsultacjach społecznych i organizowanych wydarzeniach, a także organizować będzie raz w roku otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne w każdym sołectwie z Radą sołecką i mieszkańcami.

c) sformułowanie zachęt do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR

– nowe pomysły/inicjatywy dotyczące funkcjonowania LGD i wdrażania LSR mogą być zgłaszane przez zespoły robocze, stanowiące forum wymiany poglądów. Zespołom roboczym przysługuje prawo składania Zarządowi rekomendacji, sugestii i opinii o wszystkich bieżących sprawach Stowarzyszenia oraz prawo do zalecania Zarządowi inicjowania określonych działań. Informowanie o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy zgłoszonej przez członka LGD za pośrednictwem zespołu roboczego odbywa się poprzez protokoły z wynikami rozpatrzenia propozycji/inicjatywy przesyłane za pośrednictwem poczty elektronicznej wszystkim członkom zespołu roboczego przez koordynującego zespołem członka zarządu w ciągu 7 dni od zakończenia prac zespołu.

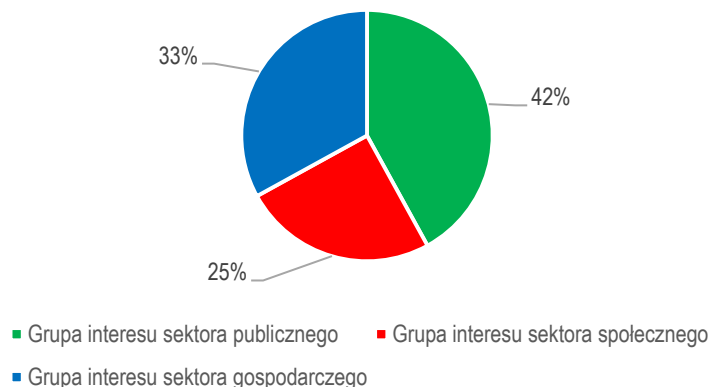
d) realizację działań integracyjno-aktywizujących – LGD planuje realizację szkoleń, warsztatów, spotkań integracyjnych, wydarzeń lokalnych czy wyjazdów studyjnych skierowanych do członków i całej lokalnej społeczności. Dzięki tym działaniom planowane jest budowanie relacji międzyludzkich, a w efekcie pogłębianie partnerstwa lokalnego i wzmacnianie komunikacji wewnętrznej. Działania te potwierdzać będą inkluzywny charakter LGD.

1.4. Skład organu decyzyjnego

Organem statutowym, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia, zgodnie z art. 4 ust. 3 pkt. 4) Ustawy z dnia 20.02.2015 o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności poz. 943 (Dz. U. 2022 poz. 943 z późn. zm.) jest **Rada Stowarzyszenia**.

Rada LGD „Zakole” składa się z 12 osób (statutowo 12-20 osób). Żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. art. 33. Grupę interesu sektora publicznego reprezentuje 5 członków Rady, grupę interesu sektora społecznego – 3 członków, a grupę interesu sektora gospodarczego - 4 członków. Grupa interesu sektora publicznego stanowi 42% członków Rady, sektora społecznego – 25% członków, a gospodarczego – 33% członków. Tym samym ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Na obszarze LGD nie zidentyfikowano żadnych innych grup interesu.

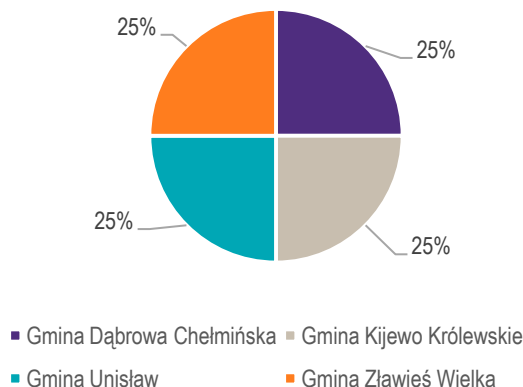
Wykres. Procentowy udział grup interesu poszczególnych sektorów w Radzie Stowarzyszenia

Źródło: Opracowanie własne

Każdą z gmin, wchodzących w skład LGD reprezentują w Radzie Stowarzyszenia po 3 osoby. Tym samym każda z gmin ma po 25% przedstawicieli w Radzie i żadna nie dominuje w procesie decyzyjnym.

Wykres. Procentowy udział poszczególnych gmin w Radzie Stowarzyszenia

Źródło: Opracowanie własne

Skład Rady jest adekwatny do stwierdzonych grup interesariuszy LSR – w składzie Rady znajdują się dwie osoby młode, jeden senior, jeden przedstawiciel KGW i jeden sołtys.

Zgodnie z zapisami Statutu, wprowadzono zakaz łączenia funkcji w organie decyzyjnym z funkcją w zarządzenie, organie kontroli oraz z zatrudnieniem w Biurze LGD.

Szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania Rady określa jej Regulamin Rady. W dokumencie tym znajdują się regulacje odnośnie zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiejkolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym, w tym m.in. wprowadzające ograniczenia reprezentowania sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym, a także ważna procedura wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji. Regulamin również określa zasady w zakresie prawidłowości wyboru operacji dokonywanego przez członków organu decyzyjnego.

1.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym wynikają z kompetencji władz Stowarzyszenia, określonych w Statucie.

Najwyższą władzą w Stowarzyszeniu jest Walne Zebranie Członków, które:

- określa główne kierunki działania i rozwoju stowarzyszenia,
- uchwała statut i jego zmiany,
- wybiera i odwołuje członków wszystkich władz Stowarzyszenia, w tym ustala liczbę członków władz Stowarzyszenia,
- udziela absolutorium władzom Stowarzyszenia,
- ustala wysokości składek członkowskich,

- podejmuje uchwałę o rozwiązaniu Stowarzyszenia i przeznaczeniu jego majątku,
- uchwała kierunki i program działania Stowarzyszenia,
- rozpatruje i zatwierdza sprawozdania Zarządu Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej w szczególności dotyczące projektów realizowanych przez Stowarzyszenie w ramach programów operacyjnych, Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Lokalnej Strategii Rozwoju,
- uchwała budżet,
- podejmuje uchwały w sprawach finansów stowarzyszenia, a w szczególności zaciągania przez nie zobowiązań,
- rozpatruje wnioski i postulaty zgłoszone przez członków stowarzyszenia lub jego władze,
- rozpatruje odwołania od uchwał zarządu,
- podejmuje uchwały w każdej sprawie podniesionej pod obrady we wszystkich sprawach niezastrzeżonych do kompetencji innych władz stowarzyszenia,
- zatwierdza i przyjmuje LSR,
- udziela pełnomocnictwa Zarządowi do dokonywania zmian w LSR,
- udziela upoważnienia Zarządowi do wykonywania czynności leżących w kompetencji Walnego Zebrania Członków w drodze uchwały wskazując zakres upoważnienia.

Organem wykonawczym Stowarzyszenia jest **Zarząd**, który:

- realizuje uchwały Walnego Zebrania Członków i Rady Stowarzyszenia,
- przygotowuje projekt i realizuje budżet Stowarzyszenia,
- sprawuje zarząd nad majątkiem Stowarzyszenia,
- podejmuje decyzje w sprawie nabycia lub zbycia majątku nieruchomego i ruchomego,
- podejmuje decyzje w sprawie zaciągania zobowiązań,
- podejmuje uchwały w sprawach przyjmowania i wykluczania członków,
- składa sprawozdania ze swej działalności na Walnym Zebraniu Członków,
- uchwała regulaminy, procedury i kryteria wyboru projektów, harmonogramów i innych dokumentów niezbędnych do realizacji LSR i sprawnego działania stowarzyszenia,
- reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz,
- powołuje w razie potrzeb komisje problemowe,
- podejmuje uchwały w zakresie zmian LSR.

Kontrolę nad działalnością Stowarzyszenia sprawuje **Komisja Rewizyjna**, która:

- kontroluje całokształt działalności Stowarzyszenia,
- posiada prawo żądania zwołania Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków,
- występuje z wnioskiem o udzielenie absolutorium Zarządowi,
- dokonuje wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia zgodnie z przepisami o rachunkowości,
- powołuje pełnomocnika oraz jego zastępcę do zawierania umów z członkami Zarządu stowarzyszenia oraz reprezentowania stowarzyszenia w sporach z członkami Zarządu.

Kompetencje Rady Stowarzyszenia zostały opisane w punkcie 1.4. niniejszej strategii.

Zdolności LGD do realizacji nowej strategii wzmacniać będą struktury wewnętrzne (działalność **Biura LGD**), których zadaniem będzie zapewnienie sprawnego bieżącego funkcjonowania Stowarzyszenia oraz obsługi jego statutowych organów.

Zakłada się, że struktury wewnętrzne LGD będą tożsame z funkcjonującymi w okresie wdrażania LSR na lata 2016-2023 tj. w biurze LGD będą pracowały minimum 3 osoby (kierownik biura i dwaj pracownicy) o kwalifikacjach i doświadczeniu w pracy administracyjnej i biurowej.

Wymagania konieczne do pracy na stanowisku **Kierownika biura LGD** to:

- wykształcenie wyższe,
- znajomość obsługi komputera, podstawowych pakietów biurowych i programów do obsługi internetu,
- minimum 2-letnie doświadczenie zawodowe,
- znajomość specyfiki organizacji pozarządowej, podejścia Leader, wdrażania i rozliczania projektów unijnych,
- niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.

Wymagania pożądane natomiast to:

- dyspozycyjność,
- dobra znajomość obszaru LGD,
- znajomość zagadnień wynikających z Ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na właściwe wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju,
- prawo jazdy + możliwość odbywania podróży służbowych własnym samochodem.

Wymagania konieczne do pracy na stanowisku **Pracownika biura LGD** to:

- wykształcenie wyższe lub średnie,
- znajomość obsługi komputera, pakietów biurowych i programów do obsługi internetu,
- doświadczenie zawodowe,
- znajomość zasad obsługi kancelaryjnej biura, kreatywność,
- niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.

Wymagania pożądane natomiast to:

- prawo jazdy kat. B + samochód,
- znajomość komunikatywna języka angielskiego,
- znajomość zagadnień wynikających z Ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na właściwe wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju.

Do biura LGD będą służyły wnioski na realizację operacji, zgodnie z założeniami LSR, gdzie musi być zagwarantowany odpowiedni obieg dokumentów oraz bezpieczeństwo danych beneficjentów. Biuro LGD będzie wyposażone w podstawowe urządzenia biurowe niezbędne do obsługi administracyjnej stowarzyszenia i wdrażania LSR. Powierzchnia biurowa będzie adekwatna do liczby zatrudnionych pracowników oraz umożliwiającą swobodną obsługę interesantów.

Zarząd Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” w celu sprawnego wdrażania strategii może zatrudniać dodatkowo na umowy cywilno-prawne koordynatorów gminnych, ekspertów oraz inne osoby, których zatrudnienie jest niezbędne do prawidłowego wykonania wdrażanych działań.

Powyższy podział kompetencji władz Stowarzyszenia i przyjęte założenia odnośnie kompetencji i kwalifikacji pracowników biura oraz zasad jego działania, a także doświadczenie we wdrażaniu LSR na lata 2016 – 2023 stanowią najważniejsze przesłanki przekładające się bezpośrednio na zdolność LGD do realizacji nowej LSR.

1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” działa w oparciu o szereg regulacji formalno-prawnych określonych szczegółowo w Statucie Stowarzyszenia oraz dokumentach niższego rzędu, którymi są w szczególności regulaminy funkcjonowania poszczególnych organów.

Najważniejszym dokumentem jest **Statut**, wskazuje status oraz podstawy prawne działalności LGD. W dokumencie tym zawarto cele oraz obszary działania LGD, a także wyraźnie rozgraniczono kompetencje poszczególnych organów, w tym Rady Stowarzyszenia jako dodatkowego organu odpowiedzialnego za wybór operacji w ramach LSR. Statut określa także zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach, a także reguluje kwestie majątkowe Stowarzyszenia. Statut oraz jego zmiany uchwała Walne Zebranie Członków.

Zasady funkcjonowania poszczególnych organów LGD „Zakole Dolnej Wisły” określone zostały w regulaminach uchwalanych zgodnie z postanowieniami statutu przez Zarząd:

1. **Regulamin Rady** – określa szczegółowe procedury zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego oraz zasady podejmowania decyzji w sprawie oceny i wyboru operacji, w tym procedurę wyłączenia z oceny operacji.
2. **Regulamin Walnego Zebrania Członków** - określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Walnego Zebrania Członków, podejmowania decyzji należących do jego kompetencji, a także protokołowania posiedzeń.
3. **Regulamin Komisji Rewizyjnej** – określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, a także zasady prowadzenia działań kontrolnych oraz sporządzania protokołów z posiedzeń.

Zasady funkcjonowania Biura określone zostały również w formie regulaminu, który reguluje m.in. takie kwestie jak: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, zakresy kompetencji na poszczególnych stanowiskach, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, a także sposoby oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2.1. Opis obszaru objętego LSR

Obszar LGD „Zakole Dolnej Wisły” obejmuje 4 gminy wiejskie – Kijewo Królewskie, Unisław, Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka. Wszystkie gminy terytorialnie przynależą do województwa kujawsko-pomorskiego. Kijewo Królewskie i Unisław przynależą administracyjnie do powiatu chełmińskiego, Dąbrowa Chełmińska przynależy do powiatu bydgoskiego, a Zławieś Wielka do powiatu toruńskiego.

Poniższa tabela zawiera zestawienie najważniejszych informacji odnośnie poszczególnych gmin tworzących LGD.

Tabela. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD (dane na dzień 31.12.2020 r.)

Lp.	Nazwa gminy	Powierzchnia km ²	Ludność ogółem	Osoby młode do 25 roku życia	Seniorzy ¹
1.	Dąbrowa Chełmińska	125	8 452	2 458	1 758
2.	Kijewo Królewskie	72	4 341	1 263	937
3.	Unisław	73	6 776	1 892	1 571
4.	Zławieś Wielka	178	15 430	4 824	2 809
SUMA		448	34 999	10 437	7 075

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

2.2. Mapa obszaru objętego LSR

Obszar LGD obejmuje najbardziej wysunięty na zachód, prawobrzeżny odcinek Doliny Wisły rozciągniętej między Bydgoszczą a Chełmnem i Toruniem. Łącznikiem obszaru jest Dolina rzeki Wisły. Całość obszaru należy do krainy geograficzno-historycznej, leżącej pomiędzy Drwęcą a dolną Wisłą – **Ziemi Chełmińskiej**.

Mapa. Obszar objęty LSR

Źródło: www.zakolewisly.pl

Wszystkie gminy wchodzące w skład LGD graniczą ze sobą w sposób zobrazowany na powyższej mapie, tym samym obszar LGD cechuje się pełną **spójnością przestrzenną** rozumianą w kontekście geograficznym. Dlatego też oddziaływanie poszczególnych EFSI, z których współfinansowana będzie LSR, będzie możliwe na całym obszarze objętym LSR.

¹ Przez seniorów należy rozumieć osoby starsze czyli obywateli, którzy ukończyli 60. rok życia zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2015 roku o osobach starszych (Dz. U. 2015 poz. 1705)

2.3. Cechy obszaru LSR, świadczące o jego spójności

Obszar LGD opisany powyżej i zobrazowany na powyższej mapce charakteryzuje się nie tylko spójnością przestrzenną. Posiada on wiele cech, które czynią go spójnym także społecznie, gospodarczo i środowiskowo.

Najważniejsze z nich zostały opisane w kolejnych podrozdziałach.

2.3.1. Uwarunkowania przyrodnicze i geograficzne

Cały obszar LGD leży na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą, w obrębie dwóch makroregionów – wschodnia część leży w obszarze Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego, a zachodnia w Dolinie Dolnej Wisły. Znaczną część obszaru stanowi wysoczyzna morenowa, w formie moreny dennej płaskiej i falistej. Obszar, dzięki zróżnicowaniu rzeźby terenu, gleb, klimatu i wód, charakteryzuje się bogactwem flory i fauny, w tym występowaniem licznych gatunków chronionych (m. in. minóg rzeczny, jesiotr zachodni, rybitwa białorzeczna). Podkreślenia wymaga fakt, że na całym obszarze LGD (**100% gmin objętych LSR**) występują liczne **formy ochrony przyrody**, przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela. Formy ochrony przyrody

Gmina	Rezerwat przyrody	Park krajobrazowy	Obszar chronionego krajobrazu	Obszar NATURA 2000
Dąbrowa Chełmińska	Wielka Kępa Linje Las Mariański Reptowo	Chełmiński Park Krajobrazowy Nadwiślański Park Krajobrazowy	-	Torfowisko Linie Solecka Dolina Wisły Dolina Dolnej Wisły
Kijewo Królewskie	Plutowo Zbocza Plutowskie	Chełmiński Park Krajobrazowy	-	Zbocza Plutowskie
Unisław	-	Chełmiński Park Krajobrazowy Nadwiślański Park Krajobrazowy	-	Solecka Dolina Wisły Zbocza Plutowskie Dolina Dolnej Wisły
Zławieś Wielka	-	Nadwiślański Park Krajobrazowy	Strefy Krawędziowej Kotliny Toruńskiej	Solecka Dolina Wisły Dybowska Dolina Wisły Dolina Dolnej Wisły

Źródło: crfop.gdos.gov.pl

2.3.2. Rolniczy charakter obszaru

Cały obszar LGD cechuje typowo rolniczy charakter, ponieważ użytki rolne stanowią największy udział w powierzchni całkowitej obszaru (prawie 54%, przy średniej dla województwa wynoszącej 56%). Według danych ARiMR² powierzchnia użytków rolnych na terenie działania LGD obejmowała 24,1 tys. ha, co stanowiło 2,4% zasobów województwa i dawało 19. pozycję wśród wszystkich LGD.

Zlokalizowanych jest tu wiele małych gospodarstw rolnych, które ze względu na walory krajobrazowe obszaru, mają potencjał w kierunku rozwoju usług w branży turystycznej. O spójności obszaru świadczy także fakt, że udział gleb klas I – IVb w ogólnym areale gruntów stanowi około 60%, co oznacza, że wysoka jakość gleb determinuje rozwój gospodarczy obszaru.

2.3.3. Walory krajobrazowe

Obszar LGD jest spójny pod względem geomorficznym i przyrodniczym, co czyni go jednym z najbardziej atrakcyjnych pod względem krajobrazowym rejonów województwa kujawsko-pomorskiego. Obszar charakteryzuje się dużą lesistością (prawie 25% powierzchni stanowią lasy), co znacząco wzmacnia jego atrakcyjność krajobrazową. Wszystkie te cechy świadczą o potencjale do rozwoju funkcji turystycznej całego terenu LGD. Obszar systematycznie rozwija się pod tym kątem, inwestując w infrastrukturę sprzyjającą rozwojowi turystyki pieszej i rowerowej (przez teren przebiegają dwa szlaki piesze i trzy szlaki rowerowe). Ukształtowanie terenu stwarza możliwości rozwoju sportów paralotniarskich i szybowcowych oraz turystyki narciarskiej.

2.3.4. Korzystna lokalizacja

Obszar położony jest pomiędzy czterema miastami – Toruniem, Bydgoszczą, Chełmem i Świeciem, w pobliżu głównych ciągów komunikacyjnych (DK 80, A1, E75, E261). Lokalizacja ta sprzyja zarówno rozwojowi gospodarczemu obszaru (potencjał

² ARiMR „Powierzchnia upraw w gminach”. <https://rejestrupraw.arimr.gov.pl/>

do tworzenia terenów inwestycyjnych), jak i rozwojowi osadnictwa mieszkaniowego, co szczególnie widoczne jest na terenie gmin Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka.

2.3.5. Spójność funkcjonalna

Niewątpliwą wynikową występowania spójności przestrzennej obszaru LGD, jest jego spójność funkcjonalna. Bezpośrednie sąsiedztwo gmin tworzących LGD wpływa na wiele aspektów życia mieszkańców ze względu na występowanie licznych powiązań funkcyjnych wszystkich gmin. Spójność funkcjonalna przejawia się przede wszystkim w przynależności do wspólnych parafii, możliwości korzystania z oferty szkół zlokalizowanych w innej gminie niż miejsce zamieszkania, korzystania z oferty ośrodków kultury, bazy rekreacyjnej i sportowej, punktów handlowych i usługowych oraz sieci wodno-kanalizacyjnych.

2.3.6. Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Teren Zakola znajduje się na Ziemi Chełmińskiej, ukształtowanej w czasach piastowskich. Obszar ten w zamierzonych czasach, ze względu na położenie wzdłuż rzeki Wisły, miał strategiczne znaczenie dla rozwoju państwa piastowskiego. Otoczenie doliny Wisły morenowymi wzgórzami, powodowało, że tereny te pełniły funkcje obronne. Początkowo powstawały tu grody obronne, później zamki, a finalnie (na początku XX wieku) umocnienia i bunkry Twierdzy Chełmno. Tereny te charakteryzuje także ciągłość zamieszkiwania od epoki kamiennej. Zamieszkiwały tu różne kultury i grupy etniczne oraz wyznaniowe – plemiona polskie i staropruskie, Polacy, Niemcy, Holendrzy, katolicy i ewangelicy. Każda z obecnych na tych ziemiach kultur pozostawiła po sobie trwałe ślady. Na całym obszarze LGD zachowały się dawne grodziska, gotyckie i barokowe kościoły rzymsko-katolickie, zbory ewangelickie, a także menonickie domy modlitwy. Krajobraz kulturowy dopełniają liczne kapliczki i krzyże przydrożne oraz cmentarze rzymsko-katolickie, ewangelickie i menonickie.

Najcenniejsze obiekty zabytkowe stanowią:

- zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku (gmina Dąbrowa Chełmińska) i pałac w Bajerze (gmina Kijewo Królewskie),
- obiekty sakralne takie jak: gotyckie kościoły w Ostromecku i Czarzu (gmina Dąbrowa Chełmińska), w Kijewie Królewskim oraz w Grzybnie (gmina Unisław), kościół p.w. św. Bartłomieja w Unisławiu, drewniany zbór ewangelicki (gmina Unisław) czy zespoły kościelne w Czarnowie i w Górsku (gmina Zławieś Wielka)
- dwory i zespoły dworskie w Boluminie (gmina Dąbrowa Chełmińska), Trzebczu Szlacheckim (gmina Kijewo Królewskie), Skłudzewie i Przysieku (gmina Zławieś Wielka)
- fortyfikacje dawnej Twierdzy Chełmno w Brzozowie, Watorowie i Kiepiu (gmina Kijewo Królewskie)

O spójności obszaru świadczy także kultura niematerialna, która przetrwała do naszych czasów w zbiorowej pamięci miejscowej ludności. Mieszkańcy kultywują stare obrzędy religijne, odpusty parafialne oraz pielgrzymki, gdyż przez teren LGD przebiegają odwieczne szlaki pielgrzymkowe. Popularny wśród młodzieży stał się powrót do korzeni, przejawiający się w próbach odtwarzania dawnych zwyczajów oraz w chętnym słuchaniu opowieści starszych mieszkańców, tak aby ich wspomnienia zachowały się na dłużej.

Cały obszar charakteryzują także żywe tradycje związane z nadwiślańskim sadownictwem, pszczelarstwem i rękodziełem. Szczególnie popularne jest przetwórstwo powideł ze śliwy węgierki oraz produkcja miodów. Zarówno miody, jak i powidła produkowane na terenie LGD, wpisane są na listę produktów tradycyjnych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Oprócz miodów i powideł, które produkowane są we wszystkich gminach LGD, obszar słynie także z takich produktów lokalnych jak:

- chleb żytni pieczony na liściach chrzanu (gmina Dąbrowa Chełmińska)
- nalewki (gmina Dąbrowa Chełmińska, gmina Unisław), miody pitne i wina owocowe (gmina Kijewo Królewskie)
- sery podpuszczkowe (gmina Dąbrowa Chełmińska)
- przetwory z mleka koziego (gmina Unisław i gmina Zławieś Wielka)
- wyroby rękodziela ludowego (gmina Dąbrowa Chełmińska, gmina Unisław, gmina Zławieś Wielka)

Spójność obszaru wzmacnia niewątpliwie organizacja wspólnych wydarzeń, integrujących i aktywizujących lokalną społeczność. Eventy te kultywują lokalną tradycję, zwyczaje, obrzędy i zawody, tym samym podkreślają specyfikę Zakola Dolnej Wisły. Wśród najważniejszych organizowanych wydarzeń wymienić należy: Jarmark w Zakolu Dolnej Wisły, Piknik Napoleoński, Dni Unisławia, Biesiadę Królewską w Kiepiu, rajdy rowerowe, turnieje sportowe i pikniki rodzinne.

2.3.7. Ludność zamieszkująca obszar

O spójności obszaru LGD w kontekście charakterystyki ludności zamieszkującej obszar świadczą następujące cechy:

- a) **wysoki odsetek osób młodych** – cały obszar LGD cechuje się tym, że zamieszkuje go wysoki odsetek ludzi młodych w wieku do 25 roku życia. Najwięcej osób młodych zamieszkuje gminę Zławieś Wielka (31,26% ogółu mieszkańców), a najmniej gminę Unisław (27,92%). Osoby młode stanowią 29,82% wszystkich mieszkańców obszaru LGD. Stanowi to prawie 5 punktów procentowych więcej niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego (25,40%) i średnia dla Polski (25,33%).

Obecna oferta skierowana do osób młodych zamieszkujących obszar to organizacja pólkolonii i zajęć wakacyjnych, organizacja zajęć tanecznych i plastycznych, działalność Uczniowskich Klubów Sportowych, realizacja zajęć upowszechniających kulturę i historię regionu czy edukacja ekologiczna. Ofertę dla młodzieży przygotowują też Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze, organizując szkolenia, pokazy i wyjazdy edukacyjne.

- b) **starzejące się społeczeństwo obszaru LGD** – obszar LGD zamieszkuje łącznie 7 075 seniorów, którzy stanowią 20,21% wszystkich mieszkańców obszaru. Najwyższy odsetek seniorów (23,18%) zamieszkuje gminę Unisław, a najniższy (18,2%) gminę Zławieś Wielka. Obszar LGD pod względem liczby zamieszkujących go osób w wieku powyżej 60 lat charakteryzuje się dość korzystną sytuacją na tle województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie odsetek seniorów wynosi 25,66% i Polski (25,48%). Biorąc jednak pod uwagę prognozy demograficzne, w najbliższych latach, a więc już w okresie wdrażania niniejszej LSR, odsetek seniorów będzie wzrastał, co będzie wiązało się z koniecznością rozwijania oferty usług skierowanych do tej grupy osób.

Obecna oferta skierowana do seniorów z obszaru LGD realizowana jest głównie za pośrednictwem klubów seniora, działających na terenie każdej z gmin. Oferta ta obejmuje przede wszystkim: warsztaty i szkolenia (m. in. informatyczne, rękodzielnicze, florystyczne, muzyczne, kulinarne, taneczne), zajęcia ruchowe i rehabilitacyjne, wyjazdy krajoznawcze, propagowanie wiedzy ekologicznej i zdrowego trybu życia.

- c) **rolniczy charakter obszaru** - według danych ARiMR, powierzchnia użytków rolnych na terenie działania LGD obejmowała 24,1 tys. ha, co stanowiło 2,4% zasobów województwa i dawało 19. pozycję wśród wszystkich LGD. Udział użytków rolnych w powierzchni całkowitej obszaru wynosi 53,8%. Na terenie każdej z 4 gmin identyfikuje się obszary, gdzie funkcjonowały PGR-y i gdzie ciągle notuje się negatywne zjawiska społeczne. Mieszkańcy obszarów po PGR to 7076 osób, co stanowi ponad 20% mieszkańców całego LGD. Najwięcej osób pochodzi z Gminy Zławieś Wielka (4691), następnie z Gminy Unisław (990), z Gminy Kijewo Królewskie (852), a najmniej z gminy Dąbrowa Chełmińska (543).

Tak więc obszar LGD jest obszarem typowo rolniczym, a ludność związana z rolnictwem stanowi znaczącą grupę mieszkańców obszaru.

- d) **osoby w niekorzystnej sytuacji** – grupa osób w niekorzystnej sytuacji została zidentyfikowana na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru LGD (dane statystyczne potwierdzające konieczność wsparcia tej grupy osób przedstawiono poniżej) oraz wywiadów grupowych (mieszkańcy na spotkaniach widzieli przede wszystkim konieczność wspierania kobiet, ze szczególnym uwzględnieniem tych powracających na rynek pracy po urlopie macierzyńskim, osób starszych i niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży, dostrzegali również problemy społeczne osób zamieszkujących obszar po PGR) i ankiety online (na pytanie „które grupy osób powinny uzyskać szczególne wsparcie w ramach LSR na lata 2023-2029” ankietowani wskazywali najczęściej osoby poszukujące pracy (28 ankietowanych), kobiety powracające na rynek pracy po urlopach macierzyńskich (28 ankietowanych), osoby niepełnosprawne (25 ankietowanych), kobiety (20 ankietowanych), osoby starsze powyżej 55 roku życia (20 ankietowanych), osoby młode 25-40 lat (18 ankietowanych)). Na podstawie ich wyników ustalono, że osoby w niekorzystnej sytuacji na terenie LGD Zakole Dolnej Wisły to:

- kobiety – liczba kobiet zamieszkujących obszar LGD według stanu na dzień 31.12.2020 r. to 17 588 osób, co stanowi 50,25% wszystkich mieszkańców obszaru. Kobiety w wieku poprodukcyjnym to 3 919 osób, a osoby młode tej płci to 4 012 osób. Kobiety bezrobotne to 612 osób,
- osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie – według danych z gminnych ośrodków pomocy społecznej, na obszarze LGD 250 rodzin korzysta ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność. Nie wszystkie osoby niepełnosprawne korzystają jednak ze świadczeń pomocy społecznej, dlatego należy uznać, że osób niepełnosprawnych zamieszkujących obszar jest znacznie więcej,
- osoby poszukujące zatrudnienia – według danych powiatowych urzędów pracy, obszar LGD zamieszkuje 1024 osoby bezrobotne, w tym 612 kobiet i 412 mężczyzn. 528 osób z tej grupy osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok, 150 osób to osoby młode i 219 to osoby powyżej 50 roku życia. Na obszarze niewątpliwie mamy do czynienia także ze zjawiskiem ukrytego bezrobocia, dlatego należy uznać, że osób poszukujących pracy jest więcej niż wskazują na to dane statystyczne,

- mieszkańcy osiedli po-PGR - mieszkańcy obszarów po PGR to 7076 osób, co stanowi ponad 20% mieszkańców całego LGD. Najwięcej osób pochodzi z Gminy Zławieś Wielka (4691), następnie z Gminy Unisław (990), z Gminy Kijewo Królewskie (852), a najmniej z gminy Dąbrowa Chelmińska (543). Na obszarach po PGR najczęściej notuje się negatywne zjawiska społeczne.

Do osób o szczególnych potrzebach wsparcia należą także osoby młode i seniorzy, których krótka charakterystyka została przedstawiona w lit. a) i b) niniejszego podrozdziału.

2.3.8. Zdiagnozowane grupy interesów

Na obszarze LGD zdiagnozowano występowanie lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy sektorów: **publicznego, społecznego i gospodarczego**. Grupę interesu sektora publicznego reprezentują cztery gminy, sołtysi i samorządowe jednostki organizacyjne gmin. Grupę interesu sektora społecznego reprezentują mieszkańcy, organizacje pozarządowe, organizacje społeczne takie jak: KGW, OSP, koła łowieckie, chorągwie ZHP. Natomiast grupę interesu sektora gospodarczego tworzą podmioty prowadzące działalność gospodarczą, w tym przedsiębiorstwa społeczne rolnicy. Na obszarze LGD nie zidentyfikowano żadnych innych grup interesu.

Członkowie LGD, wywodzą się z różnych grup interesu. Grupę 51 członków tworzą przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących grupy interesów : publicznego, społecznego i gospodarczego.

Do grupy interesu sektora publicznego należy 6 członków, w tym:

- 4 gminy,
- 2 ośrodki kultury.

Do grupy interesu sektora społecznego należy 32 członków, w tym:

- 26 mieszkańców,
- 4 stowarzyszenia,
- 1 chorągiew,
- 1 koło łowieckie.

Do grupy interesu sektora gospodarczego należy 13 członków, w tym:

- 9 przedsiębiorców,
- 2 agroturystyki,
- 2 rolników.

Wszyscy członkowie LGD od lat zgodnie ze sobą współpracują i nie zidentyfikowano żadnych konfliktów między nimi.

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR

Partycypacja społeczna to aktywne uczestnictwo obywateli w podejmowaniu decyzji, które mają bezpośredni związek z funkcjonowaniem społeczności, której są członkami.

Tworzenie Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” wiąże się bezpośrednio z wytyczaniem kierunków rozwoju jej obszaru, a więc z określaniem zarówno planowanych działań infrastrukturalnych, jak i społecznych. Dlatego udział społeczności lokalnej w tworzeniu strategii oraz konstruktywna współpraca w ramach dialogu społecznego pomiędzy mieszkańcami, a przedstawicielami zarządu i biura LGD ma na celu zapewnienie obywatelom aktywnego udziału w podejmowaniu decyzji bezpośrednio ich dotyczących. Dzięki temu lokalna społeczność zwiększa swoje zaufanie do urzędników, angażuje się w działania, czuje się współodpowiedzialna za otoczenie, w którym przebywa na co dzień, a przede wszystkim odczuwa, że ma realny wpływ na rozwój obszaru i mieszkańców.

Dlatego też niezmiernie ważne było jak najszerokie zaangażowanie społeczności w tworzenie LSR oraz utrzymanie tego zaangażowania na późniejszym etapie wdrażania strategii.

Sposoby zapewnienia partycypacyjnego charakteru LSR zostały szczegółowo przedstawione w poniższych podrozdziałach.

3.1. Przebieg przeprowadzenia konsultacji LSR ze społecznością lokalną

Strategia LGD Zakole Dolnej Wisły opracowywana została w sposób partycypacyjny z szerokim zaangażowaniem mieszkańców skupionych wokół wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD tj. społecznego, publicznego i gospodarczego. Dokument został przygotowany przez pracowników biura oraz Zarząd z dużym zaangażowaniem społeczności lokalnej, przede wszystkim grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR tj:

- przedsiębiorców, w szczególności właścicieli mikro i małych przedsiębiorstw,
- organizacji pozarządowych (w tym OSP, KGW, ZHP, OWES),
- seniorów,
- młodzieży,
- lokalnych liderów, w tym sołtysów, liderów grup nieformalnych,
- osób w niekorzystnej sytuacji (kobiety, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, osoby poszukujące zatrudnienia, mieszkańcy osiedli po-PGR, migranci).

Lokalna Grupa Działania na każdym etapie budowy LSR angażowała w prace nad nią **członków** stowarzyszenia, którzy reprezentują wszystkie w/w sektory i stanowią reprezentację środowisk lokalnych w strukturze LGD. Członkowie uczestniczyli w planowaniu poszczególnych etapów procesu konsultacji, wspierali organizacyjnie ich realizację, pomagali w promocji i aktywnie włączali się w opracowanie strategii. **Wewnętrzne partnerstwo** stanowi dla LGD trzon efektywnego procesu podejmowania decyzji, jak również skutecznej komunikacji z lokalną społecznością. Aktywny udział członków w procesie konsultacji niewątpliwie wzmocnił i pogłębił partnerstwo, wnosząc wiele cennych sugestii w odniesieniu do zakresu tworzonego dokumentu.

Przed przystąpieniem do opracowywania LSR przyjęto założenie stosowania **minimum 3 różnorodnych metod partycypacji** na każdym kluczowym etapie prac nad LSR. Założenie to zostało zrealizowane. Zastosowane metody włączenia społeczności lokalnej do budowy Strategii zostały przygotowane po uprzedniej analizie społeczności lokalnej pod względem jej składu, rozpoznania grup szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR oraz doboru właściwych technik komunikacyjnych. Niewątpliwym wpływ na dobór metod miało również bazowanie na wypracowanych doświadczeniach związanych z opracowywaniem i wdrażaniem poprzedniej LSR. W wyniku tego zastosowano metody i techniki opisane szczegółowo w podrozdziale 3.2: Wykorzystanie partycypacyjnych metod konsultacji na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR.

Na każdym etapie LGD angażowała wszystkie sektory w proces przygotowywania strategii poprzez udział w badaniach ankietowych oraz spotkaniach organizowanych w poszczególnych gminach. Na bieżąco przekazywała informacje o każdym etapie, zachęcając do włączania się w prace przy następnych działaniach.

Przygotowanie LSR składało się z pięciu kluczowych etapów prac:

1. Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności - tzw. „partycypacyjna diagnoza”,
2. Identyfikacja grup docelowych strategii,
3. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru z przełożeniem na zdefiniowanie celów,
4. Określenie przedsięwzięć/działania do realizacji na etapie wdrażania strategii oraz rezultatów jej wdrożenia - wskaźników.

5. Określenie sposobu monitorowania i ewaluacji LSR.

W lipcu 2022 roku powołany został **Zespół Partycypacyjny do Opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029 – tzw. „Panel Ekspertów”**, który składa się z Zarządu, koordynatorów gminnych, pracowników Biura oraz zewnętrznych ekspertów. Na różnych etapach budowania strategii na spotkania zapraszano dodatkowe osoby, których opinie mogły okazać się pomocne podczas prac nad LSR. Stworzenie Zespołu miało na celu harmonizację prac nad LSR, analizę danych zebranych w procesie konsultacji oraz koordynację wszystkich działań związanych z tworzeniem LSR. Określone zostały metody dotarcia do społeczności lokalnej, jej struktury, kluczowe grupy oraz plan poszczególnych etapów budowy LSR. **Zespół ten odpowiedzialny był także za analizę przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji. Koordynował prace na każdym kluczowym etapie opracowywania LSR. Podczas prac brane były pod uwagę wyniki badań własnych, jak również ewaluacji przeprowadzonych w latach poprzednich.** Zespół spotkał się 5 razy w siedzibie LGD w Kijewie Królewskim.

Zespół Partycypacyjny rozpoczął prace od **szerokiego poinformowania** i włączenia społeczności w ramach wszystkich sektorów w proces tworzenia LSR na lata 2023-2029.

14.10.2023 r. w Grzybnie zorganizowane zostało **otwarte spotkanie z mieszkańcami**, w tym: lokalnymi liderami, przedstawicielami samorządów i instytucji publicznych (szkoły, ośrodki kultury, ośrodki pomocy społecznej), organizacji pozarządowych (m.in. KGW, OSP), przedsiębiorcami, rozpoczynające proces tworzenia partycypacyjnej LSR. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z p. Marszałkiem Piotrem Calbeckim na czele. Miało ono na celu podsumowanie dotychczasowego okresu działania 2016-2023 oraz przedstawienie założeń RLKS w nowym okresie programowania, a także **poinformowanie o rozpoczęciu prac nad nową LSR i zachęcenie** do jak najszerszego udziału społeczności lokalnej w jej tworzeniu.

W celu dotarcia do jak największej liczby osób **informacje na temat planowanych działań** związanych z pracami nad tworzeniem LSR, pojawiały się także:

- w lokalnej prasie,
- na stronach www i portalach społecznościowych LGD i gmin członkowskich,
- na gminnych słupach i tablicach ogłoszeniowych oraz budynkach urzędów gmin,
- na sołeckich tablicach ogłoszeniowych,
- w biurze LGD.

W biurze LGD powstał **punkt konsultacyjny**, gdzie mieszkańcy mieli możliwość dzielenia się swoimi pomysłami oraz uwagami. Osoby zainteresowane włączeniem się w proces budowy LSR korzystały w ten sposób z pomocy pracowników biura przy m.in. omawianiu **fiszek projektowych** oraz zbieraniu informacji na temat funduszy i budżetu na działania w ramach LSR.

Podczas lokalnych imprez plenerowych w każdej z gmin członkowskich (04.09.2022- Zławieś Wielka, 25.09.2022 – Bruki Unisławskie, 26.09.2022 – Kijewo Królewskie, 18.11.2022 – Bolumin) zorganizowano **Mobilne punkty konsultacyjne**, gdzie na stoisku LGD informowano mieszkańców o pracach nad budową nowej LSR oraz proszono o wypełnianie ankiet (**ankieta bezpośrednia**) zawierających elementy diagnozy, badania potrzeb i obszarów priorytetowych do wsparcia, niezbędnych do określenia celów nowej LSR. Stoiska cieszyły się dużym zainteresowaniem, zebrano łącznie 356 wypełnionych ankiet.

Ważnym etapem budowania strategii było oprócz ankiety bezpośredniej (dostępnej w biurze LGD, w Urzędach Gminy oraz w GOPS-ach celem dotarcia do grup defaworyzowanych), przeprowadzenie **3 badań ankietowych** metodą ankiety elektronicznej (online) (dostępnej na stronach www LGD i gmin członkowskich). Pierwsze badanie online trwało od 11 do 31.01.2023 r. Celem badania było poznanie potrzeb mieszkańców obszaru w kontekście możliwości pozyskania wsparcia w ramach nowej LSR oraz zdefiniowanie grup osób w niekorzystnej sytuacji. Na bazie przygotowanego kwestionariusza przeprowadzone zostało badanie wśród mieszkańców reprezentujących wszystkie sektory, w każdej z gmin na obszarze LSR. W ankiecie udział wzięły 83 osoby. Drugie badanie online dotyczyło konstrukcji Planu Komunikacji. Zostało ono przeprowadzone w terminie od 17 do 30 kwietnia 2023 r. Wzięło w nim udział 77 osób. Przedmiotem trzeciego badania ankietowego online było zgłaszanie pomysłów projektowych za pomocą formularza fiszki projektowej. Zostało ono przeprowadzone w terminie od 24 kwietnia do 8 maja 2023 r. Wzięło w nim udział 7 ankietowanych.

Kolejnym istotnym elementem działań partycypacyjnych były **wywiady pogłębione grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów”** połączone z warsztatami roboczymi. Łącznie zorganizowane zostały 4 spotkania (05.10.2022 r. w Kijewie Królewskim, 06.10.2022 r. w Dąbrowie Chełmińskiej, 17.10.2022 r. w Złejwsi Wielkiej, 18.10.2022 r. w Unisławiu). W spotkaniach wzięli udział przedstawiciele wszystkich sektorów, w tym reprezentacje Ochotniczych Straży Pożarnych, Kół

Gospodyń Wiejskich, Spółdzielni Socjalnych oraz Sołectw. Dzięki udziałowi najaktywniejszych środowisk pozarządowych oraz Sołectw poziom reprezentatywności ocenia się jako wysoki.

W celu szerszego włączenia osób młodych i seniorów w proces budowy LSR Zespół Partycypacyjny postanowił zastosować metody konsultacyjne adresowane bezpośrednio do tych grup wiekowych.

Aby w jak największym stopniu poznać **potrzeby młodzieży**, w 7 szkołach podstawowych na obszarze wszystkich gmin obszaru LGD zorganizowano tzw. „**Akcje wlepkowe**”, podczas których młodzież w przystępnej i zrozumiałej formie wzięła udział w swoich pierwszych konsultacjach społecznych (23.01.2023 r. SP w Brzozowie, 25.01.2023 r. w Zespole Szkół w Ostromecku, 27.01.2023 r. w SP w Łążyńcu, 17.02.2023 r. w SP w Czarzu, 01.03.2023 r. w SP w Kijewie Królewskim, 24.03.2023 w SP w Unisławiu, 10.05.2023 r. w SP w Górsku). Uczniowie klas 7 i 8 odpowiedzieli na trzy pytania badawcze, które pozwoliły określić ich problemy, potrzeby, preferencje w zakresie sposobów spędzania czasu wolnego, w tym zajęć pozaszkolnych. Odpowiedzi na pytania zostały spisane na kolorowych, samoprzylepnych kartach oraz omówione z młodzieżą, a następnie spisane w formie raportu.

Aby wyjść naprzeciw możliwościom udziału w konsultacjach **osób w wieku senioralnym**, w każdej z gmin obszaru LGD w lutym i marcu 2023 r. zorganizowano spotkania w miejscach codziennych spotkań seniorów (02-03.2023 r. - Klub Seniora w Kijewie Królewskim, Klub Emeryta i Rencisty w Kijewie Królewskim, Klub Seniora w Górsku, grupa seniorów skupiona w ramach projektu „Aktywni Razem” W Dąbrowie Chelmińskiej), podczas których informowano o tym, jak istotne jest włączenie również tej grupy wiekowej w partycypacyjny proces budowy nowej LSR oraz pytano o ich problemy i potrzeby. Seniorzy bardzo chętnie wzięli udział we wspólnym tworzeniu „**Mapy problemów i potrzeb seniora**”.

Duży udział młodzieży i seniorów w procesie partycypacyjnych i chętnie dzielenie się przez nich swoimi spostrzeżeniami i propozycjami, pozwolił uznać te grupy za najbardziej zainteresowane i zaangażowane w proces tworzenia LSR. Informacje zebrane zarówno wśród młodzieży, jak i seniorów stały się cennym źródłem danych niezbędnych na wszystkich kluczowych etapach opracowywania treści LSR.

Zarówno po procesie diagnozy, jak i konsultacji sporządzony został raport, który w sposób szczegółowy ujmuje wyniki pracy ze społecznością lokalną. Dokumenty, które powstały stały się bazą do pracy podczas kolejnych etapów tworzenia LSR.

Projekt LSR został skonsultowany z mieszkańcami w maju 2023 r. Konsultacje trwały od 22 do 26.05.2023 r. i w tym czasie każda zainteresowana osoba miała możliwość zgłoszenia swoich uwag do treści strategii za pomocą formularza uwag online. Po zakończonych konsultacjach został sporządzony raport z ich przebiegu. W dokumencie tym ustosunkowano się do wszystkich złożonych uwag i przedstawiono uzasadnienie przyjęcia bądź odrzucenia zgłoszonej propozycji.

Jak wspomniano wyżej, podczas budowania strategii, bazowano na doświadczeniach zdobytych podczas tworzenia i wdrażania poprzedniej LSR. Dlatego też podczas budowania strategii brane pod uwagę były także wnioski i rekomendacje zawarte w przeprowadzonych w poprzednim okresie programowania badaniach ewaluacyjnych:

1. Ewaluacja wewnętrzna (on going) z realizacji strategii Rozwoju Kierowanego Przez Społeczność obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” w latach 2016-2018
2. Ewaluacja wewnętrzna (on going) z realizacji strategii Rozwoju Kierowanego Przez Społeczność obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” w latach 2019-2020
3. Ewaluacja zewnętrzna (ex post) z realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Zakola Dolnej Wisły na lata 2016-2023.

3.2. Wykorzystanie partycypacyjnych metod konsultacji na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR

Zaangażowanie lokalnej społeczności w proces tworzenia LSR miało miejsce nie tylko na każdym etapie jej tworzenia, ale także z wykorzystaniem wielorakich metod konsultacji. Partycypacja społeczna była prowadzona **z poszanowaniem zasad horyzontalnych, z poszanowania praw podstawowych oraz przestrzegając Karty praw podstawowych Unii Europejskiej**. Wszystkie metody partycypacji zostały dobrane tak, aby dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców, bez względu na ich płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Miejsca prowadzenia spotkań konsultacyjnych (spotkania panelu ekspertów, spotkanie otwarte, działania punktu konsultacyjnego, miejsca spotkań z seniorami itd.) wybrano tak, aby zapewnić swobodę dotarcia do nich osób niepełnosprawnych. Badania ankietowe prowadzono zarówno za pośrednictwem internetu, jak i w formie papierowej, tak aby każdy zainteresowany mógł wybrać najbardziej dogodną dla siebie formę.

Narzędzia angażowania zainteresowanych stron i sposób ich wykorzystania zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela. Metody angażowania społeczności lokalnej

Nazwa zastosowanej metody	Sposób organizacji i zastosowania w ramach procesu opracowywania partycypacyjnej LSR
„Panele Ekspertów” - Zespół ds. Opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029	Przeprowadzonych zostało 5 tzw. „Paneli Ekspertów”, czyli spotkań Zespołu ds. Opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029, w których uczestniczył moderator oraz osoby zaangażowane w prowadzenie badań. Spotkania miały na celu bieżące monitorowanie procesu konsultacji, podsumowanie wyników diagnozy, wypracowanie rozwiązań dopasowanych do potrzeb i potencjałów w formie celów i przedsięwzięć. Podczas spotkań dokonywano analizy wniosków jakie spływały podczas konsultacji i dokonywano ich przyjęcia bądź odrzucenia. Panele Ekspertów odbyły się w siedzibie LGD w Kijowie Królewskim w dniach: 27.10.2022 r., 03.11.2022 r., 09.01.2023 r., 18.04.2023 oraz 09.05.2023 r.
Spotkanie otwarte z mieszkańcami	Spotkanie otwarte odbyło się 14.10.2022 r. w Grzybnie - miało ono na celu podsumowanie dotychczasowego okresu działania 2016-2023 oraz przedstawienie założeń RLKS w nowym okresie programowania, a także poinformowanie o rozpoczęciu prac nad nową LSR i zachęcenie do jak najszerszego udziału społeczności lokalnej w jej tworzeniu.
Punkt konsultacyjny	Punkt został zorganizowany w Biurze LGD, gdzie mieszkańcy mieli możliwość dzielenia się swoimi pomysłami oraz uwagami na temat pomysłów projektów, zgłaszanych w formie fiszek projektowych. W Biurze LGD dostępna była również ankieta bezpośrednia.
Ankieta bezpośrednia	Kwestionariusze w wersji wydrukowanej dostępne były w biurze LGD, w Urzędach każdej z gmin LGD. Celem dotarcia do grup defaworyzowanych, kwestionariusz ankiety wraz z informacją dostępny był także w Gminnych Ośrodkach Pomocy Społecznej działających na terenie LGD. Ponadto podczas otwartych wydarzeń na obszarze każdej z gmin obszaru LGD zorganizowano mobilne punkty konsultacyjne LSR , podczas których mieszkańcy również mieli możliwość wypełnienia ankiety. Łącznie zebrano dane z 356 ankiet . Badanie w formie ankiety stanowiło diagnozę lokalnych potrzeb i możliwości. Uzyskane dane stanowiły także bazę do wypracowania celów i wskaźników. Specjalnie sformułowane pytania w poszczególnych narzędziach pozwoliły wypracować bazę planu komunikacji odnoszącego się do realizacji LSR. Badanie odbyło się w okresie sierpień - listopad 2022 r.
Ankieta elektroniczna online	Kwestionariusz ankiet w wersji elektronicznej dostępny na stronach www LGD i gmin członkowskich. Ankieta elektroniczna online została przeprowadzona trzykrotnie i dotyczyła: 1. poznania potrzeb mieszkańców obszaru w kontekście możliwości pozyskania wsparcia w ramach nowej LSR oraz zdefiniowania grup osób w niekorzystnej sytuacji, 2. opracowywania najskuteczniejszych kanałów komunikacji z mieszkańcami, 3. zgłaszania pomysłów projektowych w ramach poszczególnych typów wsparcia wynikających ze Wspólnej Polityki Rolnej i Europejskiego Funduszu Społecznego W badaniach ankietowych on-line wzięło udział łącznie 167 osób. Badania odbyły się w okresie styczeń - maj 2023 r.
Wywiady grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów”	Konsultacje społeczne w formie wywiadów pogłębionych, grupowych (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów” połączone z warsztatami roboczymi, z przedstawicielami wszystkich sektorów LGD. Łącznie zorganizowano 4 wywiady grupowe (po 1 w każdej gminie obszaru LGD), w trakcie których uczestnicy zostali podzieleni na grupy robocze; zastosowano metodę „burzy mózgów” (głównie do analizy potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru, a także wstępnych celów strategii, w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz odnośnych planowanych działań, o których mowa w art. 32 ust. 1 lit. c i d rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. Wyniki przeprowadzonych spotkań opracowano w formie raportów, które posłużyły do zdiagnozowania problemów/potrzeb oraz potencjałów rozwojowych obszaru. Spotkania odbyły się: 05.10.2022r. w Kijowie Królewskim, 06.10.2022 r. w Dąbrowie Chełmińskiej, 17.10.2022 r. w Zlejšwi Wielkiej, 18.10.2022 r. w Unisławiu.
„Akcje wlepkowe”	Metoda tzw. „akcji wlepkowych” została przeprowadzona na terenie 7 szkół podstawowych obszaru LGD. Uczniowie klas 7 i 8 zostali zapytani o ich problemy, potrzeby oraz pomysły w przystępnej i zrozumiałej formie – wklejania kolorowych karteczek z odpowiedziami na tablicy i podłodze. Aby móc zaplanować projekty jak najbardziej odpowiadające potrzebom osób młodych zebrano i poddano analizie odpowiedzi na 3 pytania badawcze: 1. Co chcielibyście robić lub zmienić w swojej miejscowości, na co do tej pory nie mieliście możliwości? 2. W jakich rodzajach zajęć pozaszkolnych chcielibyście brać udział? 3. Co zachęciłoby Was do pozostania w rodzinnych stronach w dorosłym życiu? Odpowiedzi zostały najpierw odczytane, omówione wraz z młodzieżą, a następnie zebrane przez pracowników LGD w celu ujęcia ich w raporcie i następnie w Strategii. Akcje wlepkowe spotkały się z dużym zainteresowaniem i zaangażowaniem młodych mieszkańców Zakola. „Akcje wlepkowe” zorganizowano: 23.01.2023 r. SP w Brzozowie, 25.01.2023 r. Zespół Szkół w Ostromecku, 27.01.2023 r. – SP w Łążyńcu, 17.02.2023 r. SP w Czarzu, 01.03.2023 r. SP w Kijowie Królewskim, 24.03.2023 SP w Unisławiu oraz 10.05.2023 r. w SP w Górsku.
Mapa problemów i potrzeb seniora	Mapa określająca problemy, potrzeby i pomysły uzupełniana podczas spotkań partycypacyjnych z seniorami w miejscach spotkań seniorów w każdej z gmin obszaru LGD – Klub Seniora w Kijowie Królewskim, Klub Emeryta i Rencisty w Kijowie Królewskim, Klub Seniora w Górsku, grupa seniorów skupiona w ramach projektu „Aktywni Razem” W Dąbrowie Chełmińskiej oraz Klub Seniora w Unisławiu. Dane zebrane na podstawie wypełnionych map posłużyły do opracowania diagnozy, analizy potrzeb, określenia celów i przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach EFS.
Formularz uwag online	Formularz uwag online stanowił metodę skonsultowania z mieszkańcami gotowego projektu LSR. Podczas trwających 5 dni konsultacji, mieszkańcy za pomocą tego formularza mieli możliwość zgłoszenia swoich uwag do treści dokumentu. Wszystkie zgłoszone uwagi zostały zebrane w raporcie z konsultacji społecznych, w którym ustosunkowano się do każdej z nich i przedstawiono uzasadnienia ich przyjęcia bądź odrzucenia.

Źródło: Opracowanie własne

Proces partycypacji społecznej odbywał się na każdym z 5 etapów tworzenia LSR, co zostało jasno zobrazowane w poniższej tabeli.

Tabela. Metody partycypacji na wykorzystywane poszczególnych etapach tworzenia LSR

L.p.	Kluczowy etap przygotowania LSR	Wykorzystane metody partycypacyjne	Czas i miejsce
1	Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności - tzw. „partycypacyjna diagnoza”	Ankieta bezpośrednia	Wrzesień - listopad 2022, w tym podczas mobilnych punktów konsultacyjnych: 04.09.2022 r. Zławieś Wielka, 25.09.2022 r. Bruki Unisławskie, 26.09.2022 r. Kijewo Królewskie, 18.11.2022 r. Bolumin
		Ankieta elektroniczna on-line	styczeń – maj 2023 www.zakolewisly.pl Profil LGD na Facebooku
		Mapa problemów i potrzeb seniora	02-03.2023 r. - Klub Seniora w Kijewie Królewskim, Klub Emeryta i Rencisty w Kijewie Królewskim, Klub Seniora w Górsku, grupa seniorów skupiona w ramach projektu „Aktywni Razem” W Dąbrowie Chelmińskiej
		„Akcje wlepkowe”	23.01.2023 r. SP w Brzozowie, 25.01.2023 r. Zespół Szkół w Ostromecku, 27.01.2023 r. SP w Łążynie, 17.02.2023 r. SP w Czarzu, 01.03.2023 r. SP w Kijewie Królewskim, 24.03.2023 r. SP w Unisławiu 10.05.2023 r. SP w Górsku
		Wywiady grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów	05.10.2022r. w Kijewie Królewskim, 06.10.2022 r. w Dąbrowie Chelmińskiej, 17.10.2022 r. w Złejwsi Wielkiej, 18.10.2022 r. w Unisławiu
2	Identyfikacja grup docelowych strategii;	Wywiady grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów	05.10.2022r. w Kijewie Królewskim, 06.10.2022 r. w Dąbrowie Chelmińskiej, 17.10.2022 r. w Złejwsi Wielkiej, 18.10.2022 r. w Unisławiu
		Ankieta bezpośrednia	Wrzesień - listopad 2022, w tym podczas mobilnych punktów konsultacyjnych: 04.09.2022 r. Zławieś Wielka, 25.09.2022 r. Bruki Unisławskie, 26.09.2022 r. Kijewo Królewskie, 18.11.2022 r. Bolumin
		Ankieta elektroniczna online	styczeń – maj 2023 www.zakolewisly.pl Profil LGD na Facebooku
		Mapa problemów i potrzeb seniora	02-03.2023 r. - Klub Seniora w Kijewie Królewskim, Klub Emeryta i Rencisty w Kijewie Królewskim, Klub Seniora w Górsku, grupa seniorów skupiona w ramach projektu „Aktywni Razem” W Dąbrowie Chelmińskiej, Klubie Seniora w Unisławiu
		„Akcje wlepkowe”	23.01.2023 r. SP w Brzozowie, 25.01.2023 r. Zespół Szkół w Ostromecku, 27.01.2023 r. SP w Łążynie, 17.02.2023 r. SP w Czarzu, 01.03.2023 r. SP w Kijewie Królewskim, 24.03.2023 r. SP w Unisławiu 10.05.2023 r. SP w Górsku
3	Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru z przełożeniem na zdefiniowanie celów.	Panele ekspertów	Siedziba LGD w Kijewie Królewskim w dniach: 27.10.2022 r., 03.11.2022 r., 09.01.2023 r., 18.04.2023 r. oraz 09.05.2023 r.
		Wywiady grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów	05.10.2022r. w Kijewie Królewskim, 06.10.2022 r. w Dąbrowie Chelmińskiej, 17.10.2022 r. w Złejwsi Wielkiej, 18.10.2022 r. w Unisławiu
		Mapa problemów i potrzeb seniora	02-03.2023 r. - Klub Seniora w Kijewie Królewskim, Klub Emeryta i Rencisty w Kijewie Królewskim, Klub Seniora w Górsku, grupa seniorów skupiona w ramach projektu „Aktywni Razem” W Dąbrowie Chelmińskiej
		„Akcje wlepkowe”	23.01.2023 r. SP w Brzozowie, 25.01.2023 r. Zespół Szkół w Ostromecku, 27.01.2023 r. SP w Łążynie, 17.02.2023 r. SP w Czarzu, 01.03.2023 r. SP w Kijewie Królewskim, 24.03.2023 r. SP w Unisławiu 10.05.2023 r. SP w Górsku
		Ankieta bezpośrednia	Wrzesień - listopad 2022, w tym podczas mobilnych punktów konsultacyjnych: 04.09.2022 r. Zławieś Wielka, 25.09.2022 r. Bruki Unisławskie, 26.09.2022 r. Kijewo Królewskie, 18.11.2022 r. Bolumin
		Ankieta elektroniczna online	styczeń – maj 2023 www.zakolewisly.pl Profil LGD na Facebooku
4	Określenie	Panele ekspertów	Siedziba LGD w Kijewie Królewskim w dniach: 27.10.2022 r., 03.11.2022 r.,

	przedsięwzięć/działań do realizacji na etapie wdrażania strategii oraz rezultatów jej wdrożenia-wskaźników.	Ankieta bezpośrednia	09.01.2023 r., 18.04.2023 r. oraz 09.05.2023 r. Wrzesień - listopad 2022, w tym podczas mobilnych punktów konsultacyjnych: 04.09.2022 r. Zławieś Wielka, 25.09.2022 r. Bruki Unisławskie, 26.09.2022 r. Kijewo Królewskie, 18.11.2022 r. Bolumin
		Ankieta elektroniczna online	styczeń – maj 2023 www.zakolewisly.pl Profil LGD na Facebooku
		Wywiady grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów	05.10.2022r. w Kijewie Królewskim, 06.10.2022 r. w Dąbrowie Chełmińskiej, 17.10.2022 r. w Złejwsi Wielkiej, 18.10.2022 r. w Unisławiu
5	Określenie sposobu monitorowania i ewaluacji LSR.	Panele ekspertów	Siedziba LGD w Kijewie Królewskim w dniach: 27.10.2022 r., 03.11.2022 r., 09.01.2023 r., 18.04.2023 r. oraz 09.05.2023 r.
		Ankieta elektroniczna online	styczeń – maj 2023 www.zakolewisly.pl Profil LGD na Facebooku

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Analiza przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji oraz wykorzystanie danych z konsultacji społecznych do opracowania LSR

W wyniku szeroko prowadzonego procesu konsultacji społecznych, na każdym etapie ich trwania, osoby i podmioty zaangażowane w tworzenie LSR przedstawiły szereg bardzo cennych wniosków, z których znaczna część została wykorzystana do opracowania strategii.

Najważniejsze zgłoszone wnioski oraz sposób ich rozpatrzenia oraz wykorzystania pozytywnie rozpatrzonych danych do opracowania LSR, zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela. Wnioski z konsultacji i sposób ich wykorzystania do opracowania LSR

L.p.	Metoda partycypacyjna	Zgłoszone wnioski i sposób ich rozpatrzenia	Sposób wykorzystania danych do opracowania LSR
1.	Ankieta bezpośrednia	<p>Wyniki ankiety bezpośredniej wskazały, że ankietowani wysoko oceniają obszar LGD ze względu na jego walory turystyczne (91% ankietowanych na pytanie jak obecnie oceniają swoją gminę pod względem atrakcyjności turystycznej, odpowiedziało, że bardzo dobrze lub dobrze), promocję dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki (87% ankietowanych na pytanie jak obecnie oceniają swoją gminę pod względem promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki, odpowiedziało, że bardzo dobrze lub dobrze). W większości zadowoleni są także z infrastruktury i oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej (89% ankietowanych bardzo dobrze lub dobrze oceniła zarówno dostępną infrastrukturę i ofertę kulturalną, jak i dostępną infrastrukturę i ofertę sportową i rekreacyjną). Również wysoko oceniają możliwości i formy wsparcia ukierunkowane na rozwój lokalnej przedsiębiorczości (86% ankietowanych dobrze lub bardzo dobrze ocenia swoją gminę pod względem sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy). Uważają, że w okresie obowiązywania nowej LSR, działania ukierunkowane na dalszy rozwój tych dziedzin, muszą być bezwzględnie podejmowane. Na pytanie, jakie obszary powinny zostać dofinansowane w pierwszej kolejności w ramach nowej LSR, około 80% ankietowanych wskazało: promocję obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki, małą infrastrukturę publiczną (świetlice, place abaw miejsca spotkań), infrastrukturę i ofertę kulturalną, rekreacyjną i sportową, a także rozwój przedsiębiorczości, w tym tworzenie nowych miejsc pracy.</p> <p>Ankietowani nisko oceniają natomiast stan infrastruktury drogowej (ponad połowa ankietowanych oceniła ten stan jako przeciętny). Uważają również, że na obszarze LGD widoczna jest przeciętna aktywność lokalnej społeczności w sprawy społeczne tj. mieszkańcy w niewielkim stopniu angażują się w rozwiązywanie problemów lokalnych oraz przeciętnie oceniają działania podejmowane na obszarze na rzecz osób niepełnosprawnych, bezrobotnych, młodych i seniorów.</p> <p>W nowej LSR uwzględniono wnioski wynikające z ankiety – zaplanowano realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego obszaru. Zaplanowano także szereg działań ukierunkowanych na wzrost</p>	<p>Wnioski z ankiety posłużyły przede wszystkim do:</p> <p>a) Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności – wnioski pokazały, które dziedziny życia należy przeanalizować bardziej dogłębnie,</p> <p>b) Identyfikacji grup docelowych – z wniosków ankiety wynika, które grupy osób, według mieszkańców są obecnie niewystarczająco wspierane, w związku z czym do kogo wsparcie powinno być kierowane w nowej strategii,</p> <p>c) Analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru – z wyników ankiety można odczytać wprost, co mieszkańcy uważają za potencjał, a co za słabą stronę – dane te pomogły dokonać ostatecznej analizy potrzeb i potencjałów obszaru,</p> <p>d) Określenia przedsięwzięć/ działań – wyniki ankiety wskazały, które dziedziny życia powinny być wspierane w nowej LSR. Formułując cele i przedsięwzięcia wzięto pod uwagę opinie mieszkańców, adekwatnie do możliwości zaplanowania wsparcia w ramach LSR.</p>

		zaangażowania społeczności lokalnej (w tym seniorów i osoby młode). Przewidziano również wsparcie lokalnej przedsiębiorczości. Nie zaplanowano działań mających na celu poprawę infrastruktury drogowej, ze względu na brak możliwości realizacji wsparcia w tym zakresie. Jednakże stan infrastruktury drogowej został uwzględniony w diagnozie obszaru.	
2.	Ankieta elektroniczna on-line	<p>W pierwszej ankiecie on-line ankietowani wprost wskazywali, na jakie działania według nich powinny zostać skierowane środki dostępne w ramach LSR. W ramach EFS+, na pierwszym miejscu (ponad 30% udzielonych odpowiedzi) wskazali rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów w klubach młodzieżowych, w dalszej kolejności naukę zawodów popularyzujących tradycyjne rzemiosło lub ginące zawody (21% udzielonych odpowiedzi), tworzenie i prowadzenie klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych (19% udzielonych odpowiedzi) oraz wsparcie uczenia się przez całe życie (19% udzielonych odpowiedzi). Wsparcie w ramach WPR powinno zostać według opinii ankietowanych przeznaczone przede wszystkim na: poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej (15% udzielonych odpowiedzi), poprawę dostępu do usług (12% udzielonych odpowiedzi), na tworzenie nowych i rozwój istniejących przedsiębiorstw (11,5% udzielonych odpowiedzi), jak również na tworzenie bądź rozwój gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych (14% udzielonych odpowiedzi).</p> <p>Ankietowani wskazali także, które grupy osób według nich powinny uzyskać szczególne wsparcie w ramach LSR. Najczęściej wskazywane grupy osób to: kobiety powracające na rynek pracy po urlopie macierzyńskim (28 ankietowanych), osoby poszukujące pracy, (28 ankietowanych), absolwenci szkół (26 ankietowanych) oraz osoby niepełnosprawne (25 ankietowanych).</p> <p>W nowej LSR uwzględniono wnioski wynikające z ankiety – zaplanowano realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na wsparcie młodzieży i seniorów, a także naukę ginących zawodów. Zaplanowano także przedsięwzięcia mające na celu poprawę dostępu do małej infrastruktury oraz do usług. Przewidziano również wsparcie lokalnej przedsiębiorczości. Ponadto określając grupy docelowe, uwzględniono potrzebę wsparcia grup osób wskazanych przez ankietowanych.</p> <p>Druga ankieta dotyczyła poznania opinii ankietowanych na temat konstrukcji Planu Komunikacji i jej wyniki zostały uwzględnione przy jego formułowaniu. Działania informacyjne, w których ankietowani najchętniej wzięliby udział to: szkolenia z wypełniania dokumentacji konkursowej, spotkania informacyjno – konsultacyjne otwarte dla wszystkich oraz konsultacje/porady indywidualne realizowane w punkcie konsultacyjnym. Ankietowani chcieliby być informowani przez LGD przede wszystkim o: organizowanych szkoleniach, organizowanych naborach wniosków oraz o organizowanych wydarzeniach. Natomiast najbardziej oczekiwane sposoby komunikowania na linii LGD – mieszkańcy to: portale społecznościowe, strona internetowa LGD oraz strony internetowe gmin wchodzących w skład LGD.</p> <p>Wyniki ankiety zostały wzięte pod uwagę nie tylko przy konstruowaniu Planu Komunikacji, ale także przy określaniu sposobów monitorowania i ewaluacji strategii.</p> <p>Ankieta trzecia miała na celu poznanie konkretnych propozycji projektowych mieszkańców. Ankietowani zgłosili 7 propozycji projektowych, spośród których 1 miała charakter infrastrukturalny (zapewnienie łatwego dojazdu do rzeki Wisły), a 6 – społeczny. Propozycje projektowe dotyczyły stworzenia oferty skierowanej do seniorów (stworzenie Centrum Innowacji Terapeutycznych, sprawności na całe życie, seniorzy razem na folkowo), do młodzieży (wolna strefa dla młodzieży) oraz do rodzin (rodzina bliżej lasu, cykl rodzinnych rajdów rowerowych).</p> <p>W nowej LSR uwzględniono wnioski wynikające z ankiety – zaplanowano realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na wsparcie młodzieży, seniorów i rodzin.</p>	<p>Wnioski z ankiet posłużyły przede wszystkim do:</p> <p>a) Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności – wnioski pokazały, które dziedziny życia należy przeanalizować bardziej dogłębnie, aby móc je wesprzeć w zaplanowanych przedsięwzięciach,</p> <p>b) Identyfikacji grup docelowych – z wniosków pierwszej ankiety wprost wynika, które grupy osób, według mieszkańców wymagają szczególnego wsparcia,</p> <p>c) Analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru – z wyników ankiety można odczytać wprost, które dziedziny życia należy szczególnie wspierać, tym samym, które obszary mają największe potrzeby rozwojowe,</p> <p>d) Określenia przedsięwzięć/ działań – wyniki ankiety pierwszej wskazały wprost, które dziedziny życia powinny być wspierane w nowej LSR, a w ankiecie trzeciej, ankietowani przedstawili konkretne propozycje projektowe. Formułując cele i przedsięwzięcia wzięto pod uwagę opinie mieszkańców, adekwatnie do możliwości zaplanowania wsparcia w ramach LSR.</p> <p>e) Określenia sposobu monitorowania i ewaluacji – wyniki drugiej ankiety online zostały wzięte pod uwagę przy określaniu sposobów monitorowania i ewaluacji strategii,</p> <p>f) Konstrukcja Planu Komunikacji – ankietowani wskazali typy działań informacyjnych, w których chcieliby wziąć udział, zakres informacji, które chcieliby pozyskać od LGD oraz preferowane przez siebie kanały komunikacji. Opinie te zostały uwzględnione w Planie Komunikacji.</p>
3.	Mapa problemów i potrzeb seniora	<p>Wcześniej zastosowane metody partycypacji (ankieta bezpośrednia, pierwsza ankieta on-line, wywiady grupowe, spotkania panelu ekspertów) oraz prowadzone analizy i badania własne (prowadzone głównie metodą desk-research) na potrzeby opracowania diagnozy i sporządzenia analizy potrzeb i potencjałów, wykazały jednoznacznie, że grupą wymagającą szczególnego wsparcia są seniorzy. Dlatego aby wyjść na przeciw ich potrzebom,</p>	<p>Mapowanie problemów i potrzeb seniorów posłużyło przede wszystkim do:</p> <p>a) Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności – wnioski pokazały, które dziedziny życia są szczególnie ważne z punktu widzenia potrzeb seniorów,</p> <p>b) Identyfikacji grup docelowych – z wniosków</p>

		<p>zorganizowano spotkania, podczas których dokonano mapowania problemów i potrzeb tej grupy osób.</p> <p>Najważniejsze wnioski, które zostały wyciągnięte ze zorganizowanych spotkań to: dwa główne problemy seniorów: problemy transportowe (zgłoszone na wszystkich zorganizowanych spotkaniach z seniorami) oraz brak dostępu do lekarzy specjalistów na miejscu (problem poruszony na 3 z 4 zorganizowanych spotkań). Pozostałe zgłaszane problemy seniorów to: brak pomocy w codziennym funkcjonowaniu, brak środków finansowych pozwalających na korzystanie z oferty kulturalnej, edukacyjnej i profilaktyki zdrowotnej, brak zainteresowania potrzebami seniorów ze strony gmin. Z kolei najważniejsze potrzeby zgłoszone na wszystkich zorganizowanych spotkaniach to: organizacja spotkań z psychologiem, dietetykiem i innymi specjalistami, organizacja wyjazdów, organizacja warsztatów tematycznych (zajęcia kulinarne, rękodzielnicze, warsztaty zielarskie, krawieckie, szydełkowanie, zajęcia ruchowe itp.), tworzenie miejsc spotkań, wypoczynku i rekreacji.</p> <p>Pozytywnie zostały rozpatrzone te wnioski, które mogą mieć przełożenie na możliwość udzielenia wsparcia przez LGD dla seniorów.</p>	<p>ankiet wynika, że seniorzy stanowią jedną z grup wymagających szczególnego wsparcia na obszarze LGD, a mapowanie pozwoliło poznać szczegóły w zakresie problemów i potrzeb seniorów,</p> <p>c) Analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru – z mapowania można odczytać wprost, jakie są najważniejsze problemy i potrzeby seniorów – dane te pomogły dokonać ostatecznej analizy potrzeb tej grupy i zaplanować dedykowane jej wsparcie.</p>
4.	„Akcje wlepkowe”	<p>Wcześniej zastosowane metody partycypacji (ankieta bezpośrednia, pierwsza anketa on-line, wywiady grupowe, spotkania panelu ekspertów) oraz prowadzone analizy i badania własne (prowadzone głównie metodą desk-research) na potrzeby opracowania diagnozy i sporządzenia analizy potrzeb i potencjałów, wykazały jednoznacznie, że grupą wymagającą szczególnego wsparcia, oprócz seniorów, jest także młodzież. Dlatego aby wyjść na przeciw ich potrzebom, w szkołach z obszaru LGD zorganizowano akcje „wlepkowe”. Młodzieży zadano trzy pytania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Co chcielibyście robić lub zmienić w swojej miejscowości, na co do tej pory nie mieliście możliwości? 2. W jakich rodzajach zajęć pozaszkolnych chcielibyście brać udział? 3. Co zachęciłoby Was do pozostania w rodzinnych stronach w dorosłym życiu? <p>Najważniejsze wnioski, które zostały wyciągnięte ze zorganizowanych akcji „wlepkowych” to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. potrzeby zgłoszone przez uczniów wszystkich szkół biorących udział w akcjach wlepkowych to: potrzeba budowy świetłowodów, potrzeba tworzenia miejsc sportu i rekreacji, potrzeba zapewnienia młodzieży dostępności komunikacyjnej (zarówno wewnątrz obszaru, jak i na zewnątrz), potrzeba zapewnienia miejsc spotkań (restauracje, kluby młodzieżowe), 2. młodzież najchętniej wzięłaby udział w następujących zajęciach pozalekcyjnych: zajęcia basenowe, zajęcia siatkówki, treningi piłki nożnej, zajęcia językowe (4 najczęściej zgłaszane rodzaje zajęć), 3. tym, co zachęciłoby młodzież do pozostania w rodzinnych stronach to przede wszystkim: możliwość znalezienia zatrudnienia, możliwość założenia własnej działalności gospodarczej, rozwój infrastruktury spędzania czasu wolnego: restauracje, parki, infrastruktura sportowo-rekreacyjna. <p>Pozytywnie zostały rozpatrzone te wnioski, które mogą mieć przełożenie na możliwość udzielenia wsparcia przez LGD dla młodzieży.</p>	<p>Akcje „wlepkowe” skierowane bezpośrednio do młodzieży, zostały wykorzystane przede wszystkim do:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności – wnioski pokazały, które dziedziny życia są szczególnie ważne z punktu widzenia osób młodych, b) Identyfikacji grup docelowych – z wniosków ankiet wynika, że osoby młode stanowią jedną z grup wymagających szczególnego wsparcia na obszarze LGD, a akcje „wlepkowe” pozwoliły poznać szczegóły w zakresie potrzeb rozwojowych i planów na przyszłość tej grupy osób, c) Analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru – z wyników akcji „wlepkowych” można odczytać wprost, jakie są najważniejsze problemy i potrzeby ludzi młodych oraz jakie działania należałoby podjąć, aby zatrzymać je w rodzinnych stronach – dane te pomogły dokonać ostatecznej analizy potrzeb tej grupy i zaplanować dedykowane jej wsparcie.
5.	Wywiady grupowe (tzw. fokusy) z elementami „burzy mózgów	<p>Wywiady grupowe z elementami „burzy mózgów” miały miejsce w trakcie czterech spotkań z mieszkańcami każdej z gmin, wchodzących w skład LGD. Na spotkaniach tych zastosowano indywidualne podejście do każdej z gmin, tym samym uzyskano informacje o potencjałach i potrzebach oraz planowanych do realizacji przedsięwzięciach w podziale na gminy. Takie podejście pozwoliło poznać mocne i słabe strony każdej z gmin osobno, co w efekcie dało możliwość głębszej analizy czynników świadczących zarówno o spójności obszaru, jak i wskazujących na różnice.</p> <p>Dzięki przeprowadzonym wywiadam grupowym uzyskano informacje na temat potencjałów i problemów w każdej z gmin w dziedzinach: kultura i sport, usługi społeczne, edukacja, bezpieczeństwo, infrastruktura oraz lokalna przedsiębiorczość. Mieszkańcy zgłaszali także propozycje projektowe, adekwatne do zidentyfikowanych problemów i potrzeb.</p> <p>Najważniejsze wnioski z wywiadów, które zostały wykorzystane przy tworzeniu LSR dotyczyły tych problemów i potrzeb, które były wspólne dla wszystkich gmin, przede wszystkim: potrzeby rozwoju</p>	<p>Wnioski z przeprowadzonych wywiadów grupowych posłużyły przede wszystkim do:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Diagnozowania zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności – wnioski pokazały, które dziedziny życia należy przeanalizować bardziej dogłębnie, aby móc je wesprzeć w zaplanowanych przedsięwzięciach, b) Identyfikacji grup docelowych – mieszkańcy podczas spotkań wskazywali, które grupy osób wymagają szczególnego wsparcia, c) Analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru – podczas wywiadów grupowych mieszkańcy wskazywali potencjały i potrzeby rozwojowe gminy, w których mieszkają w dziedzinach: kultura i sport, usługi społeczne, edukacja, bezpieczeństwo, infrastruktura oraz lokalna przedsiębiorczość, d) Określenia przedsięwzięć/ działań – podczas

		oferty skierowanej do seniorów, potrzeby rozwoju oferty skierowanej do młodzieży, adekwatnej do ich zmieniających się potrzeb (m. in. wsparcie psychologiczne po pandemii), potrzeby zwiększenia poziomu aktywności społecznej mieszkańców i wyłonienia lokalnych liderów, potrzeby aktywizacji edukacyjnej osób dorosłych, potrzeby rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych i usług dla mieszkańców, wsparcia działalności OSP, doinwestowania systemów monitoringu, w celu poprawy bezpieczeństwa czy poprawy stanu infrastruktury i zagospodarowania przestrzeni publicznych oraz realizacji działań wpływających na ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego obszaru LGD. Pozytywnie zostały rozpatrzone te wnioski, które mogą mieć przełożenie na możliwość udzielenia wsparcia przez LGD dla lokalnych inicjatyw.	wywiadów mieszkańcy przedstawiali propozycje przedsięwzięć, których realizacja ich zdaniem będzie miała przełożenie na rozwiązanie zdiagnozowanych problemów.
6.	Panel ekspertów	Członkowie Zespołu ds. Opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029 w trakcie zorganizowanych spotkań dokonali analizy przeprowadzonych badań ankietowych, wywiadów grupowych, mapowania problemów i potrzeb seniorów, akcji „wlepkowych”, a także wyników przeprowadzonej diagnozy zasobów lokalnych, potrzeb i problemów lokalnej społeczności. Podczas spotkań wyciągnięto wnioski, które pozwoliły na ostateczne sformułowanie analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru, określenie celów i przedsięwzięć, a także przyjęcie sposobu monitorowania i ewaluacji LSR. Panel ekspertów ostatecznie zdecydował, które wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie i mają odzwierciedlenie w zapisach strategii. Prace panelu ekspertów obejmowały również określenie wstępnych założeń lokalnych kryteriów wyboru. Eksperti korzystając z doświadczeń we wdrażaniu poprzedniej LSR, w tym w jej monitorowaniu i ewaluacji, podczas odbywających się spotkań wnieśli swoje propozycje odnośnie sposobów monitorowania i ewaluacji nowej LSR.	Wnioski ze spotkań panelu ekspertów posłużyły przede wszystkim do: a) Analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru – na podstawie wyników ankiet, wywiadów, mapowania, akcji „wlepkowych” i wyników przeprowadzonej diagnozy, panel ekspertów zdecydował o ostatecznym kształcie analizy potrzeb i potencjałów obszaru, b) Określenie przedsięwzięć/działań – na podstawie wyników ankiet, wywiadów, mapowania, akcji „wlepkowych” i wyników przeprowadzonej diagnozy, panel ekspertów sformułował cele i przedsięwzięcia strategiczne, c) Określenie sposobu monitorowania i ewaluacji – wzięto pod uwagę propozycje ekspertów odnośnie sposobów monitorowania i ewaluacji nowej LSR, przedstawione w trakcie odbywających się spotkań panelowych.

Źródło: Opracowanie własne

3.4. Planowana partycypacja społeczna na etapie wdrażania LSR

Zaangażowanie społeczności lokalnej w tworzenie Lokalnej Strategii Rozwoju Zakola Dolnej Wisły jest jednym z etapów budowania więzi z lokalną społecznością i wspólnego decydowania o kierunkach rozwoju obszaru działania LGD. Równie ważne, jeśli nie ważniejsze jest zaangażowanie jej w proces wdrażania LSR.

W związku z powyższym przyjęto zasadę, iż społeczność lokalna powinna mieć możliwość włączenia się w proces realizacji strategii, nie tylko w roli beneficjentów, ale również współdecydujących o kierunkach rozwoju, zmianach w dokumencie strategicznym oraz ocenie stopnia wdrażania LSR i funkcjonowania LGD. **Dlatego też wypracowano metodykę „uspołeczniania” LSR w różnych zakresach jej wdrażania.**

Przedstawione poniżej metody są spójne z Planem Komunikacji, sposobem prowadzenia monitoringu i ewaluacji, a także będą związane z procedurą aktualizacji LSR i zmiany lokalnych kryteriów wyboru. W ramach opracowanej metodologii możliwe będzie kilkustopniowe włączenie się społeczności lokalnej we wdrażanie LSR bez przeszkód i przy wykorzystaniu preferowanych przez siebie form. Warto również zauważyć, że proponowane metody i techniki mogą być stosowane w ramach bieżącej działalności LGD i dodatkowych działań.

Tabela. Metodyka „uspołeczniania” LSR w różnych zakresach jej wdrażania

moment metodyka	Aktualizacja LSR	Opracowanie i zmiany lokalnych kryteriów wyboru	Monitoring i ewaluacja	Plan Komunikacji
Metodyka	Fiszki projektowe	Konsultacje on-line		
	Konsultacje za pośrednictwem strony www	Ankieta internetowa		
	Spotkania ekspertów	Spotkania ekspertów		
	Badania trenowe	Badania terenowe		

	Badanie metodą IDI (In-Depth Interview)	
Grupa docelowa	Wszyscy mieszkańcy Członkowie LGD Liderzy społeczności lokalnej Przedstawiciele trzech sektorów partnerstwa LGD	

Źródło: Opracowanie własne

LSR ma charakter oddolny. Całość dokumentu została wypracowana we współpracy ze społecznością lokalną i dla niej, dlatego też głównym jej założeniem jest aktywność jednostek oraz grup, samoorganizacja środowiska w zakresie zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, a także rozwiązywanie lokalnych problemów. LGD planuje pobudzenie rozwoju mieszkańców poprzez stymulowanie uczestnictwa w życiu społecznym, współpracę, realizację **działań integracyjno-aktywizujących społeczność lokalną**. Wykorzystując własny potencjał, umiejętności oraz doświadczenie, planuje się zaangażować mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem słabszych członków społeczności. W tym celu zaplanowano szeroki wachlarz ciekawych metod, by móc dotrzeć do jak największej liczby potencjalnych beneficjentów (w tym grup w niekorzystnej sytuacji). Planowane są **spotkania tematyczne, doradztwo w biurze LGD oraz w plenerze**. W celu pobudzenia społeczności organizowane będą różne wydarzenia promocyjne i konkursy. Planowane są szkolenia, warsztaty oraz wyjazdy studyjne. Dzięki tym działaniom budowane będą relacje międzyludzkie, a w efekcie pogłębione zostanie partnerstwo lokalne i wzmocniona komunikacja wewnętrzna, a mieszkańcy będą mieli poczucie współdecydowania o rozwoju obszaru, na którym mieszkają. Działania te potwierdzają inkluzywny charakter LGD. Dokładny opis metod i środki przekazu znajdują się w Planie Komunikacji.

LGD zamierza **aktywnie włączać w swoje działania członków stowarzyszenia**, którzy reprezentując różne grupy interesów mają możliwość dotarcia do wszystkich środowisk lokalnych. To zaangażowanie będzie dotyczyło głównie kwestii związanych z promocją i organizacją naborów wniosków w ramach wdrażania LSR (wsparcie organizacyjne spotkań i szkoleń na terenie LGD, informowanie o ogłoszonych naborach, udział w grupach roboczych na etapie konsultacji zmian LSR, kryteriów oraz związanych z monitoringiem i ewaluacją). Członkowie stowarzyszenia to grupa osób, przy pomocy której organizowane będą wydarzenia promocyjne i integracyjne (konkursy, eventy, warsztaty). LGD będzie kładła duży nacisk na korzystanie z potencjału swoich członków oraz ich chęci do angażowania się w sprawy stowarzyszenia.

Dla wzmocnienia **partnerskiej współpracy członków**, LGD wprowadzi narzędzia komunikacji ułatwiające bieżące informowanie członków na temat działalności LGD oraz zachęcające do aktywnego uczestnictwa w działaniach stowarzyszenia. Zaktualizowane zostaną bazy kontaktowe, powstanie newsletter. Przewiduje się tworzenie **Zespołów roboczych członków LGD** w celu wymiany poglądów między członkami oraz możliwości zgłaszania przez nich inicjatyw oddolnych, w tym dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR.

Planuje się podjęcie następujących działań, mających na celu wzmocnienie partnerskiej współpracy członków:

- Włączanie członków LGD w promocję oraz organizację naborów (wsparcie organizacyjne spotkań i szkoleń na terenie LGD, informowanie o ogłoszonych naborach, udział w grupach roboczych na etapie konsultacji zmian LSR, kryteriów oraz związanych z monitoringiem i ewaluacją),
- Angażowanie członków w działalność aktywizacyjną, w tym wykorzystanie potencjałów płynących z wielosektorowości na zasadzie, że każdy ma wiedzę i umiejętności w innej dziedzinie, z czego warto korzystać zamiast angażować zewnętrzne podmioty,
- Tworzenie zespołów roboczych w celu wymiany poglądów między członkami oraz możliwości zgłaszania przez nich inicjatyw oddolnych, w tym dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR oraz przestrzegania zasady informowania o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy zgłoszonej przez członka LGD z uzasadnieniem tego wyniku,
- Zachęcanie członków do włączania się w działalność stowarzyszenia, w tym funkcjonowanie LGD i wdrażanie LSR poprzez organizowanie inicjatyw integrujących członków LGD w formie spotkań umożliwiających wymianę doświadczeń oraz nabycie wiedzy o wewnętrznych potencjałach,
- Stosowanie zasady, iż Walne Zebranie Członków jest zwoływane także na wniosek 20% liczby członków,
- Ograniczanie przez Walne Zebranie Członków zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi członkami LGD.

Dzięki monitoringowi oraz ewaluacji postępów we wdrażaniu LSR, LGD będzie na bieżąco analizować skuteczność wprowadzonych działań komunikacyjnych z mieszkańcami. O ich skuteczności będą świadczyły dane dotyczące frekwencji podczas realizowanych działań aktywizacyjno-promocyjnych, wyniki ankiet badających adekwatność proponowanych działań

komunikacyjnych w stosunku do oczekiwań uczestników oraz przede wszystkim zainteresowanie konkursami realizowanymi przez LGD.

W przypadku gdy w wyniku analizy oraz obserwacji, działania komunikacyjne zaproponowane w ramach Planu Komunikacji okażą się nieskuteczne, LGD **wprowadzi działania naprawcze** w postaci w pierwszej kolejności konsultacji z mieszkańcami i wypracowania nowych sposobów komunikacji dostosowanych do zmieniających się warunków i potrzeb społecznych. Plan Komunikacji będzie zmieniany w miarę potrzeb i na podstawie badań, obserwacji i analiz. W procesie tym również będą uczestniczyć członkowie stowarzyszenia.

LGD reprezentując partnerskie podejście do podmiotów z obszaru objętego LSR będzie realizowała **działania mające na celu rozwinięcie współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD, dla zwiększenia zainteresowania i realizacji projektów partnerskich**. Dlatego też przewiduje możliwość: zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów realizowanych przez siebie lub podmioty inne niż LGD w ramach LSR (także w partnerstwie), lub zgłaszania pomysłów/inicjatyw realizacji projektów wykraczających poza LSR (co czasem może wymagać zmiany LSR), przy zapewnieniu informowania o wyniku dokonanej przez LGD weryfikacji zgłoszonej propozycji/inicjatywy z uzasadnieniem tego wyniku.

Taka możliwość zapewniona zostanie za pośrednictwem **naborów fiszek z pomysłami**. Ponadto zgodnie z zasadą **partycypacji społecznej na etapie wdrażania LSR**, przeprowadzone będą otwarte konsultacje nowych pomysłów LGD przy okazji zmiany LSR w formie ankiety z formularzem uwag, udostępnionej za pośrednictwem strony www. Dla LGD bardzo ważna jest przystępna forma komunikacji, dostosowana do odbiorców, dlatego informacje o działaniach w celu rozwinięcia współpracy, w tym realizacji projektów partnerskich udostępniane będą takimi kanałami jak: strony www LGD i gmin partnerskich, profile społecznościowe LGD i gmin partnerskich, przekazywanie informacji za pośrednictwem instytucji kultury, szkół, klubów seniora, organizacji pozarządowych, w tym KGW i OSP, za pośrednictwem Sołectw (organizacja spotkań informacyjnych w każdym sołectwie minimum raz w roku). W procesie komunikacji pomocna będzie stworzona baza kontaktów oraz newsletter.

LGD będzie aktywnie **wpierać realizację operacji realizowanych w partnerstwie**, czego istotnym elementem jest kojarzenie partnerów. W celu animowania podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy z innymi podmiotami (nie tylko z obszaru LGD), LGD zamierza organizować szkolenia, spotkania aktywizacyjne, spotkania grup tematycznych. Ponadto planuje premiować projekty realizowane w partnerstwie w ramach lokalnych kryteriów wyboru.

LGD będzie ponadto podejmowała działania ukierunkowane na **animowanie w kierunku innowacji**.

Innowacyjność w rozumieniu LSR to zmiana mająca na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturalnych czy społecznych (kontekst lokalny). Lokalna Grupa Działania w ramach realizacji LSR zamierza stymulować lokalną społeczność do generowania innowacyjnych pomysłów, wspierania przedsiębiorczości oraz tworzenia rozwiązań, które przyczyniają się do rozwoju lokalnego i podnoszenia jakości życia społeczności.

W celu animowania społeczności lokalnej w kierunku innowacji planuje się podjąć następujące działania:

- edukacja i szkolenia – przewiduje się organizację spotkań, warsztatów i szkoleń dotyczących innowacji, kreatywności i przedsiębiorczości w celu zdobycia wiedzy i narzędzi potrzebnych do generowania innowacyjnych pomysłów i ich wdrożenia;
- organizowanie konkursów i wydarzeń innowacyjnych, które będą zachęcać społeczność lokalną do zgłaszania swoich pomysłów i projektów. Wydarzenia tego typu stanowią platformę do prezentowania innowacji, nawiązywania kontaktów oraz inspiracji dla członków społeczności;
- tworzenie przestrzeni do współpracy poprzez tworzenie grupy roboczych, w których członkowie LGD będą mogli wymieniać się pomysłami i wspólnie pracować nad innowacyjnymi projektami.
- współpraca z instytucjami edukacyjnymi i badawczymi: planuje się nawiązanie współpracy z uczelniami wyższymi i centrami innowacji w celu wypracowania innowacyjnych rozwiązań w obszarach rozwiązywania problemów i potrzeb lokalnych;
- premiowanie innowacyjnych projektów w ramach lokalnych kryteriów wyboru dla przedsięwzięć zaplanowanych w LSR;
- systematyczny monitoring wdrażania innowacyjnych działań w ramach LSR, który pozwoli ocenić w sposób mierzalny wpływ działań na społeczność lokalną i doskonalenie działań w celu maksymalizacji efektów innowacyjnych.

W procesie partycypacji społecznej na etapie wdrażania LSR, będą przestrzegane zasady horyzontalne. Metody partycypacji zostaną dobrane tak, aby dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców, bez względu na ich płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Miejsca prowadzenia spotkań, szkoleń, warsztatów, wydarzeń lokalnych itp. wybrane zostaną tak, aby zapewnić swobodę dotarcia do nich osób niepełnosprawnych. Badania opinii publicznej prowadzone będą zarówno za pośrednictwem internetu, jak i w formie papierowej, tak aby każdy zainteresowany mógł wybrać najbardziej dogodną dla siebie formę. Materiały szkoleniowe, informacyjne i promocyjne będą uwzględniały potrzeby osób z deficytami (duża czcionka, przekaz migowy itp.). Treści w nich zawarte zostaną sformułowane w prosty i przystępny sposób, tak aby były one zrozumiałe dla każdego. Wszystkie działania partycypacji będą realizowane z uwzględnieniem potrzeb zachowania różnorodności biologicznej, zrównoważonego podejścia do użytkowania zasobów przyrody, przywrócenia i utrwalenia ładu przestrzennego oraz wymogów ochrony obszarów cennych przyrodniczo, w tym ich integralności i spójności. Materiały przekazywane mieszkańcom będą dostępne przede wszystkim w formie elektronicznej, tak aby zredukować do minimum zużycie papieru, z kolei materiały papierowe zostaną wydrukowane na papierze ekologicznym, w ilości niezbędnej i koniecznej do prawidłowego zapewnienia dostępu do informacji wszystkim grupom, zgodnie z zasadą równości szans i niedyskryminacji. W prowadzonym procesie partycypacji zostanie położony nacisk na zwiększanie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej, poprzez informowanie jej o wpływie na środowisko naturalne konsultowanych, planowanych do realizacji działań.

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR

4.1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.

Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru została przeprowadzona w odniesieniu do analizy zagadnień opisanych w kolejnych podrozdziałach. Analiza zawiera wyniki badań metodą desk research, jak i wnioski wyciągnięte z szeroko prowadzonego procesu partycypacji społecznej. Stanowi ona punkt wyjścia dla sformułowania strategicznych celów i przedsięwzięć.

4.1.1. Zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy z uwzględnieniem planów odnowy miejscowości

Gmina	Układ osadniczy	Plany odnowy miejscowości	Układ przestrzenny i warunki zagospodarowania terenów	Dostęp do infrastruktury
Dąbrowa Chelmińska	Sieć osadniczą gminy tworzy 14 sołectw: Bolumin, Borki, Czarze, Czemplewo, Dąbrowa Chelmińska, Gzin, Janowo, Mozgowina, Nowy Dwór, Ostromecko, Otowice, Rafa, Strzyżawa, Waldowo Królewskie	W latach 2023-2029 gmina planuje realizację następujących zadań: 1. Rozbudowa miejsca rekreacji w miejscowości Dąbrowa Chelmińska, 2. Park rekreacji w miejscowości Nowy Dwór, 3. Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w miejscowości Ostromecko, 4. Siłownia zewnętrzna w miejscowości Borki 5. Termomodernizacja i modernizacja obiektów świetlicy wiejskiej w Dąbrowie Chelmińskiej i Boluminie	Zgodnie z zapisami SUIKRP gminy, jej układ przestrzenny tworzą następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne i odpowiadające im warunki zagospodarowania: A – strefa zalewowa rzeki Wisły (zachodnia część gminy) – należy uwzględnić wskazania wynikające z planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Solecka Dolina Wisły, B – strefa kompleksów leśnych (południowa część gminy) - ze względu na położenie w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują ścisłe zakazy inwestycyjne wynikające z przepisów odrębnych, C – strefa wielofunkcyjna (środkowa i wschodnia część gminy) - w związku z położeniem całej strefy w korytarzu ekologicznym mającym na celu zapewnienie ciągłości między obszarami prawnie chronionymi w dolinie Wisły i Noteci - w celu zachowania jego funkcjonalności, projektując nowe zainwestowanie, należy uwzględnić zachowanie drożności tego korytarza D - strefa kompleksów leśnych (środkowa część gminy) - ze względu na częściowe położenie w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują ścisłe zakazy inwestycyjne wynikające z przepisów odrębnych E - strefa rolniczo – osadnicza (północna część gminy) - wsie Janowo i Czemplewo należy utrzymać w dotychczasowej funkcji rolniczej z ewentualnym rozwojem funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej. Rejon południowej części wsi Czarze i zachodniej wsi Gzin Górny oraz rejon wsi wykorzystywany może być głównie pod uprawy sadownicze.	Sieć komunikacyjna: DK nr 80, DW nr 549, 551 i 578, drogi powiatowe (39,6 km) i drogi gminne (91,7 km). Sieć wod-kan: poziom zwodociągowania – 97,2%, poziom skanalizowania – 36,9% Sieć energetyczna: Źródłem zasilania w energię elektryczną jest krajowy system elektroenergetyczny (KSE) Sieć ciepłownicza: Brak scentralizowanego systemu ciepłowniczego. Obiekty mieszkalne i niemieszkalne zasilane są w ciepło z własnych indywidualnych źródeł (spalanie węgla kamiennego, biomasy oraz oleju opałowego, ogrzewanie elektryczne) Sieć gazowa: Brak Gospodarka odpadami: PSZOK w Dąbrowie Chelmińskiej
Kijewo Królewskie	Sieć osadniczą gminy tworzy 11 sołectw: Bajerze, Bagart, Brzozowo, Dorposz Szlachecki, Kielp, Kijewo Królewskie, Kijewo Szlacheckie, Szymborno, Trzebcz Królewski, Trzebcz Szlachecki, Watorowo	Gmina planuje podjąć szereg działań na terenie 3 wsi w ramach projektu pn. „Odnowa przestrzeni publicznej w Gminie Kijewo Królewskie”. Nastąpi zagospodarowanie ogólnodostępnej przestrzeni wiejskiej w Kijewie Królewskim, Trzebczu Szlacheckim i Brzozowie na potrzeby związane z zagospodarowaniem czasu dla młodzieży oraz zagospodarowanie terenu wiejskiego na kompleks rekreacyjny dla seniorów.	Zgodnie z zapisami SUIKRP gminy, jej układ przestrzenny tworzą następujące strefy przestrzenne i odpowiadające im warunki zagospodarowania: 1. strefa osadnicza ośrodków gminnych – dla tej strefy ustala się realizację zabudowy poprzez dogęszczanie istniejącej struktury, na terenach predysponowanych do zabudowy. Realizacja zabudowy musi następować w sposób zgodny z zasadami ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju. Zabudowa mogąca wywoływać konflikty przestrzenne i społeczne może być realizowana w sposób ograniczający wzajemne oddziaływanie, 2. strefa rolnicza – dla strefy ustala się utrzymanie rolniczego sposobu wykorzystania zgodnej z dotychczasowym użytkowaniem i zagospodarowaniem terenów. Realizacja zabudowy musi następować w sposób zgodny z zasadami ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju. Zabudowa mogąca wywoływać konflikty przestrzenne i społeczne może być realizowana w sposób ograniczający wzajemne oddziaływanie, 3. strefa przyrodnicza – dla strefy ustala się utrzymanie sposobu wykorzystania terenów zgodnej z dotychczasowym użytkowaniem	Sieć komunikacyjna: DW 550, drogi powiatowe 1604 i 1624, drogi gminne o łącznej długości 48,7 km Sieć wod-kan: poziom zwodociągowania – 91,9%, poziom skanalizowania – 41,5% Sieć energetyczna: Źródłami zasilania dla gminy Kijewo Królewskie są Główne Punkty Zasilania GPZ 110 kV/15 kV zlokalizowane w Chelmży i Chelmnie oraz GPZ w Unisławiu Sieć ciepłownicza: W większości – około 95 % budynki ogrzewane są węglem. Udział budynków ogrzewanych olejem stanowi jedynie 4%, zaś gazem – 1 % Sieć gazowa: poziom zgazyfikowania – 0,2% Gospodarka odpadami: PSZOK w Osnowie

			i zagospodarowaniem. Dopuszcza się realizację inwestycji nie mających negatywnego skutku dla środowiska naturalnego z wyłączeniem obiektów infrastruktury technicznej.	
Unisław	Sieć osadniczą gminy tworzy 10 sołectw: Błoto, Bruki Kokocka, Bruki Unisławskie, Głazewo, Gołoty, Grzybno, Kokocko, Raciniewo, Stablewice, Unisław	W latach 2023-2029 gmina planuje realizację zadania: "Odnowa przestrzeni publicznej w Unisławiu"	Zgodnie z zapisami SUIKRP gminy, jej układ przestrzenny tworzą następujące strefy funkcjonalne i odpowiadające im warunki zagospodarowania: 1. strefa zagrożeń powodziowych – obowiązują tu ściśle zakazy inwestycyjne, 2. strefa użytków zielonych i ekstensywnego osadnictwa – ustala się zachowanie rolnictwa jako wiodącej funkcji obszaru, realizację ekstensywnej zabudowy mieszkaniowej z ograniczeniami wynikającymi z przepisów odrębnych, zakaz inwestycji mogących naruszyć integralność wałów przeciwpowodziowych, zachowanie systemu melioracyjnego, 3. strefa ograniczonego zagospodarowania turystycznego – ustala się zakaz inwestycji mogących trwale zmienić rzeźbę terenu, zakaz budowy w obrębie ścisłego zbocza, zapewnienie naturalnego spływu wód powierzchniowych w dolinach erozyjnych, dopuszczenie zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego tylko na podstawie MPZP, 4. strefa produkcji rolniczej i osadnictwa – ustalono rozwój funkcji mieszkaniowej we wsiach Unisław, Głazewo, Grzybno i Gołoty, tereny o funkcji usługowo-produkcyjnej wyznaczono we wsi Unisław, na pozostałych terenach strefy należy zachować funkcję rolniczą	Sieć komunikacyjna: DW: 550, 551 i 597, drogi powiatowe (1601C, 1607C, 1627C, 1639C, 1624C), Sieć dróg uzupełniają drogi gminne Sieć wod-kan: poziom zwodociągowania – 98%, poziom skanalizowania – 48,1% Sieć energetyczna: W Unisławiu zlokalizowany jest GPZ 110/15 kV. Z GPZ wyprowadzone są napowietrzne linie 110 kV w kierunku Chełmży i Przysieka. Pd. Część gminy przecina linia najwyższych napięć 220 kV. Sieć ciepłownicza: Brak zorganizowanego systemu grzewczego. Zapatrzenie w ciepło odbywa się ze źródeł indywidualnych. Sieć gazowa: Brak Gospodarka odpadami: PSZOK w Osnowie
Zławieś Wielka	Sieć osadniczą gminy tworzy 18 sołectw: Cegielnik, Cichoradz, Czarne Błoto, Czarnowo, Górsk, Gutowo, Łążyn, Pędzewo, Przysiek, Rozgarty, Rzęczkowo, Siemoń, Skłudzewo, Stary Toruń, Toporzysko, Zarośle Cienkie, Zławieś Mała, Zławieś Wielka	W latach 2023-2029 gmina planuje realizację następujących zadań: 1. Odnowa istniejącego placu dożytkowego w miejscowości Zławieś Mała wraz z infrastrukturą, 2. Budowa placów zabaw na terenie Gminy Zławieś Wielka.	Zgodnie z zapisami SUIKRP gminy, jej układ przestrzenny tworzą następujące strefy funkcjonalne i odpowiadające im warunki zagospodarowania: 1. strefa przyrodniczo-krajobrazowa (E) - priorytet dla rozwoju funkcji ekologicznych, 2. strefa przyrodniczo- krajobrazowa z zabudową (E-Z) - priorytet dla rozwoju funkcji ekologicznych z dopuszczeniem zabudowy, 3. strefa rolnicza z zabudową (R-Z) - priorytet dla rozwoju funkcji rolniczej z dopuszczeniem zabudowy, 4. strefa rolnicza o podwyższonych walorach przyrodniczych z zabudową (R-E-Z) - priorytet dla rozwoju funkcji rolniczej z jednoczesnym zachowaniem podwyższonych rygorów ekologicznych i z dopuszczeniem zabudowy, 5. strefa dominacji zabudowy (Z) - priorytet dla rozwoju różnych form zabudowy i zagospodarowania terenu, w tym aktywności gospodarczej	Sieć komunikacyjna: DK nr 80, DW nr 546, 597 i 249, drogi powiatowe (29,39 km) i drogi gminne (ponad 400 km). Sieć wod-kan: poziom zwodociągowania – 84,8%, poziom skanalizowania – 62,7% Sieć energetyczna: napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV i 220 kV Sieć ciepłownicza: piece na paliwo stałe, pompy ciepła, ogrzewanie elektryczne, akumulacyjne, itp. Mieszkańcy spółdzielni i wspólnot podłączeni są do zbiorczych kotłowni. Sieć gazowa: poziom zgazyfikowania – 7,8% Gospodarka odpadami: PSZOK w Rzęczkowie

4.1.2. Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji jako kompleksowego procesu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-infrastrukturalnego

Rewitalizacja zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji, stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Gminy tworzące LGD prowadziły do tej pory procesy rewitalizacyjne na podstawie lokalnych programów rewitalizacji. W okresie obowiązywania nowej LSR, wszystkie gminy obszaru zdecydowały się na prowadzenie procesu odnowy przestrzeni publicznych/plany odnowy miejscowości. Potrzeby w tym zakresie zostały opisane w podrozdziale 4.1.1.

Nie oznacza to jednak, że gminy obszaru, mimo rezygnacji z prowadzenia procesu rewitalizacji w rozumieniu ustawy, nie mają potrzeb w tym zakresie.

Gmina Dąbrowa Chełmińska posiada świetlicę wiejską w miejscowości Gzin w złym stanie technicznym. Planuje jej przebudowę i na bazie przebudowanej świetlicy będzie prowadzić działania aktywizacji społecznej lokalnej społeczności, co przyczyni się do niwelowania takich problemów jak: niski poziom dostępności oferty kulturalnej i społecznej, czy też niski poziom aktywności i integracji mieszkańców.

Gmina Kijewo Królewskie zamierza zrewitalizować stary budynek po urzędzie gminy w centrum Kijewa Królewskiego. Jest to budynek gospodarczy zaadoptowany do potrzeb pomieszczeń biurowych urzędu. Zrewitalizowany budynek będzie mógł służyć jako Centrum Organizacji Pozarządowych, w którym realizowane będą projekty ukierunkowane na rozwiązanie takich problemów społecznych jak wysoki poziom uzależnienia od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, czy też niski poziom zintegrowania lokalnej społeczności.

Z kolei stan infrastruktury w Gminie Zławieś Wielka w kontekście potrzeb rewitalizacyjnych przedstawia się następująco:

- Zbyt mały budynek Szkoły Podstawowej w Czarnowie – wiąże się to z koniecznością rozbudowy budynku szkoły. Czarnowo jest miejscowością rozwojową, w której co roku przybywa nowych mieszkańców, głównie za sprawą rozwoju budownictwa jednorodzinnego na tym obszarze. Dzięki inwestycji szkoła będzie w stanie kształcić więcej dzieci niż ma to miejsce do tej pory. Na bazie rozbudowanego obiektu będą mogły być realizowane także zajęcia dodatkowe dla dzieci, w wymiarze godzinowym większym niż do tej pory. Będzie to możliwe dzięki posiadaniu większej liczby sal lekcyjnych. W efekcie podjętych działań zarówno infrastrukturalnych, jak i społecznych, wzrośnie dostępność oferty edukacyjnej i poprawi się poziom nauczania w szkole.
- Brak świetlicy wiejskiej oraz kompleksu sportowego w Czarnowie – brak infrastruktury świetlicy wiejskiej oraz kompleksu sportowego, powoduje że mieszkańcy Czarnowa mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej i sportowej w porównaniu z mieszkańcami miejscowości, które taką bazą dysponują. Tym samym występuje tam zjawisko niskiego poziomu integracji mieszkańców. Jest to duży problem społeczny, który jeszcze się pogłębia wraz z napływem kolejnych mieszkańców. Dlatego budowa świetlicy i kompleksu sportowego spowoduje zwiększenie dostępności do oferty kulturalnej, sportowej, aktywizującej i integrującej mieszkańców.
- Brak boiska sportowego w Przysieku – brak boiska sportowego w miejscowości powoduje, że mieszkańcy mają utrudniony dostęp do oferty sportowej, a w konsekwencji spada ich poziom aktywności fizycznej. Zapewnienie łatwo dostępnych obiektów sportowych w miejscu zamieszkania jest szczególnie ważne w okresie końca pandemii covid-19, kiedy to po długotrwałym lock-downie kondycja fizyczna społeczeństwa została mocno osłabiona. Budowa boisk sportowych w Przysieku zwiększy dostępność do oferty sportowej i przyczyni się do niwelowania problemu społecznego, którym niewątpliwie jest niski poziom aktywności fizycznej mieszkańców.

Potrzeby rewitalizacyjne Gminy Unisław dotyczą głównie remontów i adaptacji budynków świetlic wiejskich oraz szkół, w tym dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych. W sołectwach Stablewice i Raciniewo i Kokocko brakuje świetlic wiejskich. Poza tym jako potrzebę wskazano konieczność remontu dróg, chodników, zapewnienie bezpieczeństwa poprzez uzupełnienie oświetlenia ulic w Unisławiu.

4.1.3. Przedsiębiorczość

Obszar objęty LSR charakteryzuje się średnim poziomem przedsiębiorczości, zwłaszcza w zakresie usług, handlu i przetwórstwa. W 2020 r. funkcjonowały tu 3293 podmioty gospodarcze wpisane go rejestru REGON (co stanowi 1,6%

wszystkich podmiotów działających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego). W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dawało to wartość 95,2 podmiotów. W latach 2016-2020 wskaźnik ten odnotował duży wzrost (o 14,6%), co stanowiło korzystną zmianę.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2020 r. wynosiła 2636. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących ten teren, wartość wynosząca 12,3 pozycjonowała obszar na 8 miejscu w województwie.

Z kolei liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wynosiła 269, z czego 236 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców obszaru dawało to wartość 7,8 nowych podmiotów i było wartością nieznacznie wyższą niż średnia dla województwa (7,6), ale niższą niż średnia krajowa (8,6).

W latach 2016-2020 odnotowano niewielkie coroczne wahania liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z systemu REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. Większy spadek wyrejestrowanych podmiotów widoczny jest w roku 2020, co można wiązać z pandemią COVID-19 i ograniczeniami wykonywania czynności administracyjnych w początkowej jej fazie.

Najwięksi pracodawcy na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły to:

- z terenu gminy Dąbrowa Chełmińska: LOHI POLAND SP. Z O.O. (przetwórstwo rybne), MEGAN SEATING SP. Z O.O. (produkcja foteli kinowych i teatralnych), OKNOVID SP. Z O.O. (producent stolarki z PCV i aluminium), OLERIS SP. Z O.O. (przetwórstwo owoców i warzyw), FOODCARE SP. Z O.O., Zakład produkcyjny Ostromecko (producent wody mineralnej), GREENYARD FROZEN POLAND SP. Z O.O. (produkcja zielonych warzyw, cebuli, dyni i grzybów), Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe „UNIMAT” SP. Z O.O. (produkcja wyrobów obrabianych maszynowo), DINO POLSA S.A. (sieć sklepów spożywczo-przemysłowych)
- z terenu gminy Kijewo Królewskie: ADRIANA S.A. (produkcja mebli tapicerowanych) – jest to największy pracodawca w gminie, wokół którego utworzyło się wiele firm współpracujących i produkujących podzespoły. Są to: RIWE GROUP sp. z o.o. z Płotowa, Zakład Włókienniczy JARMA z Watorowa, STOLMAR sp. jaw. z Kijewa Królewskiego, PPUH Zdzisław Milanowski z Brzozowa, Stolarska Roman Okoński z Kijewa Królewskiego
- z terenu gminy Unisław: Z.P.O.W. Unisław Sp. z o.o. (przetwórstwo owocowo-warzywne), Finc S.K. Firma Piekarnicza – Cukiernicza; Firma Handlowa BŁAŻEX J.L. Kulczak Punkt Sprzedaży Unisław – handel (handel), ZAKŁAD STOLARSKI UNISTOL Mariusz Basiakowski w Raciniewie (stolarstwo), Zakład Budowlany Produkcja Drzewna S.C. Górecki Leszek Breczko Stefan (stolarstwo), Krause Leszek Zakład Obróbki Drewna (stolarstwo), UNITOR S.C. FPHU (odzież robocza ochronna), Adamex s.c. Katarzyna i Adam Wołoch (konstrukcje stalowe), „JANUS” P.H.U. (sprzedaż materiałów budowlanych), P.H.U. „ARTDOM” Dariusz Gwarek (sprzedaż materiały budowlane, wykończeniowe)
- z terenu gminy Żławieś Wielka: Mat – Bud (hurtownia materiałów budowlanych), Hacom Polyester (produkcja wyrobów z laminatów), Privacon Poland (produkcja bram i ogrodzeń), Oleris (przetwórstwo owoców i warzyw), Centrum zaopatrzenia energetyki PAS, Unifreeze (producent mrożonych owoców i warzyw), Inco s.c. (produkcja czekoladowych figurek i ciastek), Bud-Rem-Stal (handel wyrobami hutniczymi)

Przedsiębiorczość społeczną na obszarze działania LGD reprezentuje spółdzielnia socjalna Uniziel z Unisławia. Spółdzielnia świadczy usługi porządkowe, budowlane, w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej oraz usługi opiekuńcze.

Zgodnie z powyższym zestawieniem, branże mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru to **przetwórstwo rolno-spożywcze, budownictwo oraz produkcja mebli**. Dużo gorzej rozwija się sektor usług. Mieszkańcy szczególnie podczas wywiadów grupowych, ale także w badaniach ankietowych zgłaszali potrzeby w zakresie poprawy dostępu do oferty podmiotów świadczących usługi dla mieszkańców. Na obszarze brakuje bowiem podmiotów świadczących m.in. usługi społeczne, czy edukacyjne. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do tych usług staje się coraz bardziej nagłą potrzebą, gdyż nie tylko wpływa na poprawę jakości ich życia, ale coraz częściej staje się czynnikiem warunkującym zarówno napływ nowej ludności, jak i pozostanie mieszkańców rdzennych (w szczególności młodych).

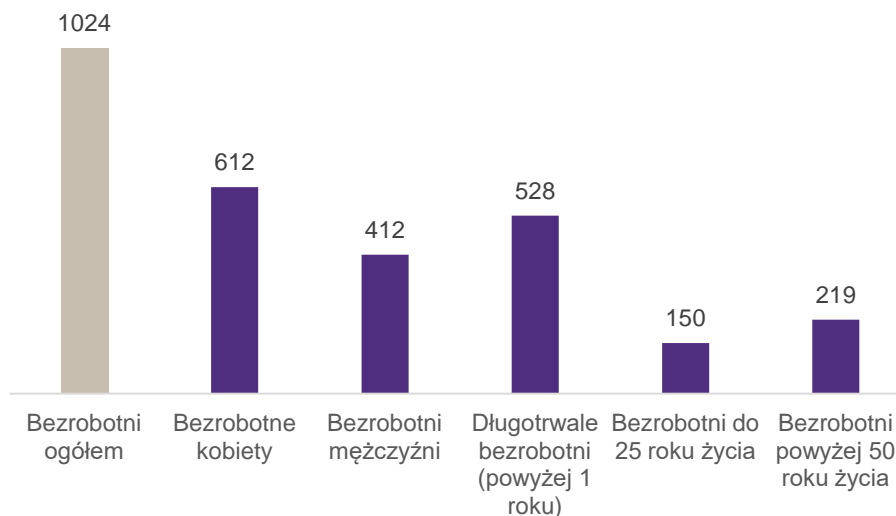
4.1.4. Rynek pracy

Obszar LGD charakteryzują się dość korzystną sytuacją pod względem wielkości bezrobocia, która jest znacząco lepsza niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego i nieznacznie gorsza niż średnia dla kraju. W latach 2016-2020 udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był o około 20% niższy niż średnio w regionie.

W roku 2020 na terenie LGD zarejestrowane były 1024 osoby bezrobotne, co stanowiło niespełna 5% osób w wieku produkcyjnym (w województwie w tym samym czasie wskaźnik ten wyniósł 6%, a w Polsce 4,6%). Wskaźnik bezrobocia spadał w latach 2016-2019, natomiast w roku 2020 zanotował wzrost, co było spowodowane przede wszystkim pandemią COVID-19.

Charakterystykę grup pozostających poza rynkiem pracy przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres. Grupy pozostające poza rynkiem pracy

Źródło: Opracowanie własne

- Udział bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2020 r. wyniósł 6,1% (średnia wojewódzka – 7,4%, średnia krajowa – 5,3%), a udział bezrobotnych mężczyzn w liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym wyniósł 3,6% (średnia wojewódzka – 4,7%, średnia krajowa – 4,0%),
- Liczba bezrobotnych kobiet wyniosła na koniec 2020 r. 612 osób, co stanowiło 59,8% ogółu osób bezrobotnych (średnia wojewódzka – 58,4%, średnia krajowa – 53,7%),
- Osoby długotrwale bezrobotne (powyżej 1 roku) to 528 osób – 51,6% ogółu bezrobotnych obszaru. Jest to dobry wynik na tle średniej dla województwa (55,4%) i nieco gorszy niż średnia krajowa (49,3%)
- Liczba bezrobotnych do 25 roku życia w analizowanym roku 2020 wyniosła 150, co stanowiło 14,6% ogółu osób bezrobotnych, co jest wynikiem gorszym niż średnia dla województwa (12,6%) i kraju (12,5%)
- Liczba bezrobotnych powyżej 50 roku życia kształtowała się na poziomie 219 osób, co stanowiło 21,4% ogółu bezrobotnych. Pod tym względem obszar LGD wypadł korzystnie na województwa (24,3%) i kraju (25,7%)

4.1.5. Działalność sektora społecznego

Na terenie LGD działa wiele organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Ich funkcjonowanie odzwierciedla poziom aktywności społecznej mieszkańców. Działalność tych organizacji zwiększa poziom integracji społecznej lokalnej społeczności, wpływa na budowanie społeczeństwa obywatelskiego, właściwe zidentyfikowanie i podejmowanie prób rozwiązywania problemów społecznych, a także stanowi uzupełnienie działań samorządów chociażby w zakresie promocji obszaru, kultywowaniu tradycji, dostępności oferty kulturalnej, sportowej czy turystycznej.

Na obszarze LGD najaktywniejszą postawą cechują się:

- Koła Gospodyń Wiejskich funkcjonujące w aż 37 sołectwach obszaru, które m. in. poprzez działalność rękodzielniczą i kulinarną kultywują tradycje i smaki regionu,
- Ochotnicze Straże Pożarne działające w 16 sołectwach obszaru, których aktywna działalność w szczególności w zakresie walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami, znacząco wpływa na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców obszaru,
- Kluby i towarzystwa sportowe dbające o aktywność fizyczną mieszkańców,
- Związki Emerytów, Rencistów i Inwalidów dbające o rozwój oferty usług skierowanych do seniorów,
- Organizacje dbające o postawy patriotyczne i historię regionu (Kolo Gminnego Związku Kombatanów i Byłych Więźniów Politycznych RP w Dąbrowie Chełmińskiej, Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca w Kijewie Królewskim, Fundacja „Twierdza Chełmno”, Unisławskie Towarzystwo Historyczne),
- Organizacje aktywizujące i integrujące mieszkańców (Stowarzyszenie Aktywnych Dąbrowiaków, Fundacja Akademia Aktywnych w Złejwsi Wielkiej, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Jedności Gminy Zławieś Wielka „Razem Lepiej”,

Stowarzyszenie Odnowy Wsi Aktywnej w Złejwsi Wielkiej, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Unisław, Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich „Mała Ojczyzna” oraz Stowarzyszenie Integra w Unisławiu, Unisławskie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Światowid”),

- Koła łowieckie (w Dąbrowie Chełmińskiej i Unisławiu),
- Organizacje edukacyjne (Fundacja Centrum Edukacji Młodzieży CEM, Fundacja Innowacji w Edukacji, Fundacja Copernicus Project, Fundacja Piękniejszego Świata z gminy Zławieś Wielka, Towarzystwo Oświatowe „Od Nowa” z gminy Unisław),
- Organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych (Stowarzyszenie „Promyk Nadziei” w Złejwsi Wielkiej, Gminne Koło Caritas i Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Unisławiu).

Różnorodność dziedzin, w których działają organizacje społeczne z terenu LGD znacząco zwiększa możliwości wszechstronnego rozwoju obszaru, integracji lokalnej społeczności i budowania postaw obywatelskich.

4.1.6. Problemy społeczne

W roku 2020 na obszarze LGD, zgodnie z danymi GUS, że świadczeń pomocy społecznej korzystało 736 gospodarstw domowych, co przekładało się na około 1900 osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (stanowi to około 1,5% wszystkich osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w województwie). 55% tych osób znajdowało się poniżej kryterium dochodowego. Ponadto zgodnie z danymi ROPS w Toruniu, około 1400 osób to osoby długotrwale korzystające ze świadczeń pomocy społecznej. Osoby te stanowią prawie 75% wszystkich osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na obszarze LGD, tak więc skala długotrwalego wykluczenia społecznego na tym obszarze jest znacząca.

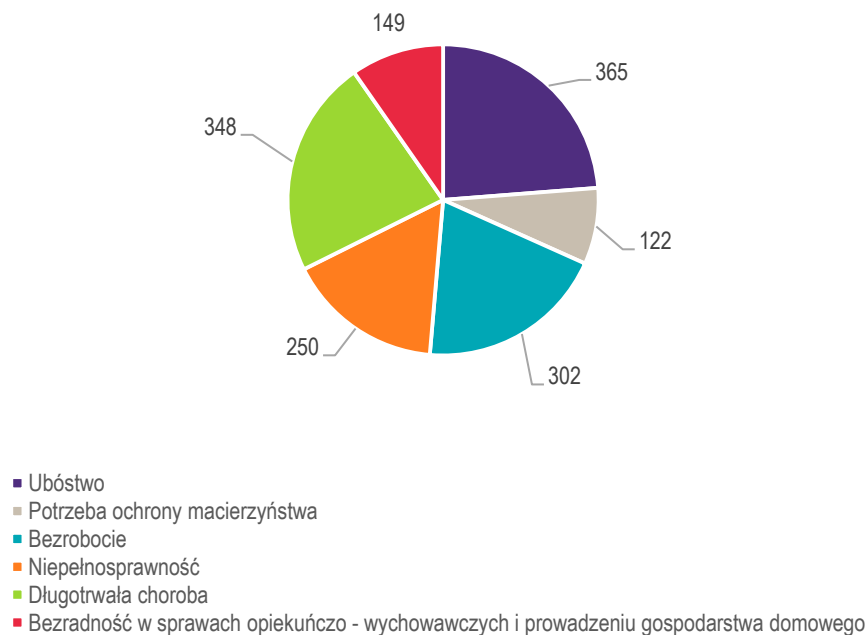
Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem wyniósł w 2020 r. 5,5%, co dawało LGD 5 pozycję (licząc od najniższych wartości). Wartość tego wskaźnika z roku na rok obniża się, co jest zjawiskiem powszechnym w całym kraju. Wskaźnik ten najniższą wartość przyjmował w gminach typowo podmiejskich – Dąbrowie Chełmińskiej i Złejwsi Wielkiej – kształtował się tu poniżej średniej wojewódzkiej (odpowiednio 67% i 71% średniej wojewódzkiej), w pozostałych dwóch gminach kształtował się powyżej średniej dla regionu – między 133% a 136%.

Do najczęstszych powodów przyznawania świadczeń pomocy społecznej na obszarze LGD należały ubóstwo, długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. 49 rodzin korzystało z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, 26 z powodu przemocy w rodzinie, 15 z powodu bezdomności, 13 z powodu trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego, 3 z powodu zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych oraz 1 z powodu sieroctwa.

W analizowanym roku 2020 nikt nie korzystał ze świadczeń pomocy społecznej z powodu narkomanii, braku umiejętności przystosowania do życia po opuszczeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej ani klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Główne powody przyznawania świadczeń pomocy społecznej przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z określonych powodów

Źródło: Opracowanie własne

Na obszarze wszystkich gmin Zakola funkcjonują instytucje, które zajmują się wspieraniem osób wykluczonych społecznie, są to: Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Punkty Informacyjno-Konsultacyjne/ Pełnomocnicy ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, Gminne Komisje ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespoły Interdyscyplinarne, organizacje pozarządowe np.: „Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Iskierka w Unisławiu, Towarzystwo Oświatowe „Od Nowa” w Grzybnie, Stowarzyszenie „Integra” w Unisławiu, Caritas Diecezji Toruńskiej w Przysieku, Stowarzyszenie „Promyk Nadziei” w Złejwsi Wielkiej.

Skala problemów społecznych wyraża się nie tylko liczbą osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, ale także dostępnością do infrastruktury i usług społecznych, zdrowotnych i szeroko rozumianych usług publicznych.

Na obszarze LGD funkcjonują 2 dzienne domy pobytu (w Unisławiu i Złejwsi Wielkiej). Brak natomiast podmiotów reintegracyjnych, placówek opieki całodobowej oraz mieszkań chronionych. We wszystkich gminach LGD funkcjonują kluby seniora, a także placówki wsparcia dziennego dzieci i młodzieży. Jednakże nie posiadają one swoich budynków. Bazę lokalową ich spotkań stanowi 5 ośrodków kultury (po jednym w gminach Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie i Unisław oraz 2 w gminie Zławieś Wielka), 34 świetlice wiejskie (6 w gminie Dąbrowa Chełmińska, 12 w gminie Kijewo Królewskie, 7 w gminie Unisław i 9 w gminie Zławieś Wielka) oraz 3 świetlice środowiskowe (1 w gminie Unisław i 2 w gminie Zławieś Wielka).

Ofertę usług społecznych dopełniają usługi opiekuńcze i opieka żłobkowa.

Usługi opiekuńcze, według danych ROPS w Toruniu, w 2020 r. na terenie obszaru LGD Zakole świadczone były dla 56 osób. Usługi te świadczone były na terenie gmin Dąbrowa Chełmińska, Unisław i Zławieś Wielka. Gmina Kijewo Królewskie usług takich nie świadczyła ze względów finansowych, jednakże zarówno w tej gminie, jak i w pozostałych, zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze jest znaczące i ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, ciągle rośnie.

Opieka żłobkowa dla dzieci w wieku do 3 lat świadczona była przez 3 żłobki (wszystkie w gminie Zławieś Wielka), 3 kluby dziecięce (1 w gminie Dąbrowa Chełmińska i 2 w gminie Unisław) oraz 2 dziennych opiekunów (w gminie Zławieś Wielka). Żłobki oferowały 61 miejsc, kluby dziecięce – 64, a dzienni opiekunowie – 16. Wszystkie dostępne miejsca były całkowicie obłożone.

Usługi zdrowotne świadczone są przez 9 ośrodków zdrowia (3 w gminie Dąbrowa Chełmińska, 1 w gminie Kijewo Królewskie, 1 w gminie Unisław i 4 w gminie Zławieś Wielka).

Infrastrukturę usług edukacyjnych stanowiło w 2020 r. na obszarze LGD 11 przedszkoli, 2 punkty przedszkolne, 18 szkół podstawowych (w 12 z nich znajdowały się oddziały przedszkolne) i 2 szkoły ponadpodstawowe.

4.1.7. Podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji

Zasada równości szans i niedyskryminacji jako jedna z zasad horyzontalnych UE oznacza umożliwienie wszystkim osobom – bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną – sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach.

LGD przestrzega i nadal przestrzegać będzie tej zasady. Pozytywne podejście do realizacji jej założeń przejawia się i przejawiać się będzie między innymi poprzez:

- a) zachowanie standardu architektonicznego - zgodność infrastruktury biura oraz infrastruktury wszelkich innych pomieszczeń wykorzystywanych przez LGD z koncepcją uniwersalnego projektowania, opartej na regułach użyteczności dla osób o różnej sprawności, elastyczności w użytkowaniu, prostym i intuicyjnym użytkowaniu, czytelnej informacji, tolerancji na błędy, wygodnym użytkowaniu bez wysiłku, wielkości i przestrzeni odpowiedniej dla dostępu i użytkowania, percepcji równości. Biuro LGD posiada windę, a wszystkie pomieszczenia są dostępne dla osób niepełnosprawnych. Ponadto wybór pomieszczeń szkoleniowo-warsztatowych, w których organizowane są eventy dla mieszkańców obszaru, zawsze odbywa się z uwzględnieniem standardów dostępności,
- b) zachowanie standardu informacyjno-promocyjnego – wszelkie materiały informacyjno-promocyjne przygotowywane są i nadal będą w zgodzie z tym standardem, np. wszelkie materiały promocyjne są i będą przygotowane w sposób łatwy do przeczytania i zrozumienia, materiały te są i będą dedykowane dla otwartego grona różnych odbiorców, w tym osób z niepełnosprawnościami.
- c) zachowanie standardu szkoleniowego – wszystkie materiały szkoleniowe są i nadal będą przygotowywane z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych, m. in. większa czcionka, dostęp do wszystkich materiałów w wersji elektronicznej, w razie potrzeby zostanie zapewniony tłumacz i/lub spotkanie zostanie nagrane.
- d) zachowanie standardu edukacyjnego – wybór pomieszczeń, w których odbywają się i będą się odbywać szkolenia zawsze dyktowany jest ich dostępnością dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, w szczególności dla osób mających trudności w poruszaniu się.
- e) zachowanie standardu cyfrowego – wszelkie materiały informacyjno-promocyjne przygotowywane będą w zgodzie z tym standardem, np. strona internetowa LGD zostanie dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. odpowiedni kontrast, rozmiar tekstu).
- f) równe traktowanie w zatrudnieniu – przy wyborze pracowników biura LGD, a także osób prowadzących warsztaty, animacje, szkolenia, eventy itp. były i będą brane pod uwagę zarówno kobiety, jak i mężczyźni, a także osoby niepełnosprawne w stopniu umożliwiającym prawidłowe i efektywne wykonywanie obowiązków służbowych. W sytuacji prowadzenia dodatkowych działań rekrutacyjnych, powyższe zasady nadal będą przestrzegane.
- g) przestrzeganie zasady równości szans i niedyskryminacji w prowadzonych naborach wniosków - wszystkie podmioty mogące starać się o dotację, będą miały zapewniony równy dostęp do środków, do udziału w szkoleniach i do możliwości skorzystania z doradztwa Biura LGD.
- h) wyrównywanie szans grup osób w niekorzystnej sytuacji tj. kobiet, osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, osób poszukujących zatrudnienia, mieszkańców terenów po – PGR, a także seniorów i osób młodych.

4.1.8. Dziedzictwo kulturowe/zabytki

Dziedzictwo kulturowe obszaru zostało przedstawione w podrozdziale 2.3.6. niniejszej strategii.

W tym miejscu należy dodać, że kultura obszaru, to nie tylko dziedzictwo kulturowe, ale także bieżąca działalność kulturalna. Infrastrukturę, na bazie której kultura może się obecnie rozwijać tworzą placówki kulturalne w postaci 11 bibliotek, 4 ośrodków kultury i 34 świetlic wiejskich. Najbardziej aktywnie działają Gminne Ośrodki Kultury w Dąbrowie Chełmińskiej, Kijewie Królewskim, Unisławiu, Złejwsi Małej i w Górsku. Organizują one liczne koncerty, festyny, imprezy kulturalne oraz wystawy.

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych można stwierdzić, że mieszkańcy z jednej strony wysoko oceniają stan infrastruktury i oferty kulturalnej dostępnej na obszarze LGD. Z drugiej jednak uważają, że infrastruktura i oferta kulturalna w pierwszej kolejności powinny zostać wsparte w ramach nowej LSR. Z przeprowadzonych wywiadów grupowych wynika natomiast, że kultura obszaru jest wciąż niedoinwestowana i finansowana głównie w miarę możliwości pozyskiwania środków

zewnętrznych, które determinują realizację projektów o charakterze kulturalnym (zarówno infrastrukturalnych, jak i społecznych).

4.1.9. Obszary atrakcyjne turystycznie

Obszar LGD jest atrakcyjny turystycznie przede wszystkim ze względu na posiadane uwarunkowania przyrodnicze i geograficzne (opisane w podrozdziale 2.3.1. niniejszej strategii) oraz walory krajobrazowe (opisane w podrozdziale 2.3.3. niniejszej strategii).

Największą atrakcyjnością turystyczną wyróżnia się część obszaru położona na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą. Charakteryzują ją atrakcyjne widoki, cenne przyrodniczo kompleksy leśne i zasoby dóbr kultury. Ponadto urozmaicona rzeźba terenu, duże różnice wysokości, a także znaczne nachylenia stoków, stwarzają możliwości rozwoju sportów paralotniarskich, szybowcowych oraz turystyki narciarskiej.

Dwie największe atrakcje turystyczne obszaru stanowią:

1. Stacja narciarska w Unisławiu, umożliwiająca uprawianie sportów zimowych, w tym narciarstwa zjazdowego, snowtubingu i łyżwiarstwa, ciesząca się dużym zainteresowaniem i popularnością,
2. Ośrodek Szkolenia i Usług Lotniczych w Watorowie (gmina Kijewo Królewskie), oferujący loty turystyczne samolotami i kursy pilotażu.

Gminy z obszaru LGD podejmują działania na rzecz wzbogacenia zasobów turystycznych m. in. poprzez: budowę ścieżek rowerowych, budowę przeprawy promowej (gmina Zławieś Wielka), udzielanie dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, opiekę nad starymi cmentarzami, czy aktualizację listy pomników przyrody na terenie gminy.

Potencjał turystyczny obszaru tworzą także gospodarstwa agroturystyczne funkcjonujące na obszarze. Aktualnie jest ich 14, w tym: 5 w Dąbrowie Chełmińskiej i 9 w Złejwsii Wielkiej.

Wskaźnik Schneidera, czyli relacja korzystających z noclegów w ciągu roku na 100 mieszkańców obszaru, w 2021 r. dla Polski wyniósł 58, a dla województwa kujawsko-pomorskiego, na terenie którego zlokalizowany jest obszar LGD Zakole Dolnej Wisły, kształtował się w przedziale 41-60³.

4.1.10. Obszary wiejskie

LGD Zakole Dolnej Wisły tworzą 4 gminy wiejskie, w związku z czym cały obszar należy uznać za obszar wiejski. Jednakże gminy Zławieś Wielka i Dąbrowa Chełmińska ze względu na swoje położenie w bezpośrednim sąsiedztwie z Toruniem i Bydgoszczą i ciągły napływ ludności z tych miast, stają się w coraz większym stopniu obszarami podmiejskimi, tracąc swój typowo wiejski charakter.

Ludność napływająca z miast, osiedlająca się na obszarze LGD oczekuje, że opuszczając miasto, zyska to, czego metropolia nie jest w stanie jej zaoferować (cisza, spokój, bliskość natury), a jednocześnie nie straci tego, co było dla niej atutem życia w mieście (m. in. wysokiej jakości infrastruktura, wysoki standard usług publicznych). Dlatego ludność napływowa dąży do unowocześnienia obszarów wiejskich, aby nie stracić na jakości życia, decydując się na opuszczenie miasta. Do unowocześnienia wsi dąży także ludność rdzenna, która upatruje w tym szansę nie tylko na polepszenie jakości życia, ale także na lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów i poprawę jej sytuacji materialnej.

Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły nie jest obecnie obszarem, gdzie wykorzystywane są zaawansowane technologie cyfrowe i wdrażane innowacje technologiczne w codziennym życiu, tak by móc uznać obszar za nowoczesną i inteligentną wieś. Jednym ze zgłaszanych przez mieszkańców problemów jest brak dostępu do szybkiego internetu, który negatywnie wpływa na wyrównywanie szans mieszkańców obszarów wiejskich i miast.

Na terenie każdej z 4 gmin identyfikuje się także obszary, gdzie funkcjonowały PGR-y i gdzie ciągle notuje się negatywne zjawiska społeczne i uzależnienie od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

Mieszkańcy obszarów po PGR to 7076 osób, co stanowi ponad 20% mieszkańców całego LGD. Najwięcej osób pochodzi z Gminy Zławieś Wielka (4691), następnie z Gminy Unisław (990), z Gminy Kijewo Królewskie (852), a najmniej z gminy Dąbrowa Chełmińska (543).

---

³ Analizy statystyczne GUS. Turystyka w 2021 r., Warszawa, Rzeszów 2022 r.

Miejscowości po PGR-owskie na obszarze LGD to: Nowy Dwór i Pień (Gmina Dąbrowa Chełmińska), Płutowo, Szymborna i Kijewo Szlacheckie (Gmina Kijewo Królewskie), Raciniewo i Stablewice (Gmina Unisław) oraz Cichoradz, Czarnowo, Pędzewo, Przysiek, Siemoń i Zławieś Mała (Gmina Zławieś Wielka).

4.1.11. Rolnictwo i rynek rolny

Obszar LGD jest obszarem typowo rolniczym, charakteryzującym się przede wszystkim tym, że rolnictwo na tym terenie uzupełnione jest przez usługi okolorolnicze oraz przetwórstwo rolno-spożywcze. Duży potencjał produkcji rolnej, a także korzystanie ze wsparcia finansowego w ramach licznych programów krajowych i unijnych, powodują, że zwiększa się również jakość tej produkcji.

Niewątpliwie pozytywny wpływ na rozwój rynku rolnego ma położenie obszaru w bardzo bliskiej odległości od największych ośrodków miejskich województwa, czyli od Torunia i Bydgoszczy, a także od Chełmna i Świecia.

Ponadto w obrębie działalności rolniczej, coraz większym zainteresowaniem cieszą się produkty lokalne oraz usługi okołoturystyczne, stanowiące potencjał rozwojowy obszaru. Szczególnie mali rolnicy wytwarzają zioła, oleje, prowadzą uprawy warzyw ekologicznych. Ich głównym problemem wpływającym na ograniczenia rozwoju są przede wszystkim ograniczenia w kwestiach promocji ich produktów. Ma to przełożenie na wydłużenie czasu dotarcia do ostatecznych odbiorców ich produktów.

Według danych ARiMR powierzchnia użytków rolnych na terenie działania LGD obejmowała w 2021 r. 24,1 tys. ha, a ich udział w powierzchni całkowitej obszaru wyniósł 53,8%. Główne kierunki produkcji na tym obszarze to uprawa kukurydzy, rzepaku, pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa, ziemniaków, cebuli, grochu oraz buraka cukrowego.

Łączna liczba gospodarstw rolnych na obszarze wynosiła w 2020 r. 1620, w tym: 416 w gminie Dąbrowa Chełmińska, 318 w gminie Kijewo Królewskie, 316 w gminie Unisław oraz 570 w gminie Zławieś Wielka⁴.

Średnia wielkość gospodarstw wynosiła 5,2 ha w gminie Dąbrowa Chełmińska, 8,2 ha w gminie Kijewo Królewskie, 7,85 ha w gminie Unisław i 7,1 ha w gminie Zławieś Wielka.

Większość mieszkańców obszaru to osoby zatrudnione w rolnictwie, jednakże szczególnie na obszarze gmin Zławieś Wielka i Dąbrowa Chełmińska obserwuje się napływ ludności z miast. Ludność ta osiedlając się na obszarach wiejskich, nadal pracuje w miastach, a wieś traktuje jako sypialnię i odskocznnię od zgiełku miejskiego. Ta sytuacja powoduje, że te dwie gminy z roku na rok tracą swój typowo rolniczy charakter na rzecz rozwoju funkcji obszarów podmiejskich.

4.1.12. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę obszaru

Obszar LGD charakteryzują żywe tradycje związane z nadwiślańskim sadownictwem, pszczelarstwem oraz rękodzielnictwem. Dzięki odtwarzaniu upraw tradycyjnych odmian drzew owocowych kultywowane są tradycje przetwórstwa takich gatunków jak śliwa węgierska, z której smażone są powidła z Doliny Dolnej Wisły. Na obszarze Zakola istnieje wiele pasiek wykorzystujących pożytki o wyjątkowych walorach ekologicznych obszary Dolnej Wisły. Miody oraz powidła śliwkowe wpisane są na listę produktów tradycyjnych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Na obszarze działa wielu lokalnych wytwórców, w tym rękodzielnicy, producenci artykułów i przetworów spożywczych na bazie owoców i warzyw uprawianych w okolicy. Funkcjonuje tu również Szlak Tradycji Smaku, który łączy oferty producentów produktów lokalnych ze wspólnym promowaniem walorów turystycznych i ofertą spędzania czasu wolnego na obszarze.

4.1.13. Obszar edukacji formalnej

Wychowanie przedszkolne realizowane jest na obszarze LGD w 25 placówkach obejmujących 11 przedszkoli, 2 punkty przedszkolne oraz oddziały przedszkolne w 12 szkołach podstawowych⁵. Większość z nich (37 placówek) to placówki publiczne. Największą liczbę placówek wychowania przedszkolnego posiada gmina Zławieś Wielka, pozostałe trzy gminy posiadają po 4 lub 5 placówek.

Zgodnie z danymi GUS w 2020 r. łącznie na terenie LGD z oferty placówek przedszkolnych korzystało 344 dzieci w wieku 6 lat oraz 889 dzieci w wieku 3-5 lat. Odsetek dzieci 3-5-letnich objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił 80,7% i kształtował się na poziomie zbliżonym do średniej wojewódzkiej wynoszącej 80,1%. Dawało to LGD Zakole, 9. Pozycję wśród wszystkich

---

⁴ Powszechny Spis Rolny 2020

⁵ <https://rspo.gov.pl/>

LGD. Od 2016 r. wartość wskaźnika wzrosła o 6,3 p.p., co oznacza, że wzrost ten jest słabszy niż przeciętnie w regionie, gdzie wzrósł o 7,3 p.p.

Wszystkie gminy tworzące LGD wykazują potrzeby zarówno w zakresie konieczności budowy nowych obiektów przedszkolnych, jak i zwiększenia liczby miejsc w istniejących placówkach.

Na obszarze LGD funkcjonuje 16 **szkół podstawowych**, z których 14 to szkoły publiczne (po jednej szkole niepublicznej działa w gminach Kijewo Królewskie i Unisław). Na obszarze LGD nie funkcjonują żadne szkoły specjalne. W szkołach podstawowych uczy się 2879 uczniów, w tym w gminie Dąbrowa Chełmińska – 689 osób, w gminie Kijewo Królewskie – 323 osoby, w gminie Unisław – 605 osób i w gminie Zławieś Wielka – 1262 osoby.

Na terenie LGD zlokalizowane są dwie **szkoły ponadpodstawowe** – liceum ogólnokształcące i szkoła branżowa I stopnia. Obie te szkoły są szkołami publicznymi, zlokalizowanymi w miejscowości Unisław. W szkołach tych w analizowanym roku 2020, kształciło się 122 uczniów, z czego 59% stanowili uczniowie szkoły branżowej I stopnia.

Poza szkołą w Unisławiu, młodzież z obszaru kształci się głównie w szkołach ponadpodstawowych w Chełmnie, Bydgoszczy i Toruniu.

Na obszarze działania LGD nie są zlokalizowane żadne szkoły wyższe.

Wyniki egzaminów ósmoklasistów pokazują, że obszar LGD charakteryzuje się niską jakością kształcenia. Dane OKE z ostatnich 3 lat wskazują, że wyniki egzaminów z języka polskiego i języka angielskiego były niższe niż średnia wojewódzka, a z matematyki – niższe bądź równe tej średniej. W każdym przypadku wyniki te były niższe niż średnia krajowa.

Pozaszkolne formy kształcenia stanowią dwie zagrody edukacyjne, funkcjonujące w gminie Dąbrowa Chełmińska w miejscowości Gzin.

4.1.14. Zasady zrównoważenia środowiskowego

Jednym z trzonów, na których opiera się nowa Lokalna Strategia Rozwoju jest Wspólna Polityka Rolna (WPR). WPR koncentruje się na dziesięciu celach szczegółowych związanych ze wspólnymi celami UE w zakresie zrównoważonego rozwoju społecznego, środowiskowego i gospodarczego w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

Trzy z dziesięciu celów bezpośrednio dotyczą zrównoważonego rozwoju środowiskowego i są to:

1. Przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, w tym poprzez ograniczanie emisji gazów cieplarnianych i zwiększanie sekwestracji dwutlenku węgla, a także promowanie zrównoważonej energii,
2. Efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi - wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, w tym poprzez ograniczanie uzależnienia od środków chemicznych,
3. Zatrzymanie i odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej - przyczynianie się do powstrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju opierać się będzie na przestrzeganiu zasad zrównoważenia środowiskowego dla osiągnięcia powyższych celów WPR. Zasady te będą przestrzegane zarówno przy realizacji projektów konkursowych, grantowych, operacji własnych, jak i animacji. W ramach lokalnych kryteriów wyboru opisanych w rozdziale VII premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko.

4.1.15. Podsumowanie analizy potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR

Dokonane i przedstawione w powyższych podrozdziałach analizy, a także spotkania konsultacyjne z mieszkańcami, pozwoliły na określenie potencjałów i potrzeb rozwojowych obszaru w odniesieniu do wszystkich przebadanych sfer, co zostało zebrane w poniższej tabeli.

Tabela. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów LGD

Wyszczególnienie	Potencjały	Potrzeby	Uzasadnienie
<p>Zagospodarowanie przestrzenne</p> <p>Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji</p>	<p>1. Występowanie miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych,</p> <p>2. Występowanie obiektów możliwych do zaadaptowania na potrzeby spotkań i animacji lokalnej społeczności,</p> <p>3. Napływ ludności do gmin podmiejski (Zławieś Wielka, Dąbrowa Chełmińska),</p> <p>4. Bezpośrednie sąsiedztwo miast: Bydgoszczy, Torunia, Chełmna.</p>	<p>1. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej,</p> <p>2. Budowa i/lub rozbudowa miejsc przestrzeni publicznej, sportu, rekreacji,</p> <p>3. Budowa/ przebudowa/ remont dróg gminnych/ powiatowych/ wojewódzkich/ krajowych przebiegających przez teren gmin,</p> <p>4. Budowa ciągów pieszo-rowerowych,</p> <p>5. Budowa chodników, oświetlenia ulic, systemów monitoringu w celu poprawy bezpieczeństwa,</p> <p>6. Tworzenie nowych połączeń komunikacyjnych, w tym połączeń z dużymi miastami (Toruń, Bydgoszcz),</p> <p>7. Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnych,</p> <p>8. Przebudowa sieci energetycznych,</p> <p>9. Inwestycje w ekologiczne źródła ciepła,</p> <p>10. Remonty obiektów spotkań mieszkańców,</p> <p>11. Rozbudowa infrastruktury edukacyjnej,</p> <p>12. Budowa światłowodu – poprawa jakości dostępu do internetu.</p>	<p>Obszar LGD cechuje się, w kontekście zagospodarowania przestrzennego i potrzeb rewitalizacji, występowaniem miejsc, które można zagospodarować z powodzeniem na ogólnodostępne miejsca wypoczynku, sportu i rekreacji dla lokalnej społeczności. Gminy planują stworzyć place zabaw, parki rekreacji, siłownie zewnętrzne i inne miejsca dedykowane w szczególności młodzieży i seniorom. Gminy posiadają również budynki, w których po przeprowadzeniu prac remontowych, będą mogły być prowadzone działania mające na celu rewitalizację społeczną (m.in. kluby młodzieżowe, klub seniora, warsztaty przedsiębiorczości, doradztwo psychologiczne itp.).</p> <p>W celu poprawy dostępności komunikacyjnej, wszystkie gminy planują przebudowy/ rozbudowy / remonty infrastruktury drogowej, a także inwestycje w infrastrukturę ścieżek rowerowych oraz tworzenie nowych połączeń komunikacyjnych. Z kolei w celu poprawy poziomu bezpieczeństwa planowane są budowy chodników, oświetlenia ulic i systemów monitoringu.</p> <p>Zarówno potrzeba rozwoju małej infrastruktury publicznej, w tym miejsc spotkań mieszkańców, jak i potrzeba poprawy dostępności komunikacyjnej oraz poziomu bezpieczeństwa były szeroko poruszane w procesie partycypacji społecznej LSR i zgłaszana w ankietach, wywiadach grupowych, mapowaniu potrzeb seniorów, jak i „akcjach wlepkowych”.</p> <p>Gminy podmiejskie (w szczególności Zławieś Wielka i Dąbrowa Chełmińska) cechują się ciągłym napływem mieszkańców, co wiąże się z koniecznością rozbudowy infrastruktury technicznej i społecznej. Rozbudowa tej infrastruktury we wszystkich gminach podyktowana jest także koniecznością podnoszenia jakości życia mieszkańców oraz dostosowania się do wymogów ochrony środowiska.</p> <p>W odniesieniu do zdiagnozowanych potrzeb i potencjałów, zaplanowano realizację przedsięwzięć mających na celu wzmocnienie małej infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej (P.1.2.) oraz poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności (P.2.2.)</p>
<p>Przedsiębiorczość</p> <p>Rynek pracy</p>	<p>1. Dobrze rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze, budownictwo oraz produkcja mebli,</p> <p>2. Dominacja małej przedsiębiorczości</p>	<p>1. Rozwój sektora usługowego,</p> <p>2. Rozwój przedsiębiorczości społecznej,</p> <p>3. Rozwój przedsiębiorczości lokalnej skorelowany z potrzebami lokalnego rynku pracy,</p> <p>4. Aktywizacja bezrobotnych kobiet i osób długotrwale bezrobotnych.</p>	<p>Obszar charakteryzuje się średnim poziomem przedsiębiorczości. Dobrze rozwijają się firmy działające w branży przetwórstwa rolno-spożywczego, budownictwa i produkcji mebli. Znacznie gorzej rozwija się sektor usług dla mieszkańców. W szczególności brakuje podmiotów świadczących usługi społeczne i edukacyjne. Lokalny rynek pracy stara się sprostać istniejącym i pojawiającym się potrzebom mieszkańców, czego przykładem są liczne firmy budowlane, działające w szczególności na obszarach, na których rozwija się budownictwo mieszkaniowe oraz firmy działające w branży przetwórstwa rolno-spożywczego, wykorzystujące produkty uprawiane na terenach rolniczych LGD. Jednak wciąż zbyt mało dynamicznie rozwija się sektor usług dla mieszkańców, w szczególności w zakresie usług społecznych i edukacyjnych, stąd potrzeba wsparcia przede wszystkim firm usługowych. Potrzebę tę mieszkańcy zgłaszali w badaniach ankietowych, wywiadach grupowych, mapowaniu potrzeb seniorów oraz na „akcjach wlepkowych”. Rozwój przedsiębiorczości usługowej znacząco wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców, a także będzie miał bezpośrednie przełożenie na decyzje wielu z nich o pozostaniu na obszarze (szczególnie osoby młode), jak i będzie stanowił czynnik zachęcający do osiedlenia się na terenie LGD. Dlatego zaplanowano realizację przedsięwzięcia mającego na celu rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców (P.2.3.)</p> <p>Na obszarze wciąż istnieje problem bezrobocia, w szczególności wśród kobiet oraz osób</p>

			<p>długotrwale bezrobotnych, co wymaga podjęcia działań aktywizacyjnych. Aby móc skutecznie aktywizować społeczność lokalną niezbędnym jest wyłonienie i wyposażenie w wiedzę i umiejętności lokalnych liderów. Dlatego też należy podejmować działania ukierunkowane na wzmacnianie edukacji liderów życia publicznego i społecznego (P.2.1.)</p>
<p>Działalność sektora społecznego</p> <p>Problemy społeczne</p>	<p>1. Istnienie wielu organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających w różnych obszarach życia społecznego,</p> <p>2. Funkcjonowanie klubów seniora na obszarach wszystkich gmin LGD,</p> <p>3. Istnienie placówek wsparcia dziennego dzieci i młodzieży,</p> <p>4. Dobrze rozwinięta sieć świetlic wiejskich.</p>	<p>1. Rozwój infrastruktury i oferty żłobkowej,</p> <p>2. Rozwój usług opiekuńczych i opieki wytnieniowej,</p> <p>3. Rozwój infrastruktury (dienne domy pobytu) i oferty skierowanej do seniorów (z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury i potencjału działających klubów),</p> <p>4. Rozwój oferty skierowanej do dzieci i młodzieży,</p> <p>5. Wsparcie i rozwój współpracy pomiędzy lokalnym samorządem, a istniejącymi organizacjami sektora społecznego oraz większe wykorzystanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych (w tym KGW i OSP)</p> <p>6. Aktywizacja społeczna osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej,</p> <p>7. Doposażenie i rozwój oferty ośrodków zdrowia funkcjonujących na obszarze LGD.</p>	<p>Na obszarze LGD działa wiele organizacji pozarządowych, klubów seniorów oraz placówek dla dzieci i młodzieży, które wymagają wsparcia (w tym finansowego), aby móc dalej funkcjonować. Problemem obszaru jest starzejące się społeczeństwo, co wymaga rozwoju usług opiekuńczych, w tym odpowiedniej infrastruktury i wykwalifikowanej kadry. Starzejące się społeczeństwo wymaga także rozwoju usług zdrowotnych w miejscu zamieszkania, dlatego konieczne jest ponoszenie nakładów na doposażanie i rozwój ośrodków zdrowia. Na obszarze LGD istnieje wciąż spora grupa osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. W związku z powyższym należy podjąć działania aktywizujące tę grupę społeczną.</p> <p>Potrzeba stworzenia oferty adresowanej do seniorów i osób młodych, jak i potrzeba aktywizacji społecznej mieszkańców, w tym osób borykających się z problemami społecznymi wynika bezpośrednio z badań ankietowych i wywiadów grupowych. Wskazanie seniorów i młodych jako grup potrzebujących wsparcia zrodziło potrzebę bardziej dogłębnego poznania ich potrzeb, co zostało odzwierciedlone w wynikach mapowania potrzeb seniorów i „akcji wlepkowych” adresowanych do młodzieży.</p> <p>W odpowiedzi na zdiagnozowane potencjały i potrzeby w tym zakresie zaplanowano realizację interwencji ukierunkowanej na wspieranie integracji społecznej seniorów (P.2.4.) oraz wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną (P.2.5.)</p>
<p>Dziedzictwo kulturowe i zabytki</p> <p>Obszary atrakcyjne turystycznie</p> <p>Produkty lokalne</p>	<p>1. Wielość form ochrony przyrody, wpływająca na wysoką atrakcyjność turystyczną obszaru,</p> <p>2. Wysokie walory krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły (m.in. duża lesistość obszaru),</p> <p>3. Istnienie cennych obiektów zabytkowych (w tym zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku i pałac w Bajerzu),</p> <p>4. Aktywnie prowadzona działalność kulturalna,</p> <p>5. Rozwijająca się infrastruktura turystyczna (stacja narciarska, loty turystyczne, ścieżki rowerowe),</p> <p>6. Rozwinięta kultura niematerialna obszaru LGD,</p> <p>7. Rolniczy charakter obszaru LGD, co daje potencjał do rozwoju agroturystyki,</p> <p>8. Istnienie produktów lokalnych,</p> <p>9. Istnienie Szlaku Tradycji Smaku.</p>	<p>1. Dalszy rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej obszaru,</p> <p>2. Tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych,</p> <p>3. Zagospodarowanie zbiorników wodnych,</p> <p>4. Opracowanie przewodnika turystycznego, oznakowanie atrakcji turystycznych, stworzenie aplikacji turystycznej,</p> <p>5. Zachowanie tradycji będących dziedzictwem poprzednich pokoleń wywodzących się z różnych kultur zamieszkujących obszar LGD, z wykorzystaniem potencjału lokalnych organizacji pozarządowych w tym KGW i OSP,</p> <p>6. Utrzymanie dobrego stanu obiektów zabytkowych,</p> <p>7. Rozwój produktów lokalnych</p>	<p>Na obszarze LGD występuje wiele atrakcyjnych walorów krajobrazowych Doliny Dolnej Wisły oraz obiektów zabytkowych, ale w celu wykorzystania ich potencjału konieczne jest utrzymanie dobrego stanu obiektów zabytkowych oraz rozwój infrastruktury turystycznej, a także wypromowanie obszaru LGD pod kątem turystycznym. Duży potencjał obszaru stanowią także produkty lokalne, w szczególności w postaci olejów, powideł i miodów. Produkty te wymagają dalszych działań promocyjnych, co ułatwia istnienie Szlaku Tradycji Smaku.</p> <p>Znaczący potencjał do rozwoju kulturowego i turystycznego obszaru, a także do wypromowania produktów lokalnych (m.in. powidła, oleje, miody), stanowi ciągłe kultywowanie tradycji niematerialnej obszaru.</p> <p>Potrzebę rozwoju obszaru LGD w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego zgłaszali mieszkańcy zarówno w ankietach, jak i wywiadach grupowych. Ankietowani wysoko ocenili obszar LGD ze względu na jego walory turystyczne, promocję dziedzictwa kulturowego i zasoby naturalne. Uważają, że w okresie obowiązywania nowej LSR, działania ukierunkowane na dalszy rozwój na bazie istniejących potencjałów, muszą być bezwzględnie podejmowane.</p> <p>Dlatego też w celu ochrony dziedzictwa kulturowego obszaru i jego dalszego rozwoju w oparciu o wykorzystanie naturalnych zasobów, konieczna jest realizacja działań ukierunkowanych na tworzenie ścieżek przyrodniczych, szlaków kulinarnych, organizację wizyt studyjnych w celu poznania dobrych praktyk w zakresie wykorzystania walorów obszaru do promocji i rozwoju przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby, opracowanie przewodników turystycznych, organizację wydarzeń tematycznych nawiązujących do nadwiślańskich tradycji (P.1.3.).</p>
<p>Obszary wiejskie</p> <p>Rolnictwo i rynek rolny</p>	<p>1. Rolniczy charakter obszaru LGD, użytki rolne stanowią największy udział w powierzchni całkowitej obszaru,</p> <p>2. Wysoka jakość gleb,</p>	<p>1. Aktywizacja społeczna mieszkańców obszarów po PGR,</p> <p>2. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych – gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych,</p> <p>3. Dalszy rozwój i promocja produktów lokalnych,</p>	<p>Rolniczy charakter obszaru LGD daje szansę na rozwój usług okołorolniczych oraz w branży przetwórstwa rolno-spożywczego. Rozwój przedsiębiorczości w tym sektorze pokazuje, że mieszkańcy wykorzystują istniejący potencjał w tym zakresie. Szczególnie mali rolnicy produkujący zioła, oleje, czy warzywa ekologiczne, na bazie których rozwijają się produkty</p>

	<p>3. Występowanie produktów lokalnych,</p> <p>4. Bezpośrednie sąsiedztwo dużych miast stanowiących rynki zbytu dla produktów rolnych,</p> <p>5. Mieszkańcy chcący poprawy jakości życia poprzez rozwój technologii cyfrowych i innowacji w codziennym funkcjonowaniu.</p>	<p>4. Poprawa jakości życia zarówno mieszkańców rdzennych, jak i napływowych poprzez rozwój technologii cyfrowych i innowacji w codziennym funkcjonowaniu – opracowanie koncepcji inteligentnych wsi.</p>	<p>lokalne. Obszar Zakola Dolnej Wisły ze względu na swoje unikatowe walory przyrodnicze stanowi atrakcyjne miejsce do tworzenia gospodarstw agroturystycznych oraz zagród edukacyjnych. Bezpośrednie sąsiedztwo dużych aglomeracji (Toruń, Bydgoszcz) wpływa na rosnące zainteresowanie mieszkańców miast spędzaniem czasu wolnego na wsi, co jest szansą dla branży turystyki wiejskiej.</p> <p>W związku z powyższym należy podejmować działania ukierunkowane na rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, w zakresie tworzenia gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych (P.1.1.)</p> <p>Ponadto na obszarze LGD znaczący odsetek mieszkańców stanowią osoby zamieszkujące obszary po PGR, gdzie ciągle notuje się negatywne zjawiska społeczne. W związku z powyższym konieczna jest aktywizacja tych mieszkańców. Aby móc skutecznie aktywizować społeczność lokalną niezbędnym jest wyłonienie i wyposażenie w wiedzę i umiejętności lokalnych liderów. Dlatego też należy podejmować działania ukierunkowane na wzmacnianie edukacji liderów życia publicznego i społecznego (P.2.1.)</p> <p>Konieczność podejmowania działań ukierunkowanych zarówno na rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, jak i aktywizację mieszkańców, szczególnie osób z problemami została zgłoszona przez społeczność lokalną w badaniach ankietowych, jak i wywiadach grupowych.</p>
Obszar edukacji formalnej oraz pozaformalnej	<p>1. Napływ ludności do gmin podmiejski (Żławieś Wielka, Dąbrowa Chelmińska), w szczególności ludzi młodych,</p> <p>2. Bliskość dużych miast.</p>	<p>1. Budowa nowych obiektów przedszkolnych i zwiększenie liczby miejsc w istniejących placówkach,</p> <p>2. Rozbudowa infrastruktury edukacyjnej, w szczególności o obiekty sportowe,</p> <p>3. Realizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i doposażenie pracowni przedmiotowych,</p> <p>4. Stworzenie na obszarze LGD oferty edukacyjnej, mającej na celu rozwój kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych lokalnej społeczności.</p>	<p>Napływ ludzi młodych na obszar LGD, przede wszystkim do gmin Dąbrowa Chelmińska i Żławieś Wielka, wiąże się z koniecznością rozbudowy infrastruktury edukacyjnej, a także wzbogacaniem oferty zajęć dodatkowych, które w efekcie przełożyć się mają na wzrost poziomu nauczania i poprawę wyników egzaminu ósmoklasistów. Bliskość dużych miast stanowi potencjał do wzbogacania oferty edukacyjnej, zarówno formalnej, jak i pozaformalnej, a także uzupełniającej jej oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej. Jednakże z oferty edukacyjnej dużych miast chcą korzystać głównie mieszkańcy, którzy mają łatwy i szybki dojazd. Pozostali mieszkańcy chcący rozwijać swoje kompetencje życiowe, społeczne i zawodowe coraz częściej oczekują, że otrzymają możliwość skorzystania z oferty edukacyjnej w miejscu zamieszkania. Stąd potrzeba realizacji działań ukierunkowanych na aktywizację edukacyjną osób dorosłych (P.2.6.).</p> <p>Potrzeba ta jest również wynikiem prowadzonej szeroko partycypacji społecznej LSR, podczas której mieszkańcy wypowiedzieli się w tym temacie w trakcie badań ankietowych, jak i wywiadów grupowych.</p>
Przestrzeganie polityk horyzontalnych	<p>1. Doświadczenie w przestrzeganiu zasad zrównoważenia środowiskowego, zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w okresie wdrażania poprzedniej LSR,</p> <p>2. Systematyczna realizacja na obszarze LGD przedsięwzięć zwiększających dostępność architektoniczną budynków użyteczności publicznej,</p> <p>3. Dobre uwarunkowania środowiskowe dla realizacji przedsięwzięć wykorzystujących OZE.</p>	<p>1. Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru, poprzez realizację inicjatyw ekologicznych,</p> <p>2. Potrzeba realizacji działań o charakterze społecznym z poszanowaniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn,</p> <p>3. Niwelowanie barier architektonicznych przede wszystkim w obiektach użyteczności publicznej na obszarze LGD,</p> <p>4. Realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na osiągnięcie celów środowiskowych Wspólnej Polityki Rolnej (m. in. termomodernizacja obiektów publicznych i prywatnych, montaż instalacji OZE na obiektach publicznych i prywatnych, realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na ograniczenie używania środków chemicznych w rolnictwie).</p>	<p>Przestrzeganie polityk horyzontalnych jest czynnikiem sine qua non korzystania ze wsparcia w ramach funduszy unijnych. Dlatego też LGD posiada już wieloletnie doświadczenie w przestrzeganiu wszystkich polityk horyzontalnych zarówno jako podmiot odpowiedzialny za rozdysponowywanie środków, jak i ich pozyskiwanie i realizowanie operacji własnych w okresach wdrażania poprzednich LSR.</p> <p>Z roku na rok zmniejsza się liczba obiektów, które posiadają bariery architektoniczne, rośnie świadomość ekologiczna mieszkańców, a także realizowanych jest szereg projektów, które wpływają na zmniejszenie emisji CO₂ do atmosfery. Jednakże potrzeby w tym zakresie są nadal ogromne i należy podjąć wszelkie kroki, aby w okresie wdrażania niniejszej strategii były one zaspokajane w jak największym stopniu.</p>

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR

Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów wdrażania LSR ma bezpośredni związek przyczynowo – skutkowy ze zdefiniowaniem grup docelowych i ich problemów.

Dlatego też poniższa analiza ujęta w zestawieniu tabelarycznym, została przedstawiona w odniesieniu do tych samych sfer, dla których opracowano analizę potrzeb rozwojowych i potencjałów.

Problemy grup docelowych wynikają także z wyników szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, podczas których mieszkańcy zgłaszali swoje problemy i potrzeby, co zostało szczegółowo scharakteryzowane w rozdziale III LSR.

Tabela. Grupy docelowe

Wyszczególnienie	Grupy docelowe	Problemy grup docelowych wraz z uzasadnieniem
Zagospodarowanie przestrzenne Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji 	<p>Infrastruktura techniczna i poziom jej dostępności dla mieszkańców są jednym z najważniejszych elementów wpływających na jakość życia na danym obszarze. Dlatego interesariuszami wszelkich działań wpływających na poprawę zagospodarowania przestrzennego, w tym stanu infrastruktury, także tej stanowiącej odpowiedź na problemy w kontekście potrzeb rewitalizacyjnych, są mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji.</p> <p>Problemy grupy docelowej wynikają zarówno z analiz dokumentów zastanych, jak i z zastosowanych metod partycypacyjnych (ankiety, wywiady), podczas których dyskutowano m. in. o problemach obszaru. Najważniejsze problemy dotyczyły:</p> <ul style="list-style-type: none"> braku wystarczającej ilości otwartych przestrzeni publicznych, mogących stanowić miejsca odpoczynku, rekreacji, uprawiania sportów – problem ten zgłaszają przede wszystkim kobiety, szczególnie te przebywające na urlopach macierzyńskich oraz osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, którym brakuje przestrzeni na spacer i odpoczynek na świeżym powietrzu, braku miejsc spotkań (odpowiednio przystosowanych budynków), mimo posiadania przez gminy obiektów możliwych do zaadaptowania na te potrzeby – problem ten zgłaszają właściwie wszyscy mieszkańcy ze szczególnym uwzględnieniem seniorów, osób młodych, kobiet i osób niepełnosprawnych, chcących aktywnie uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności, trudności komunikacyjnych i niskiego poczucia bezpieczeństwa wynikających przede wszystkim ze złego stanu dróg, braku wystarczającej ilości ciągów pieszo-rowerowych, braku chodników, oświetlenia ulicznego i systemów monitoringu czy braku połączeń komunikacyjnych (komunikacja publiczna) zarówno wewnątrz obszaru, jak i z dużymi miastami regionu – problemy te zgłaszają osoby młode, mające niskie poczucie bezpieczeństwa na drogach i trudności z dotarciem do szkół, seniorzy i osoby niepełnosprawne, chcące dotrzeć m. in. do lekarzy, osoby poszukujące zatrudnienia, dla których szczególnie trudności komunikacyjne często stanowią główną barierę w znalezieniu pracy oraz mieszkańcy obszarów po PGR, którzy także borykają się z problemem bezrobocia, zbyt niskiego tempa rozwoju infrastruktury, przede wszystkim w kontekście potrzeb rozwoju nowopowstających osiedli mieszkaniowych, co ma miejsce w szczególności na obszarach gmin Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka (brak wystarczającego uzbrojenia terenów, sieci drogowych, braki w infrastrukturze edukacyjnej) – problem ten zgłaszali przede wszystkim mieszkańcy, którzy niedawno osiedlili się na obszarze LGD i oczekują standardów mieszkania, podobnych do tych, które mieli w mieście, braku internetu światłowodowego - problem zgłaszany przede wszystkim przez młodzież obszaru, kobiety powracające na rynek pracy po urlopach macierzyńskich, osoby niepełnosprawne i poszukujące zatrudnienia – osoby te mają poczucie wykluczenia cyfrowego, a w dostępie do dobrej jakości internetu upatrują szansę przede wszystkim na swój rozwój zawodowy.
Przedsiębiorczość Rynek pracy	<ul style="list-style-type: none"> osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą zarejestrowaną na obszarze objętym LSR, mikro i małe przedsiębiorstwa, których miejsce wykonywania działalności gospodarczej, oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, znajduje się na 	<p>Grupy docelowe w odniesieniu do rozwoju przedsiębiorczości i lokalnego rynku pracy, zostały zdefiniowane szeroko. Rozwój gospodarczy determinuje rozwój innych dziedzin życia, dlatego interesariuszami działań planowanych w sferze gospodarczej są lokalni przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, mieszkańcy, w tym liderzy życia publicznego i społecznego. Najważniejsze problemy wpływające bezpośrednio na stan lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy zostały zdefiniowane na podstawie przeprowadzonych badań diagnostycznych, jak i na podstawie wywiadów z interesariuszami. Są to:</p>

	<p>obszarze objętym LSR,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ organizacje pozarządowe ▪ mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym liderzy życia publicznego i społecznego (przedstawiciele sołectw, organizacji pozarządowych np. KGW, OSP, grup nieformalnych itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ słabo rozwinięty sektor usług (szczególnie społecznych i edukacyjnych), ▪ bardzo słabo rozwinięty sektor przedsiębiorczości społecznej, ▪ brak terenów inwestycyjnych lub złe ich zlokalizowanie (np. w bezpośrednim sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych), ▪ rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej, ▪ stosunkowa duża liczba bezrobotnych kobiet i bezrobotnych w wieku do 25 roku życia, ▪ brak motywacji do podejmowania zatrudnienia przez osoby bezrobotne (ze szczególnym uwzględnieniem kobiet i osób długotrwale bezrobotnych). <p>Powyższe problemy zgłaszane były przede wszystkim przez kobiety chcące powrócić na rynek pracy po urlopach macierzyńskich, osoby bezrobotne i mieszkańców obszarów po PGR, poszukujących zatrudnienia i niemogących go znaleźć, seniorów i osoby niepełnosprawne, zainteresowane możliwością korzystania z usług społecznych w miejscu swojego zamieszkania oraz osoby młode oczekujące rozwoju usług edukacyjnych.</p>
<p>Działalność sektora społecznego</p> <p>Problemy społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby w wieku pow. 60 r.ż zamieszkujące obszar objęty LSR, ▪ dzieci i młodzież uczące się w wieku 6-24 lata z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju 	<p>Rozwojem sektora usług społecznych są zainteresowane przede wszystkim osoby w wieku pow. 60 r.ż zamieszkujące obszar objęty LSR oraz dzieci i młodzież uczące się w wieku 6-24 lata z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju. Grupom tym żywo zależy na podejmowaniu działań mających na celu zaspokajanie potrzeb społecznych i rozwiązywanie problemów społecznych lokalnej społeczności.</p> <p>Najważniejsze problemy w sferze społecznej zostały zdefiniowane na podstawie przeprowadzonych badań diagnostycznych, jak i na podstawie wywiadów z interesariuszami. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ braki w infrastrukturze społecznej (np. złe warunki lokalowe klubu seniora w gminie Kijewo Królewskie, brak dziennych domów pobytu w gminach Kijewo Królewskie, Dąbrowa Chelmińska, północna i środkowa część gminy Zławieś Wielka), ▪ problemy finansowe niepozwalające na rozwój oferty usług skierowanych do seniorów (kluby seniora działają od projektu do projektu), ▪ ubóstwo osób starszych wykluczające ich udział w odpłatnych formach wspierania seniorów, ▪ brak dostępu do specjalistycznych usług medycznych na miejscu (dotyczy to przede wszystkim usług rehabilitacyjnych), ▪ niskiej jakości usługi podstawowej opieki zdrowotnej, ▪ niedostateczna współpraca lokalnych samorządów z organizacjami sektora społecznego, działającymi na obszarze i niewykorzystany potencjał lokalnych organizacji pozarządowych w tym KGW i OSP, ▪ mało atrakcyjna oferta zajęć w czasie wolnym, adresowanych do dzieci i młodzieży, ▪ problemy komunikacyjne, uniemożliwiające dotarcie do miejsc realizacji działań o charakterze społecznym, ▪ niewystarczający rozwój usług opiekuńczych i opieki wytchnieniowej, uwarunkowany przede wszystkim brakami kadrowymi w zakresie opiekunów osób niepełnosprawnych, ▪ mała aktywność społeczna osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej
<p>Dziedzictwo kulturowe i zabytki</p> <p>Obszary atrakcyjne turystycznie</p> <p>Produkty lokalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji, ▪ jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i jednostki organizacyjne, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ przedsiębiorcy, ▪ jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną (np. koła gospodyń wiejskich działające w ramach kółek rolniczych) 	<p>Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły jest silnie zakorzeniony w lokalnej kulturze i tradycjach, przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Kultywowanie dawnych obyczajów, a także dbanie o zabytki i kulturę niematerialną w jednakowym stopniu we wszystkich gminach, jest jednym z czynników wpływających zarówno na spójność obszaru, jak i na identyfikację grup docelowych, które zostały zdefiniowane bardzo szeroko. Dbalność o dziedzictwo kulturowe i zabytki ma bezpośrednie przełożenie na budowanie potencjału turystycznego obszaru, który w znaczącej mierze bazuje na potencjale kulturowym.</p> <p>Najważniejsze problemy w dziedzinie kultury zostały zdefiniowane na podstawie przeprowadzonych badań diagnostycznych, jak i na podstawie wywiadów z interesariuszami. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ postępująca degradacja obiektów zabytkowych i wysokie koszty ich remontów – problem ten zgłaszają przede wszystkim lokalne samorządy, w których gestii leży dbalność o zabytki, ▪ niedostateczna integracja lokalnej społeczności – problem zgłaszany przede wszystkim przez kobiety, seniorów i osoby młode, które to grupy osób w największym stopniu dostrzegają potrzebę aktywizacji, w celu wspólnego działania dla dobra ogółu, ▪ niewystarczający budżet na działania kulturalne, mający przełożenie na ubogą ofertę kulturalną w szczególności świetlic wiejskich oraz niewykorzystany potencjał lokalnych organizacji pozarządowych w tym KGW i OSP – jest to problem wszystkich grup w niekorzystnej sytuacji,

		<p>które ofertę zajęć dedykowanych dedykowanych tym grupom otrzymują jedynie w okresie realizacji projektów z dofinansowaniem zewnętrznym. Zakończenie tych projektów wiąże się zazwyczaj ze znaczącym ograniczeniem dostępu do oferty kulturalnej dla tych grup, problem ten jest pogłębiony przez niewykorzystanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych, które z powodzeniem za niewielkie środki mogą prowadzić działania kulturalne także w okresie braku finansowania zewnętrznego,</p> <ul style="list-style-type: none"> braki w infrastrukturze kulturalnej (braki wyposażenia świetlic wiejskich, złe warunki lokalowe GOK i brak obiektu do zaadaptowania na cele kulturalnej w Kijewie Królewskim, brak świetlic wiejskich w Czarnowie i Przysieku w Gminie Zławieś Wielka) – problem zgłaszany zarówno przez samorządy, którym brakuje środków na doinwestowanie infrastruktury kulturalnej, jak i przez mieszkańców, chcących korzystać zarówno z infrastruktury, jak i z oferty kulturalnej. <p>Ponadto istnieje szereg problemów w dziedzinie turystyki i produktów lokalnych, z których najważniejsze to:</p> <ul style="list-style-type: none"> nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny obszaru – niedoinwestowanie w promocję obszaru - brak punktu informacji turystycznej oraz przewodnika turystycznego i aplikacji turystycznej, niestarczająco dobre oznakowanie atrakcji turystycznych obszaru, braki w infrastrukturze turystycznej (brak zagospodarowania zbiorników wodnych, brak wioski tematycznej, brak infrastruktury gastronomicznej i wystarczającej liczby miejsc noclegowych), zbyt mała promocja wykreowanych produktów lokalnych, zbyt mało produktów lokalnych. <p>Problemy te zgłaszają przede wszystkim przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną (np. koła gospodyń wiejskich działające w ramach kółek rolniczych), którzy w rozwoju obszaru LGD poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego, upatrują swój własny rozwój.</p>
<p>Obszary wiejskie</p> <p>Rolnictwo i rynek rolny</p>	<ul style="list-style-type: none"> Rolnicy lub domownicy będący właścicielami lub współwłaścicielami małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza na obszarze objętym LSR, organizacje pozarządowe mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym liderzy życia publicznego i społecznego (przedstawiciele sołectw, organizacji pozarządowych np. KGW, OSP, grup nieformalnych itp.) 	<p>Obszar LGD ma charakter typowo rolniczy i potencjał w zakresie rozwoju funkcji rolniczej jest wykorzystywany i rozwijany z roku na rok. Jednakże część gmin traci swój typowo rolniczy charakter na rzecz stawiania się obszarami, pełniącymi funkcję obszarów typowo podmiejskich. Aby wyjść naprzeciw potrzebom mieszkańców, w okresie wdrażania niniejszej LSR należy położyć nacisk na rozwiązywanie problemów grup docelowych, z których obecnie najważniejsze to:</p> <ul style="list-style-type: none"> niewystarczający rozwój przedsiębiorczości bazującej na rolniczym charakterze obszaru i potencjale jego naturalnych zasobów (usługi okołorolnicze, przetwórstwo rolno-spożywcze, agroturystyka, zagrody edukacyjne), niewykorzystany w pełni potencjał rozwoju produktów lokalnych, bazujących na rolniczym potencjale obszaru, ograniczenia szczególnie małych rolników w prowadzeniu działań promocyjnych ich produktów, brak możliwości szybkiego dotarcia małych rolników z ich produktami do ostatecznych odbiorców, brak wykorzystania nowoczesnych technologii cyfrowych i innowacji w codziennym życiu na wsi, problemy społeczne i brak aktywności mieszkańców obszarów po PGR. <p>Oprócz powyższych problemów, na których rozwiązanie LSR może mieć wpływ, w rolnictwie występuje szereg problemów całkowicie niezależnych do wewnętrznych czynników obszaru, determinujących jego rozwój. Problemami tego typu są m. in. zmieniające się warunki atmosferyczne, niestabilność rynków czy też rosnące koszty produkcji.</p>
<p>Obszar edukacji formalnej</p> <p>oraz pozaformalnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji 	<p>Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły szczególnie na terenie gminy Zławieś Wielka i Dąbrowa Chełmińska, staje się obszarem typowo podmiejskim. Osiedla się na nim coraz więcej osób mieszkających wcześniej w dwóch największych miastach województwa tj. w Toruniu i Bydgoszczy. W związku z tym dotychczasowa oferta i infrastruktura edukacyjna staje się niewystarczająca do potrzeb rosnącej społeczności lokalnej. Z drugiej strony mieszkańcy obszaru, w szczególności dorośli, coraz częściej oczekują, że również oni będą mogli rozwijać swoje kompetencje życiowe, społeczne i zawodowe na miejscu, bez konieczności wyjazdu w celach edukacyjnych do dużych miast.</p> <p>W związku z powyższym, z przeprowadzonej diagnozy oraz z wywiadów i ankiet mieszkańców wynikają następujące problemy grup docelowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> zbyt mało obiektów przedszkolnych i miejsc przedszkolnych oraz uboga oferta zajęć dla dzieci, zbyt mała powierzchnia szkół w stosunku do zwiększającej się liczby mieszkańców obszaru w gminach podmiejskich,

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ zbyt uboga oferta zajęć pozalekcyjnych, ▪ brak oferty edukacyjnej skierowanej do osób dorosłych
Przestrzeganie polityk horyzontalnych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji, ▪ jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i jednostki organizacyjne, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ przedsiębiorcy 	<p>Przestrzeganie polityk horyzontalnych ma na celu przede wszystkim poprawę stanu środowiska naturalnego, a także budowanie postaw tolerancji oraz wyrównywanie szans. Dlatego grupa docelowa działań ukierunkowanych na przestrzeganie tych polityk została zdefiniowana bardzo szeroko. Pomimo systematycznego realizowania przedsięwzięć z poszanowaniem zasad horyzontalnych, wciąż na obszarze LGD występują problemy w tym zakresie, którym należy przeciwdziałać. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wciąż niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców obszaru, ▪ występowanie barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej na obszarze LGD, ▪ występowanie na obszarze obiektów wymagających kompleksowej termomodernizacji i innych działań ukierunkowanych na ograniczenie negatywnego wpływu na stan środowiska naturalnego.

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Analiza możliwości wsparcia przez LGD lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw

Przeprowadzona diagnoza, analiza potencjałów, potrzeb, a także problemów obszaru LGD, wskazują, że obszarów wsparcia/lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw, na które mogłyby zostać przeznaczone środki LSR jest wiele. Jednakże wysokość tych środków jest ograniczona. Dlatego LGD wdrażając strategię będzie w stanie wesprzeć jedynie część inicjatyw.

Aby zwiększyć możliwości wsparcia, w LSR przewidziano dodatkowe źródła jej finansowania (poza RLSK), którymi są Program Działaj Lokalnie oraz Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Mimo to konieczne stało się określenie takich celów i przedsięwzięć, które w największym stopniu stanowić będą odzwierciedlenie potrzeb lokalnej społeczności i jednocześnie będą możliwe do wsparcia w ramach EFRROW, EFS+ i pozostałych przyjętych źródeł finansowania.

Wyniki prowadzonych szeroko działań partycypacyjnych oraz diagnozy obszaru, a także doświadczenia we wdrażaniu poprzednich strategii, uwypukliły dwie dziedziny, których wsparcie środkami LSR w obecnym okresie programowania, uznano za najbardziej słuszne i priorytetowe. Są to:

1. **Zasoby naturalne i dziedzictwo kulturowe obszaru** – największym potencjałem obszaru działania LGD Zakole Dolnej Wisły są jego walory krajobrazowe, rzeźba terenu, a także zabytki materialne i niematerialne. Wykorzystując ten potencjał zdecydowano się wesprzeć inicjatywy wpływające na rozwój obszaru poprzez:
  - Tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych,
  - Budowę/rozbudowę małej infrastruktury publicznej mającej na celu tworzenie miejsc rekreacji, ścieżek edukacyjnych czy boisk sportowych,
  - Wypromowanie dziedzictwa lokalnego.
2. **Sfera społeczna** – obszar LGD boryka się z licznymi problemami natury społecznej, wpływającymi negatywnie na jakość życia jego mieszkańców. Po dokonaniu analizy w zakresie stopnia nasilenia poszczególnych problemów, postanowiono wesprzeć inicjatywy ukierunkowane na:
  - Podniesienie kompetencji lokalnych liderów,
  - Poprawę bezpieczeństwa, mobilności i dostępności lokalnej społeczności poprzez realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych (m. in. ścieżki rowerowe, monitoring, chodniki, przystanki, przejścia dla pieszych),
  - Rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi dla mieszkańców,
  - Integrację społeczną seniorów,
  - Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną,
  - Aktywizację edukacyjną osób dorosłych.

Wsparcie powyższych inicjatyw zarówno ze środków EFRROW i EFS+, jak i z innych planowanych do pozyskania źródeł, pozwoli na osiągnięcie zakładanych celów LSR, które zdefiniowano jako:

1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego,
2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły.

Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia

5.1. Zgodność i komplementarność LSR z dokumentami planistycznymi/strategiami wyższego rzędu

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS, LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście do przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy między innymi zapewnienia zgodności celów strategii z dokumentami strategicznymi/planistycznymi wyższego rzędu.

Cele LSR są spójne i zgodne zarówno z celami i priorytetami dokumentów programowych w ramach, których bezpośrednio wdrażane będą przedsięwzięcia (Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Program „Działaj lokalnie”), jak i z dokumentami strategicznymi województwa (Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+), obszarów funkcjonalnych (Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+, Strategia ZIT Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego jest w trakcie opracowania), powiatów, w skład których wchodzi gminy LGD (Program Rozwoju Powiatu Bydgoskiego na lata 2017-2023, Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021-2030, Powiat Chełmiński nie ma aktualnego programu rozwoju) oraz samych gmin (Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska 2014- 2023, Strategia Rozwoju Gminy Żławieś Wielka na lata 2015-2023, Strategia Rozwoju Gminy Unisław, Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2016 – 2027). Zgodność celów LSR z celami dokumentów programowych potwierdza i ugruntowuje przekonanie o możliwości pozyskania finansowania przedsięwzięć realizujących oba cele ze środków dostępnych w ramach tych programów. Z kolei spójność celów LSR z celami dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i lokalnego świadczy o spójności kierunków rozwoju obszaru LGD z kierunkami rozwoju województwa, powiatów, w skład których wchodzi gminy tworzące LGD i samych gmin.

Wzajemne uzupełnianie się przyjętych celów i przedsięwzięć LSR, które szczegółowo zostało scharakteryzowane w podrozdziale 5.2. niniejszej strategii, w powiązaniu z zapewnieniem spójności tych celów z celami dokumentów planistycznych i strategicznych wyższego rzędu, ma bezpośrednie przełożenie na komplementarność celów. Tak jak wszystkie przedsięwzięcia ukierunkowane na rozwój obszaru LGD poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego (cel 1), uzupełniają się z przedsięwzięciami ukierunkowanymi na rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców (cel 2), tak samo cele dokumentów wyższego rzędu wskazane jako spójne i zgodne z celem 1, są komplementarne do celu 2 i spójnych z nim celów dokumentów wyższego rzędu.

Takie wzajemne przenikanie się przyjętych założeń, zapewniające jednocześnie zarówno zgodność, jak i komplementarność z celami dokumentów wyższego rzędu, powoduje że zapewniona **synergia** działań będzie miała przełożenie na lepsze efekty wdrażania przyjętych założeń.

W poniższej tabeli przedstawiono spójność celów LSR z celami dokumentów planistycznych/strategicznych wyższego rzędu.

Tabela. Powiązania celów LSR z celami dokumentów wyższego rzędu

Dokument	Cele LSR	
	C.1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego	C.2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	<p>I 13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowny przez Społeczność (RLKS)</p> <p>Cel szczegółowy</p> <p>S08 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa – korelacja z przedsięwzięciami P.1.2. i P.1.3. w zakresie promowania rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich poprzez realizację działań mających na celu wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej (P.1.2.) oraz ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego (P.1.3.).</p> <p>Cel szczegółowy:</p> <p>S07 przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich – korelacja z przedsięwzięciem ukierunkowanym na rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców (P.2.3).</p>	<p>I 13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowny przez Społeczność (RLKS)</p> <p>Cel szczegółowy</p> <p>S08 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa – korelacja z przedsięwzięciami P.2.1 i P.2.2. w zakresie promowania rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich poprzez realizację działań mających na celu wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności (P.2.2.) oraz wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego (P.2.1.).</p> <p>Ponadto w realizację celu S08 wpisują się także przedsięwzięcia P.2.4., P.2.5. i P.2.6. w zakresie promowania włączenia społecznego poprzez wspieranie integracji społecznej seniorów (P.2.4.), wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną (P.2.5.) oraz aktywizację edukacyjną osób dorosłych (P.2.6)</p>
Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027	<p>2.2. Priorytet 2:</p> <p>2.2.6 Cel szczegółowy 2(vii):</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>Działania rozwijające infrastrukturę związaną z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, zapewniającą zarówno lepszą ochronę wartości przyrodniczych przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów, a jednocześnie przyczyniającą się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej tych obszarów (w szczególności P.1.2)</p> <p>2.6 Priorytet 6:</p> <p>2.6.4 Cel szczegółowy 4(vi):</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>Ochrona dziedzictwa kulturowego, obiekty zabytkowe i o znaczeniu historycznym, a także rozwój instytucji kultury z uwzględnieniem funkcji aktywizujących społeczność regionalną (w szczególności P.1.3.)</p>	<p>2.7 Priorytet 7:</p> <p>2.7.2 Cel szczegółowy 4(f):</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>Rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów (w szczególności P.2.5.)</p> <p>2.7.3 Cel szczegółowy 4(g):</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>Wspieranie edukacji pozaformalnej poprzez tworzenie Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE) (w szczególności P.2.6.)</p> <p>2.7.4 Cel szczegółowy 4(l):</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>Realizacja klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych, jako ośrodków integrujących i aktywizujących seniorów, pozwalających ochronić tę grupę społeczną przed wykluczeniem (w szczególności P.2.4.)</p>
Fundusz Inicjatyw Obywatelskich	<p>Cel główny:</p> <p>Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne przez poprawę samoorganizacji społecznej, wzrost znaczenia sektora obywatelskiego w życiu publicznym oraz wzmocnienie instytucjonalne sektora obywatelskiego w Polsce</p> <p>Cel szczegółowy 1.:</p> <p>Poprawa samoorganizacji społecznej</p> <p>Priorytet 2.:</p> <p>Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktywność społeczna na rzecz dobra wspólnego, realizowana przez obywateli działających w organizacjach pozarządowych - projekty w zakresie edukacji obywatelskiej ze szczególnym uwzględnieniem edukacji prawnej, mającej na celu zwiększenie świadomości prawnej społeczeństwa (w szczególności P.1.3.) 	<p>Cel główny:</p> <p>Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne przez poprawę samoorganizacji społecznej, wzrost znaczenia sektora obywatelskiego w życiu publicznym oraz wzmocnienie instytucjonalne sektora obywatelskiego w Polsce</p> <p>Cel szczegółowy 1.:</p> <p>Poprawa samoorganizacji społecznej</p> <p>Priorytet 2.:</p> <p>Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktywność społeczna na rzecz dobra wspólnego, realizowana przez obywateli działających w organizacjach pozarządowych - projekty w zakresie edukacji obywatelskiej ze szczególnym uwzględnieniem edukacji prawnej, mającej na celu zwiększenie świadomości prawnej społeczeństwa (w szczególności P.2.1.)
Program „Działaj lokalnie”	<p>Kierunki działań:</p> <p>Wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych</p>	<p>Kierunki działań:</p> <p>Wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach</p>

	miastach poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego (w szczególności P.1.3.)	poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego (w szczególności P.2.1.)
Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+	<p>Cel główny: 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo Cel operacyjny: 24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa - Kształtowanie postaw patriotycznych mieszkańców województwa - Rozwój oferty podmiotów upowszechniania kultury - Rozwój podmiotów prowadzących działalność artystyczną - Rozwój edukacji kulturalnej oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców regionu - Wspieranie działalności organizacji społecznych działających w dziedzinie kultury (w szczególności P.1.3.) <p>Cel główny: 3. Konkurencyjna gospodarka Cel operacyjny: 35. Rozwój turystyki Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój turystyki jako dziedziny gospodarki - Kształtowanie oferty turystycznej województwa - Rozwój promocji i informacji turystycznej (w szczególności P.1.1. i P.1.3.) <p>Cel główny: 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko Cel operacyjny: 41. Infrastruktura rozwoju społecznego Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój infrastruktury kultury i sztuki - Rozwój przestrzeni publicznych (w szczególności P.1.2.) <p>Cel operacyjny: 42. Środowisko przyrodnicze Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zachowanie, wzmacnianie oraz promocja potencjału dziedzictwa przyrodniczego województwa - Zachowanie, wzmacnianie oraz ochrona potencjału terenów zieleni pełniących funkcję zielonych pierścieni na terenie i wokół miast (w szczególności P.1.3. i P.1.1.) <p>Cel operacyjny: 43. Przestrzeń kulturowa Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa - Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych (w szczególności P.1.2. i P.1.3.) 	<p>Cel główny: 1. Skuteczna edukacja Cel operacyjny: 11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie wysokiej jakości kształcenia na wszystkich etapach edukacji - Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży - Wspieranie edukacji kulturowej i sportowej - Wsparcie skutecznego kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - Wsparcie rozwoju zdolnych uczniów - Rozwój edukacji regionalnej i lokalnej - Promocja idei uczenia się przez całe życie - Rozwój kompetencji uczniów w zakresie funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie (w szczególności P.2.1., P.2.5., P.2.6.) <p>Cel główny: 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo Cel operacyjny: 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój aspiracji społecznych - Rozwój społeczeństwa obywatelskiego - Aktywizacja seniorów oraz integracja międzypokoleniowa - Rozwój idei solidaryzmu międzypokoleniowego - Integracja społeczna cudzoziemców - Kształtowanie świadomości, postaw i zachowań ekologicznych wśród mieszkańców (w szczególności P.2.1., P.2.4., P.2.5, P.2.6) <p>Cel operacyjny: 22. Rozwój wrażliwy społecznie Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój struktur instytucjonalnych oraz potencjału nieinstytucjonalnego w zakresie działalności opiekuńczych, adekwatnie do zwiększających się potrzeb - Dopasowanie liczby osób pracujących w obszarze pomocy społecznej i integracji, w tym w obszarze działalności opiekuńczych oraz kwalifikacji tych osób do rzeczywistych potrzeb społecznych - Poszukiwanie i upowszechnianie niestandardowych form pomocy w obszarze pomocy społecznej i integracji - Wsparcie rozwoju społecznego i aktywności zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami - Rozwój ekonomii społecznej - Działania na rzecz ochrony macierzyństwa, wspierania rodziny i pieczy zastępczej - Rozwiązywanie problemów młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym lub wykazującej trudności w dostosowaniu do zasad współżycia społecznego - Rozwój współpracy podmiotów działających na rzecz włączenia społecznego (w szczególności P.2.1, P.2.3., P.2.4.) <p>Cel główny: 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko</p>

		<p>Cel operacyjny: 41. Infrastruktura rozwoju społecznego Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój infrastruktury służącej zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego - Dostosowanie bazy infrastrukturalnej usług publicznych wszelkiego rodzaju oraz przestrzeni publicznych, a także budynków mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, niesamodzielnych i starszych (w szczególności P.2.2.) <p>Cel operacyjny: 45. Infrastruktura transportu Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poprawa bezpieczeństwa transportu poprzez działania w sferze infrastruktury (w szczególności P.2.2.) <p>Cel operacyjny: 52. Cyfryzacja Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców - Rozwój usług publicznych świadczonych elektronicznie - Rozwój e-commerce - Rozwój infrastruktury IT dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz nowoczesnej gospodarki - Cyberbezpieczeństwo <p>(w szczególności P.2.3., P.2.4., P.2.5., P.2.6.)</p> <p>Cel operacyjny: 53. Bezpieczeństwo Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój systemów monitoringu, ostrzegania i reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego - Poprawa sprawności funkcjonowania służb ratownictwa medycznego, straży pożarnej, policji i innych służb publicznych powołanych dla ochrony bezpieczeństwa życia i mienia - Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających zachowaniu bezpieczeństwa i szybkiemu reagowaniu w sytuacjach kryzysowych (w szczególności P.2.1., P.2.2.)
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+	<p>Cel strategiczny 1: Budowa stabilnej gospodarki lokalnej otwartej na innowacje</p> <p>1.5 Cel operacyjny: Rozwój i promocja turystyki</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój i promocja atrakcji turystycznych - Rozwój turystyki biznesowej - Rozwój infrastruktury turystycznej <p>(w szczególności P.1.2., P.1.3.)</p> <p>2.2 Cel operacyjny: Popularyzacja kultury i sportu</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Upowszechnienie kultury - Organizacja i promocja imprez sportowych (w szczególności P.1.3) 	<p>Cel strategiczny 2: Poprawa jakości życia mieszkańców z uwzględnieniem zmian demograficznych</p> <p>2.1 Cel operacyjny: Efektywna edukacja</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie warunków do kształcenia ustawicznego, w tym wzmacniania kompetencji cyfrowych (w szczególności P.2.6.) <p>Cel strategiczny 3: Budowa spójnego ładu przestrzennego obszaru, w tym – zrównoważonego systemu transportowego</p> <p>3.2 Cel operacyjny: Zrównoważony i spójny transport metropolitalny</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa i uzupełnienie sieci ścieżek rowerowych - Rozwój międzygminnej komunikacji publicznej (w szczególności P.2.2.)
Program Rozwoju Powiatu Bydgoskiego na lata 2017-2023	<p>Cel strategiczny nr 3: Rozwój turystyki</p> <p>Cele operacyjne: 3.3 Budowa infrastruktury turystycznej</p> <p>(w szczególności P.1.2.)</p>	<p>Cel strategiczny nr 3: Rozwój turystyki</p> <p>Cele operacyjne: 3.2 Budowa dróg rowerowych</p> <p>(w szczególności P.2.2.)</p>

		<p>Cel strategiczny nr 2: Rozwój usług społecznych</p> <p>Cele operacyjne: 2.2 Zapewnienie wysokiej, jakości usług społecznych 2.3 Lepsze wykorzystanie potencjału edukacyjnego (w szczególności P.2.1., P.2.3., P.2.4.)</p> <p>Cel strategiczny nr 1: Rozwój infrastruktury transportowej</p> <p>Cele operacyjne: 1.3 Podnoszenie bezpieczeństwa ruchu drogowego(w szczególności P.2.2.)</p>
Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021-2030	<p>Cel szczegółowy 5: Aktywizacja mieszkańców i promocja powiatu toruńskiego do 2030 roku</p> <p>Priorytet 5: Aktywizacja i promocja</p> <p>Zadanie 14: Promocja walorów powiatu toruńskiego (w szczególności P.1.3.)</p>	<p>Cel szczegółowy 5: Aktywizacja mieszkańców i promocja powiatu toruńskiego do 2030 roku</p> <p>Priorytet 5: Aktywizacja i promocja (w szczególności P.2.1., P.2.4., P.2.5, P.2.6.)</p>
Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska 2014-2023	<p>Cel strategiczny nr 4: Stworzenie warunków do rozwoju turystyki w gminie</p> <p>Cel operacyjny: Rozwijanie i poprawa jakości infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki</p> <p>Zadania: - Poprawa stanu technicznego istniejących szlaków turystycznych - Pielęgnacja i renowacja cmentarzy i miejsc pamięci (w szczególności P.1.2.)</p> <p>Cel operacyjny: Promocja oferty turystycznej gminy</p> <p>Zadania: - Promocja walorów turystycznych gminy - Współpraca z organizacjami społecznymi i stowarzyszeniami - Organizacja punktów informacyjnych (tablice informacyjne) - Zapewnienie dostępności informacji na temat wydarzeń o charakterze kulturalnym i sportowym - Inicjowanie międzygminnej współpracy w zakresie wspólnej promocji (w szczególności P.1.3.)</p> <p>Cel strategiczny nr 5: Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi edukacji i zaspokojeniu potrzeb kulturalnych i sportowych mieszkańców gminy</p> <p>Cel operacyjny: Zwiększenie dostępu do kultury jako sposobu spędzania wolnego czasu.</p> <p>Zadania: - Atrakcyjna oferta sportowo-rekreacyjna - Organizacja imprez kulturalno-turystycznych dla mieszkańców - Poszerzenie oferty kulturalnej świetlic - Inicjowanie współpracy z Kołami Gospodyń Wiejskich oraz integrowanie ich działań - Zorganizowanie imprez promujących miejscowe kulinaria - Współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu wykorzystania szansy na sfinansowanie ciekawych przedsięwzięć adresowanych do dzieci i młodzieży (w szczególności P.1.3.)</p> <p>Cel strategiczny 2:</p>	<p>Cel strategiczny nr 1: Rozwój infrastruktury technicznej sprzyjającej rozwojowi społeczno – gospodarczemu gminy</p> <p>Cel operacyjny: Poprawa stanu technicznego dróg, zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy oraz podniesienie bezpieczeństwa ruchu drogowego</p> <p>Zadania: - Modernizacja infrastruktury drogowej (w szczególności P.2.2.)</p> <p>Cel strategiczny nr 6: Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego</p> <p>Cel operacyjny: Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa, porządku i ładu publicznego</p> <p>Zadania: - Systematyczne wyposażanie Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych - Wymiana syren alarmowych na elektronicznych z możliwości nadawania komunikatów słownych i tekstowych - Monitoring obiektów miejsc użyteczności publicznej (w szczególności P.2.1., P.2.2.)</p>

	<p>Podjęcie działań mających na celu pobudzenie działalności gospodarczej na terenie gminy oraz napływ inwestorów zewnętrznych</p> <p>Cel operacyjny: Wspieranie powstawania nowych oraz kreowanie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu o lokalne zasoby (w szczególności P.1.1.)</p>	
Strategia Rozwoju Gminy Zławieś Wielka na lata 2015-2023	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.</p> <p>Cel operacyjny: 1.1 Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury publicznej (komunikacyjnej, użytkowej, kulturalnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) do 2023 r.</p> <p>Kierunki działań: - remont i modernizację bazy kulturalnej i oświatowej (domy kultury, świetlice wiejskie, szkoły etc.), - budowa placów zabaw, siłowni zewnętrznych, miejsc rekreacji oraz infrastruktury sportowej, remont i doposażenie istniejących w tej chwili obiektów użyteczności publicznej (w szczególności P.1.2.)</p>	<p>Cel strategiczny 3: Aktywizacja mieszkańców obszaru do 2023 r.</p> <p>Cel operacyjny: Podniesienie wiedzy i kompetencji mieszkańców do 2023 r.</p> <p>Kierunki działań: - Prowadzenie działań edukacyjnych, skierowanych do mieszkańców gminy (w formie szkoleń, warsztatów, gier terenowych etc.), - Wykorzystanie istniejącej bazy edukacyjnej i kulturalnej do prowadzenia zajęć edukacyjnych dla dorosłych - Promocja nowoczesnych technologii jako narzędzia edukacyjnego dla mieszkańców obszarów wiejskich (w szczególności P.2.1., P.2.4., P.2.5., P.2.6.)</p> <p>Cel strategiczny 1: Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.</p> <p>Cel operacyjny: Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury publicznej (komunikacyjnej, użytkowej, kulturalnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) do 2023 r.</p> <p>Kierunki działań: budowa dróg rowerowych (w szczególności P.2.2.)</p>
Strategia Rozwoju Gminy Unisław	<p>Cel strategiczny I: Rozwój infrastruktury technicznej I.4. Budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury użyteczności publicznej (w szczególności P.1.2.)</p> <p>Cel strategiczny II: Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy II.2. Wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości (w szczególności P.1.1.)</p> <p>Cel strategiczny III: Dbłość o środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe III.2. Zachowanie i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego III.3. Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne (w szczególności P.1.3.)</p>	<p>Cel strategiczny I: Rozwój infrastruktury technicznej I.1. Budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury drogowej I.2. Rozbudowa infrastruktury około drogowej (w szczególności P.2.2.)</p> <p>Cel strategiczny V: Działania mające na celu poprawę jakości życia w zakresie edukacji, zdrowia, bezpieczeństwa V.1. Poprawa jakości usług edukacyjnych V.2. Tworzenie przestrzeni przyjaznej osobom niepełnosprawnym V.3. Działania skierowane na aktywizację i resocjalizację osób starszych i samotnych V.4. Działania przeciw wykluczeniu V.5. Wzrost bezpieczeństwa. (w szczególności P.2.2., P.2.3., P.2.4.)</p>
Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2016 - 2027	<p>Cel nadrzędny: Wysoka jakość życia w Gminie Kijewo Królewskie</p> <p>Cel główny: Trwały, bezpieczny dla środowiska rozwój społeczno-gospodarczy Gminy przy pełnym wykorzystaniu zasobów kapitału ludzkiego oraz walorów Gminy Kijewo Królewskie, z wykorzystaniem środków finansowych UE oraz innych środków dotacyjnych</p> <p>Cel szczegółowy: - Podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez wzrost aktywności w społeczeństwie - Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</p> <p>Przedsięwzięcia: - Zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności społecznej i kulturalnej - Budowa lub modernizacja infrastruktury turystycznej i przyrodniczej - Wspieranie rozwoju i ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturalnego gminy, w tym produktów lokalnych (w szczególności P.1.2. i P.1.3.)</p>	<p>Cel nadrzędny: Wysoka jakość życia w Gminie Kijewo Królewskie</p> <p>Cel główny: Trwały, bezpieczny dla środowiska rozwój społeczno-gospodarczy Gminy przy pełnym wykorzystaniu zasobów kapitału ludzkiego oraz walorów Gminy Kijewo Królewskie, z wykorzystaniem środków finansowych UE oraz innych środków dotacyjnych</p> <p>Cel szczegółowy: Podniesienie jakości życia mieszkańców, poprzez wzrost aktywności w społeczeństwie (w szczególności P.2.1., P.2.4., P.2.5., P.2.6.)</p> <p>Cel szczegółowy: 2 Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</p> <p>Przedsięwzięcia: 2.7 Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez budowę m.in. chodników, przejść dla pieszych, oświetlenia (w szczególności P.2.2.)</p>

Źródło: Opracowanie własne

5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

5.2.1. Komplementarność i synergia zaplanowanych w LSR przedsięwzięć

Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia wykazują synergię i komplementarność w osiąganiu celów LSR. Dzięki synergii wartością dodaną przyjętego sposobu wdrażania poszczególnych przedsięwzięć będzie kompleksowe rozwiązanie problemów i potrzeb i tym samym realizacji celów LSR.

Komplementarność i synergia w ramach Celu 1 - Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego.

W ramach celu zaplanowano działania ukierunkowane na wielowymiarowy rozwój obszaru przy wykorzystaniu jego naturalnych zasobów oraz dziedzictwa lokalnego. Zakole Dolnej Wisły to spójny geograficznie i kulturowo obszar, bogaty w cenne walory przyrodnicze i kulturowe Doliny Dolnej Wisły. To tu znajdują się jedne z najpiękniejszych i nieodkrytych krajobrazów nadwiślańskich województwa kujawsko-pomorskiego. To tu znajduje się pradolina Wiły, gdzie w dawnych jej korytach i rozlewiskach żyzne gleby pozwalają na uprawy warzyw, owoców i ziół o wyjątkowych walorach, niespotykanych w innych regionach województwa. To tu nadwiślańskie tradycje kulinarne i dziedzictwo kulturowe wyróżniają się wspólną historią. Ten potencjał Doliny Dolnej Wisły dostrzeżony przez mieszkańców na etapie prac nad LSR postanowiono wykorzystać w kontekście rozwoju obszaru, w realizacji komplementarnych działań wpływających zarówno na poprawę jakości życia mieszkańców, jak i wzrost atrakcyjności obszaru pod kątem turystycznym.

Realizację celu zaplanowano w ramach 3 przedsięwzięć, których wspólnym mianownikiem są naturalne zasoby i dziedzictwo kulturowe obszaru LGD. Zasoby te podzielono na materialne (infrastruktura, przedsiębiorczość, miejsca atrakcyjne pod względem przyrodniczym) i niematerialne (więzi społeczne, tradycje, ludzie). **Synergia** tych zasobów w ramach wspólnego celu okazuje się być naturalna i wynika z szeregu powiązań zarówno gospodarczych, infrastrukturalnych, jak i społecznych.

Uzasadnienie komplementarności i synergii w ramach poszczególnych przedsięwzięć Celu 1

P.1.1 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych – w ramach przedsięwzięcia zaplanowano realizację projektów w zakresie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych oraz zagród edukacyjnych. Obszar Zakola Dolnej Wisły ze względu na swoje unikatowe walory przyrodnicze stanowi atrakcyjne miejsce do tworzenia gospodarstw agroturystycznych oraz zagród edukacyjnych. Bezpośrednie sąsiedztwo dużych aglomeracji (Toruń, Bydgoszcz) wpływa na rosnące zainteresowanie mieszkańców tych miast spędzaniem czasu wolnego na wsi, co jest szansą dla branży turystyki wiejskiej. Zarówno gospodarstwa agroturystyczne, jak i zagrody edukacyjne opierają swoją działalność na zasobach naturalnych oraz dziedzictwie kulturowym. Niemalże znaczenie mają także nadwiślańskie tradycje, w tym te kulinarne.

P.1.2 Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej - turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej - aby z wyjątkowych walorów przyrodniczych Doliny Dolnej Wisły mogli korzystać mieszkańcy i turyści (również Ci korzystający z oferty agroturystyk i zagród edukacyjnych), oraz aby zachęcić ich do pobytu w miejscach sprzyjających spędzaniu czasu wolnego na świeżym powietrzu, zaplanowano przedsięwzięcie zakładające rozwój małej infrastruktury publicznej - turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej. Punkty widokowe, wiaty na rowery, ścieżki rowerowe, miejsca rekreacji oraz obiekty sportowe są funkcjonalnością oraz dopasowaniem do naturalnej przestrzeni, wpłyną na rozwój atrakcyjności obszaru dla mieszkańców i osób przyjezdnych. Infrastrukturalny aspekt w ramach realizacji celu jest komplementarny w stosunku do jego aspektu gospodarczego, gdyż kierowany jest do tej samej grupy odbiorców i wpływa na ich motywację do odwiedzania pięknych zakątków Zakola Dolnej Wisły.

P.1.3 Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły - w ramach przedsięwzięcia zaplanowano realizację dwóch projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej oraz operacji własnej, których wspólnym mianownikiem jest ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego Zakola Dolnej Wisły. W ramach zaplanowanych projektów zakłada się realizację działań takich jak np: tworzenie ścieżek przyrodniczych w Dolinie Dolnej Wisły, tworzenie szlaków kulinarnych, organizację wizyt studyjnych w celu poznania dobrych praktyk w zakresie wykorzystania walorów obszaru do promocji i rozwoju przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby, opracowanie przewodników turystycznych, organizacja wydarzeń tematycznych nawiązujących do nadwiślańskich tradycji. Działania w ramach przedsięwzięcia są ściśle powiązane z w/w przedsięwzięciami P.1.1. i P.1.2. i zakładają współpracę wszystkich podmiotów, które zaangażowane będą w ich realizację tj: rolników branży turystyki wiejskiej, wytwórców produktów lokalnych, samorządów, organizacji pozarządowych w tym KGW. W ramach przedsięwzięcia promowane będą miejsca warte odwiedzenia

(w tym te, których atrakcyjność wzrosła dzięki rozwojowi małej infrastruktury oraz obiekty turystyki wiejskiej), ludzie z ich umiejętnościami, zasobami, talentami, kultywujący tradycje oraz produkty lokalne.

Trzy wymienione wyżej przedsięwzięcia wykazują się bardzo wysokim poziomem synergii, w sposób kompleksowy dążą do wykorzystania zasobów naturalnych oraz dziedzictwa lokalnego dla rozwoju obszaru LSR.

Komplementarność i synergia w ramach Celu 2 - Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły”.

Analizując wyniki badań przeprowadzonych w ramach procesu konsultacji, dostrzeżono wyraźną potrzebę skoncentrowania dużej części działań w ramach budowanej LSR na kwestiach społecznych. Włączenie społeczne w postpandemicznych realiach stało się jednym z priorytetów. Ponadto wśród elementów warunkujących poziom jakości życia mieszkańców, na sile zyskały takie kwestie jak poczucie bezpieczeństwa, zdrowie, poczucie przynależności, integracja oraz edukacja. W ramach zaplanowanych przedsięwzięć dotykamy kwestii społecznych oraz jakości życia mieszkańców w sposób komplementarny. Zaplanowane projekty w zakresie włączenia społecznego grup o szczególnych potrzebach, jak również działania ukierunkowane na poprawę dostępu do usług dla mieszkańców, stawiają za priorytet ludzi, ich słabości, troski, potrzeby i marzenia. Uzupełnieniem działań miękkich są zadania inwestycyjne.

Uzasadnienie komplementarności i synergii w ramach poszczególnych przedsięwzięć Celu 2

P.2.1 Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego - w ramach przedsięwzięcia zaplanowano konkursy grantowe, w ramach których realizowane będą projekty podnoszące kompetencje osób pełniących funkcje publiczne (sołtysi, rady sołeckie) i społeczne (NGO, KGW, OSP, lokalni liderzy). Aby móc skutecznie aktywizować społeczność lokalną, niezbędnym jest wyłonienie i wyposażenie w wiedzę i umiejętności lokalnych liderów. To lokalni liderzy w małych środowiskach wiejskich stanowią moc napędową działań na rzecz mieszkańców i dobra wspólnego. Osoby biorące udział w projektach stanowią potencjał kadrowy w ramach innych przedsięwzięć realizowanych w ramach celu nr 1. Zakłada się, że reprezentanci organizacji pozarządowych, którzy nabędą umiejętności m.in. z zakresu pisania, realizacji i rozliczania projektów ze środków zewnętrznych, będą lepiej przygotowani do sięgania po środki z EFS+ na rzecz włączenia społecznego młodzieży i seniorów (przedsięwzięcia P.2.4., P.2.5.), jak również będą stanowić uzupełniającą bazę trenerską w ramach zajęć prowadzonych w ośrodkach LOWE (przedsięwzięcie P.2.6), np. do prowadzenia warsztatów, szkoleń.

P.2.2 Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności - potrzeby społeczne, poczucie bezpieczeństwa, komfort życia to zagadnienia, które wiążą się również z realizacją zadań infrastrukturalnych komplementarnych w stosunku do działań miękkich zaplanowanych w ramach celu 2. Oświetlenie, chodniki, monitoring, przystanki, wiaty, miejsca spotkań, przejścia dla pieszych są niezbędne dla zapewnienia mieszkańcom poczucia komfortu i bezpieczeństwa, a także zwiększenia poziomu dostępności. Ponadto działania ukierunkowane na rozwój infrastruktury w synergii z działaniami z zakresu włączenia społecznego (przedsięwzięcia P.2.4, P.2.5, P.2.6) oraz poprawy dostępu do usług dla mieszkańców (przedsięwzięcie P.2.3), na które wpływ mogą mieć również efekty projektów w ramach przedsięwzięcia P.2.1., wspólnie wpływają na szeroko pojęty rozwój społeczny oraz poprawę jakości życia mieszkańców. Mała infrastruktura publiczna wykorzystywana będzie w ramach realizacji projektów społecznych i edukacyjnych w ramach EFS+.

P.2.3. Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców – w ramach diagnozy wielokrotnie podkreślano potrzeby w zakresie dostępu do oferty podmiotów świadczących usługi dla mieszkańców. Na obszarze brakuje podmiotów świadczących m.in. usługi społeczne i edukacyjne, zatem uzasadnionym jest dla poprawy jakości życia mieszkańców działanie w kierunku rozwoju branży usługowej. W ramach realizacji projektów społecznych EFS+, synergia z sektorem gospodarczym jest niezbędna – usługi szkoleniowe, edukacyjne, administracyjne i inne.

P.2.4. Wspieranie integracji społecznej seniorów - seniorzy, jako jedna z priorytetowych grup planowanych do objęcia wsparciem w ramach LSR, dzięki realizacji projektów grantowych, zostaną zaktywizowani i włączeni społecznie w ramach klubów seniora. Zapewnienie seniorom możliwości rozwoju, zagospodarowanie ich wolnego czasu zajęciami rozwijającymi umiejętności i kompetencje, wpływa w znacznym stopniu na rozwój społeczny obszaru LGD. Dzięki realizacji zadań ukierunkowanych na wielopokoleniową integrację, w tym m.in. z dziećmi, projekty senioralne będą platformą łączącą tradycję z nowoczesnością, edukację z zabawą, troskę o zdrowie fizyczne ze zdrowiem emocjonalnym. W ramach klubów seniora zakłada się współpracę z sektorem usługowym (przedsięwzięcie P.2.3), wykorzystanie infrastruktury publicznej do organizacji

zajęć, spotkań i aktywności na świeżym powietrzu (przedsięwzięcie P.2.2). Wsparcie integracji społecznej seniorów stanowi element włączenia społecznego komplementarnego z pozostałymi formami wsparcia w ramach EFS +.

P.2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną - podobnie jak w przypadku seniorów, podczas budowy LSR wyraźnie dostrzeżono potrzebę wsparcia oraz wzmocnienia potencjału młodych mieszkańców Zakola Dolnej Wisły. Rozwój kompetencji młodych ludzi, atrakcyjne i rozwijające zagospodarowanie ich wolnego czasu, w znaczący sposób wpłynie na rozwój społeczny obszaru. Oddziaływanie uczestnictwa w klubach młodzieżowych, w pozaszkolnych zajęciach edukacyjnych i z obszaru ginących zawodów, będzie miało wpływ na aktywność zawodową i społeczną w dorosłym życiu. Lokalna Grupa Działania dostrzega potencjał w młodych ludziach, którzy są przyszłością Zakola Dolnej Wisły. Wsparcie dzieci i młodzieży stanowi element włączenia społecznego komplementarnego z pozostałymi formami wsparcia w ramach EFS + i w synergii z pozostałymi przedsięwzięciami wpływa na osiągnięcie celu nr 2.

P.2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych - w ramach przedsięwzięcia powstaną Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji, które będą angażowały mieszkańców lokalnej społeczności w rozwijanie kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych. Zakres edukacyjny będzie odpowiadał potrzebom lokalnej społeczności i oparty będzie o potencjał kadrowy szkół w partnerstwie z środowiskami organizacji pozarządowych (m.in. KGW, OSP). W ramach działalności ośrodków wykorzystany zostanie potencjał zarówno infrastrukturalny, powstały w ramach tworzenia małej infrastruktury publicznej (np. miejsca spotkań, wiaty, siłownie zewnętrzne) oraz potencjał lokalnych liderów życia publicznego i społecznego (prowadzenie warsztatów, szkoleń, pogadanek). Ponadto zakłada się współpracę z sektorem usług w zakresie zarówno wzbogacenia oferty zajęć merytorycznych, jak i usług np. w zakresie transportu, dostaw cateringu. Zakres wsparcia jest komplementarny w stosunku do pozostałych przedsięwzięć, w ramach których kluczowym jest rozwój społeczny, wielowymiarowy, kompleksowy w ujęciu wszystkich grup społecznych, wiekowych i o różnych potrzebach rozwoju i poziomie integracji.

Komplementarność i synergia charakteryzuje podejście wielofunduszowe do kwestii finansowania poszczególnych przedsięwzięć, co bez wątpienia przyniesie korzystny wpływ na wdrożenie LSR. W ramach celu nr 2 zaplanowano finansowanie przedsięwzięć w ramach PS WPR, jak i EFS+, co umożliwia wielowymiarowy rozwój społeczny obszaru, zarówno w kontekście działań miękkich, jak i inwestycyjnych. Korzyści z komplementarności i synergii różnych źródeł finansowania unijnego to przede wszystkim:

- Kompleksowa odpowiedź na potrzeby społeczności lokalnej – działania społeczne i inwestycyjne;
- Szerzenie idei partnerstwa - współpraca na poziomie wielu sektorów;
- Wykorzystanie lokalnych zasobów, rozwój potencjału lokalnych liderów życia społecznego i publicznego;
- Efekty realizowanych przedsięwzięć o szerokim zakresie oddziaływania na jakość życia mieszkańców;
- Włączenie społeczne;
- Doświadczenie w realizacji projektów z różnych źródeł finansowania unijnego, zarówno dla beneficjentów jak i LGD.

Przewiduje się, że poza komplementarnością i synergią przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR, pozytywny wpływ na jej realizację będą miały również działania innych podmiotów, które będą **komplementarne wobec LSR**. Do działań takich należą projekty realizowane przez członków i partnerów stowarzyszenia, ze środków poza LSR. Bardzo aktywne w kwestiach włączania społecznego są na obszarze LGD ośrodki kultury: Gminny Ośrodek Kultury w Kijowie Królewskim, Gminny Ośrodek Kultury w Unisławiu, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Dąbrowie Chełmińskiej oraz Dom Kultury w Górsku. Podmioty te podejmują szereg inicjatyw ze środków zewnętrznych, w tym unijnych, aby poprawić jakość życia mieszkańców, w tym poszerzyć ofertę kulturalną, edukacyjną oraz w zakresie włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów, dzieci i młodzieży. Z uwagi na wieloletnie doświadczenia w realizacji wspólnych inicjatyw na rzecz mieszkańców, zakłada się dalszą współpracę i wsparcie w/w ośrodków kultury w realizacji zadań komplementarnych względem przedsięwzięć i celów LSR. LGD Zakole jako organizacja zrzeszająca mieszkańców, organizacje pozarządowe, sektor biznesu oraz podmioty publiczne, dysponuje odpowiednim zapleczem kadrowym i materialnym, aby wspierać inicjatywy na rzecz mieszkańców np. doradztwo w zakresie pisania projektów, promocja działań innych podmiotów, organizacja konkursów grantowych poza budżetem LSR – Działaj Lokalnie. Ponadto zakłada się, że w latach 2023-2029 rozwijany w ramach doradztwa, konkursów grantowych i wsparcia mentorskiego potencjał organizacji pozarządowych, przyniesie efekty w postaci realizacji projektów na rzecz społeczności lokalnych finansowanych ze źródeł np. Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

Z uwagi na fakt, że konstrukcja celów jest odzwierciedleniem potrzeb mieszkańców, konsultowana była z przedstawicielami wszystkich sektorów, zatem planowane w kontekście przyszłych lat działania, zarówno gmin, jak i pozostałych podmiotów publicznych (ośrodki kultury, GOPSy, szkoły) ukierunkowane będą na realizację celów spójnych z celami LSR.

5.2.2. Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR

Szerokie odpowiadanie na potrzeby mieszkańców, kompleksowe podejście do kwestii rozwoju obszaru z wykorzystaniem potencjału mieszkańców i instytucji oraz walorów przyrodniczych i kulturowych będzie stanowiło **wartość dodaną partnerstwa i podejścia LEADER**.

Leader jest metodą osiągnięcia celów polityk UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, polegającą na stosowaniu oddolnego podejścia, zamiast tradycyjnego podejścia odgórnego. Główne cele LEADER to wzmacnianie lokalnej gospodarki, tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększanie konkurencyjności, ochrona środowiska, promowanie dziedzictwa kulturowego i rozwijanie społeczności wiejskich.

Korzyści planowane do osiągnięcia w ramach LSR jakie daje podejście LEADER

Podejście LEADER ma wpływ zarówno na sposób funkcjonowania LGD jako partnerstwa oraz wdrażania zaplanowanych przedsięwzięć przyczyniających się do realizacji celów strategicznych na obszarze Zakola Dolnej Wisły. Dokonując analizy **korzyści**, jakie wynikać będą z zastosowania tego podejścia, wyróżnia się:

- **Partnerska współpraca i zaangażowanie środowiska lokalnego** skupionego w ramach trzech sektorów publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Wielosektorowość, reprezentatywność różnych grup interesów będzie gwarantowała wielowymiarowe podejście do kwestii rozwoju obszaru. Wprowadzenie zasad zapewniających brak kontroli jakiegokolwiek ze zdiagnozowanych grup interesu nad procesem podejmowania decyzji wpłynie na transparentność i umocnienie idei równego wpływu wszystkich partnerów na wdrażanie LSR,
- **Oddolność** - zwiększenie zaangażowania mieszkańców LGD w procesy decyzyjne, umożliwia im aktywny udział w kształtowaniu przyszłości Zakola. W ten sposób, wartość dodana w podejściu LEADER nie ogranicza się tylko do aspektu ekonomicznego, ale obejmuje również aspekty społeczne. Zakłada się angażowanie mieszkańców w proces wdrażania LSR, na każdym jego etapie poprzez umożliwienie zgłaszania pomysłów, fiszek projektowych, udział w konsultacjach dokumentów oraz udział w planowanych przedsięwzięciach,
- **Istotne role członków partnerstwa** - LGD, będąc platformą współpracy, umożliwia jej członkom pełnienie istotnych ról w całym procesie realizacji LSR, począwszy od procesu konsultacji LSR, po udział w poszczególnych etapach jej wdrażania (konsultacje kryteriów wyboru operacji, działań ewaluacyjnych, praca w grupach roboczych etc.),
- **Brak dominacji żadnej grupy interesu poszczególnych sektorów** – powoduje to, że żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji,
- **Wykorzystanie zasobów i budowa kapitałów** - realizując strategię LGD zamierza czerpać z zasobów lokalnych, zarówno tych materialnych, jak również tych, które tkwią w ludziach skupionych w ramach partnerstwa. Zamiana zasobów w kapitały to rola zarówno członków LGD, jak również całego środowiska lokalnego. Kapitały te będą wykorzystane w procesie rozwoju, tak aby poprawiać warunki życia mieszkańców,
- **Stały rozwój** - podejście LEADER jest procesem zapewniającym stały rozwój obszaru, w którym realizuje się kolejne etapy: opracowuje strategię, realizuje jej założenia poprzez zaplanowane przedsięwzięcia, śledzi proces jej wdrażania, ocenia osiągnięte cele i rezultaty, poprawia lub zmienia metody, zwracając uwagę na innowacyjność, wsparcie osób w niekorzystnej sytuacji, wyznacza nowe cele i wdraża ich realizację. W procesie tym mogą być angażowani nowi partnerzy, mogą się tworzyć nowe organizacje, powstawać nowe sieci i obszary współpracy,
- **Wsparcie osób w niekorzystnej sytuacji** zdefiniowanych na etapie diagnozy obszaru umożliwia wprowadzenia realnej poprawy jakości życia osób, które z różnych względów znajdują się w trudnych sytuacjach życiowych, w tym kobiet, osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, osób poszukujących pracy oraz mieszkańców obszarów po PGR,
- **Wsparcie organizacji pozarządowych w ramach realizacji projektów grantowych wdrażanych na poziomie lokalnym** - Lokalna Grupa Działania planuje realizację projektów grantowych, w ramach których organizacje pozarządowe otrzymają kompleksowe wsparcie od momentu pojawienia się pomysłu do momentu realizacji i rozliczenia projektu,
- **Kompleksowość podejścia do kwestii rozwoju obszaru** – wsparcie mieszkańców, ich rozwoju osobistego, edukacji, przyjaznego otoczenia, komfortu życia, poczucia bezpieczeństwa, dostępu do usług, promowania turystyki wiejskiej, wspierania lokalnych producentów i rzemieślników, tworzenia sieci współpracy między lokalnymi przedsiębiorcami, a także inwestowanie w rozwój społeczny, edukację i infrastrukturę,

- **Wsparcie innowacji** – wsparcie innowacji wpłynie na wieloaspektowy rozwój obszaru, kształtowanie jego tożsamości, a w efekcie poprawę jakości życia mieszkańców,
- **Wsparcie projektów wykraczających poza obszar LSR** – przekłada się to na czerpanie nowych pomysłów i inspiracji, poznawanie nowych sposobów działania, w efekcie na bardziej dynamiczny rozwój obszaru.

Uzasadnienie doboru zakresów wsparcia w LSR

Odpowiedni dobór zakresów wsparcia, które zostaną uwzględnione w strategii stanowi kluczowy etap planowania realizacji przedsięwzięć i w konsekwencji osiągania celów LSR. Dobierając zakresy wsparcia uwzględniono potrzeby i wyzwania społeczno-gospodarcze obszaru, dokonano starannej analizy diagnozy obszaru, uwzględniającej różnorodne aspekty takie jak demografia, struktura gospodarcza, zasoby naturalne, infrastruktura, edukacja, zdrowie itp. Niebagatelną rolę w doborze zakresów wsparcia odegrały również wyniki przeprowadzonych działań partycypacyjnych, w których mieszkańcy zgłaszali swoje problemy, potrzeby, dyskutowali o potencjałach i propozycjach działań. Było to bardzo istotne, aby zidentyfikować najważniejsze problemy i obszary, które wymagają wsparcia. W efekcie ustalono cele i przedsięwzięcia, uwzględniając dostępne źródła ich finansowania, sposoby i metody wdrażania oraz definiując sposoby wzmocnienia planowanych do osiągnięcia celów, co zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela. Uzasadnienie doboru zakresów wsparcia w LSR

Przedsięwzięcie	Uzasadnienie doboru zakresu wsparcia	Uzasadnienie doboru dostępnych źródeł dofinansowania	Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR	Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji	Sposób wzmacniania planowanych do osiągnięcia efektów
C.1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego					
P.1.1. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami PS WPR w zakresie realizacji operacji mających na celu rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych poprzez m.in. tworzenie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, wywiady grupowe i spotkania panelu ekspertów) oraz wynikające z analizy potrzeb i potencjałów. Istnieje potrzeba rozwoju przedsiębiorczości bazującej na rolniczym charakterze obszaru i tworzenia gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych z wykorzystaniem potencjału m.in. wysokich walorów krajobrazowych, wielości form ochrony przyrody, posiadanego dziedzictwa kulturowego i rolniczego charakteru obszaru.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFRROW ze względu na możliwość interwencji w ramach zdiagnozowanych obszarów problemowych, które umożliwiają wsparcie w zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej w formie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych oraz w zakresie rozwoju istniejących gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane równolegle z naborami w zakresie wzmocnienia rozwoju małej infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej oraz w korelacji z naborami w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój obszaru poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego.	Konkurs ze względu na warunki dofinansowania określone w wytycznych w ramach PS WPR,	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji operacji innowacyjnych, operacji przyczyniających się do tworzenia większej liczby miejsc pracy w obszarze agroturystyki i zagród edukacyjnych, operacji mających wpływ na promocję dziedzictwa kulturowego i produktów lokalnych Zakola Dolnej Wisły, operacji zapewniających racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczających presję na środowisko
P.1.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami PS WPR w zakresie realizacji operacji mających na celu poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, wywiady grupowe, mapowanie potrzeb seniorów, akcje wlepkowe i spotkania panelu ekspertów) oraz wynikające z analizy potrzeb i potencjałów. Obszar LGD cechuje się występowaniem miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych oraz obiektów możliwych do zaadaptowania na potrzeby spotkań i animacji lokalnej społeczności, jednocześnie sukcesywnie rozwija się infrastruktura turystyczna oraz istnieją placówki aktywnie działające w dziedzinie kultury. Na bazie tych zidentyfikowanych potencjałów istnieje potrzeba dalszego rozwoju infrastruktury turystycznej i kulturalnej, w tym tworzenia przestrzeni publicznych, sportu i rekreacji oraz remontów obiektów spotkań mieszkańców.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFRROW ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tego funduszu m. in. na tworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku, ścieżek edukacyjnych, boisk sportowych itp.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane równolegle z naborami w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych oraz w korelacji z naborami w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój obszaru poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego.	Konkurs ze względu na warunki dofinansowania określone w wytycznych w ramach PS WPR,	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji innowacyjnych, operacji realizowanych w partnerstwie, operacji przyczyniających się do wzmocnienia potencjału turystycznego obszaru, operacji przyczyniających się do aktywizacji mieszkańców, operacji zakładających rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób z grup w niekorzystnej sytuacji, operacji zapewniających racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczających presję na środowisko
P.1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami: PS WPR w zakresie kształtowania świadomości obywatelskiej oraz wzmacniania programów edukacji życia publicznego i społecznego, Programu Działaj Lokalnie w zakresie wspierania i aktywizowania lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich w zakresie możliwości	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFRROW, Programu Działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tych	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w zakresie wzmocnienia rozwoju małej infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej oraz rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak	1. Operacja własna – ze względu na możliwość realizacji operacji przez LGD i skierowania działań w ramach jej realizacji do ogółu społeczności obszaru objętego LSR 2. Konkurs na projekt partnerskie z udziałem	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji operacji realizowanych w partnerstwie, operacji zakładających udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji, operacji przyczyniających się do aktywizacji i integracji mieszkańców w oparciu o lokalne dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły,

	realizacji działań o charakterze edukacyjnym, w tym dotyczących kultury i dziedzictwa narodowego, ekologii, postaw patriotycznych. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, wywiady grupowe i spotkania panelu ekspertów) oraz wynikające z analizy potrzeb i potencjałów. Obszar cechuje się wysoko rozwiniętą kulturą niematerialną, aktywnie prowadzoną działalnością kulturalną, a także istnieniem produktów lokalnych i Szlaku Tradycji Smaku. Na bazie tych potencjałów należy dbać o zachowanie tradycji będących dziedzictwem poprzednich pokoleń, o rozwój produktów lokalnych i prowadzić działania promujące dziedzictwo lokalne Zakola Dolnej Wisły.	funduszy na realizację działań wpływających na ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego oraz produktów lokalnych, w tym działań w zakresie promocji tradycji kulinarnych oraz wykorzystania potencjału Doliny Wisły do promocji obszaru.	największym stopniu na efektywny rozwój obszaru poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego.	partnerów zagranicznych/Konkurs na projekty partnerskie z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru objętego LSR – ze względu na możliwość czerpania inspiracji od partnerów spoza obszaru LSR, poszerzania zasięgu działania LGD oraz partnerskich organizacji	operacji mających wpływ na promocję dziedzictwa kulturowego i produktów lokalnych Zakola Dolnej Wisły
C.2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły					
P.2.1. Wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami: PS WPR w zakresie kształtowania świadomości obywatelskiej oraz wzmocnienia programów edukacji życia publicznego i społecznego, Programu Działaj Lokalnie w zakresie wspierania i aktywizowania lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich w zakresie możliwości realizacji działań o charakterze edukacyjnym, w tym dotyczących kultury i dziedzictwa narodowego, ekologii, postaw patriotycznych. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, wywiady grupowe i spotkania panelu ekspertów) oraz wynikające z analizy potrzeb i potencjałów. Na obszarze działa wiele grup nieformalnych i organizacji pozarządowych, funkcjonują kluby seniora oraz placówki wsparcia dzieci i młodzieży, lecz mimo to poziom aktywności lokalnej społeczności jest wciąż niewystarczający. Dlatego należy podnosić kompetencje lokalnych liderów, którzy podejmą działania aktywizujące mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobotnych kobiet, długotrwale bezrobotnych, osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej i mieszkańców obszarów po PGR.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFRROW, a także Programu działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tych funduszy na realizację m. in. operacji ukierunkowanych na podniesienie kompetencji lokalnych liderów, w tym sołtysów, przedstawicieli NGO (np. KGW, OSP) poprzez organizację warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w zakresie wspierania integracji społecznej seniorów, wsparcia dzieci i młodzieży poza edukacją formalną oraz aktywizacji edukacyjnej osób dorosłych, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój społecznych i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru LGD.	Projekt grantowy ze względu na chęć mobilizacji lokalnego środowiska organizacji pozarządowych do realizacji operacji objętych grantem, co przyczyni się do rozwoju ich kompetencji i w efekcie większej liczby działań na rzecz mieszkańców obszaru.	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji grantów realizowanych przez lokalne organizacje pozarządowe, grantów realizowanych w partnerstwie społeczno-publicznym, operacji zakładających udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji
P.2.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami PS WPR w zakresie realizacji operacji mających na celu poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, wywiady grupowe, mapowanie potrzeb seniorów, akcje wlepkowe) oraz wynikające z analizy potrzeb i potencjałów. Potencjałem obszaru w tym zakresie jest bezpośrednie jego sąsiedztwo z dużymi miastami: Toruniem, Bydgoszczą i	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFRROW ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tego funduszu m. in. na wsparcie budowy/rozbudowy małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo,	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w ramach wszystkich pozostałych przedsięwzięć celu 2, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój społecznych i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru	Konkurs ze względu na warunki dofinansowania określone w wytycznych w ramach PS WPR,	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji operacji wpływających na poprawę bezpieczeństwa, mobilności i dostępności lokalnej społeczności, operacji zakładających rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób z grup w

lokalnej społeczności	Chelmem. Dorośli mieszkańcy bardzo często tam pracują, dzieci i młodzież się tam kształcą, a seniorzy korzystają choćby z oferty usług medycznych. Dlatego niezwykle ważne jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury, dobrych połączeń komunikacyjnych i rozwiązań podnoszących poziom bezpieczeństwa na drogach.	mobilność i dostępność lokalnej społeczności np. chodniki, przystanki, przejścia dla pieszych, ścieżki rowerowe, monitoring.	LGD.		niekorzystnej sytuacji, operacji innowacyjnych, operacji zapewniających racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko
P.2.3. Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami PS WPR w zakresie realizacji operacji mających na celu rozwój przedsiębiorczości. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, wywiady grupowe, mapowanie potrzeb seniorów, akcje wlepkowe, panel ekspertów) oraz wynikające z analizy potrzeb i potencjałów. Obszar charakteryzuje się dobrze rozwiniętym przetwórstwem rolno-spożywczym, budownictwem oraz produkcją mebli. Dominuje tu mała przedsiębiorczość. Znacznie gorzej rozwinięty jest sektor usług, przede wszystkim społecznych i edukacyjnych, co szczególnie doskwiera seniorom, szukającym choćby pomocy w codziennym funkcjonowaniu czy młodzieży zainteresowanych możliwością skorzystania z oferty zajęć pozalekcyjnych (np. korepetycje językowe). Dlatego też w ramach LSR wsparcie będą mogli uzyskać przedsiębiorcy zakładający lub rozwijający działalność w zakresie usług społecznych i edukacyjnych.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFRROW ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tego funduszu na wsparcie podejmowania i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej w zakresie usług społecznych i edukacyjnych dla mieszkańców.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w zakresie wspierania integracji społecznej seniorów, wsparcia dzieci i młodzieży poza edukacją formalną oraz aktywizacji edukacyjnej osób dorosłych, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój społecznych i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru LGD.	Konkurs ze względu na warunki dofinansowania określone w wytycznych w ramach PS WPR,	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji operacji zakładających aktywizację zawodową osób z grup w niekorzystnej sytuacji określonych w LSR, operacji zakładających podjęcie/rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług społecznych i edukacyjnych, operacji innowacyjnych, operacji zakładających aktywizację zawodową osób młodych do 25 roku życia
P.2.4. Wsparcie integracji społecznej seniorów	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 w zakresie działań na rzecz integracji seniorów, pozwalających uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, mapowanie potrzeb seniorów) oraz wynikające z analizy potrzeb, problemów i potencjałów. Potencjał obszaru do wspierania integracji społecznej seniorów stanowi posiadana infrastruktura - występowanie miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych oraz istnienie obiektów, które z powidzeniem można zaadaptować na potrzeby spotkań i animacji seniorów. Niezwykle ważnym potencjałem jest funkcjonowanie klubów seniora na obszarach wszystkich gmin tworzących LGD. Jednakże oferta kulturalna adresowana do seniorów jest dostępna dla nich przede wszystkim w okresie realizacji projektów z dofinansowaniem zewnętrznym. W momencie gdy finansowanie zewnętrzne się kończy, kluby seniora zawieszają swoją działalność lub działają w bardzo okrojonym zakresie, na jki pozwala finansowanie z budżetu gminy. Na ten stan rzeczy nakłada się ubóstwo osób starszych, które wyklucza korzystanie z odpłatnej oferty klubu seniora. Dlatego też istnieje potrzeba rozwoju oferty skierowanej do seniorów poprzez wykorzystanie możliwości, jakie daje EFS+.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFS+ ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tego funduszu na wsparcie seniorów poprzez tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora i uzupełniając, w ramach klubów seniora – inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w ramach wszystkich pozostałych przedsięwzięć celu 2, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój społecznych i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru LGD.	Projekt grantowy na warunki dofinansowania określone w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 dla środków EFS+	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji grantów zakładających większą liczbę form wsparcia - minimum 3 (projekty łączące różne formy wsparcia, które w sposób kompleksowy będą wpływały na włączenie społeczne osób starszych), grantów zakładających działania integracyjne w środowisku lokalnym, w tym zakładające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy, grantów zakładających udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji, grantów realizowanych przez podmioty mające siedzibę na obszarze objętym LSR, grantów zakładające realizację działań w partnerstwie z innymi podmiotami obszaru LGD

P.2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 w zakresie wsparcia na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, wsparcia na realizację projektów edukacyjnych umożliwiających rozwijanie uzdolnień dzieci oraz młodzieży i ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego, a także w zakresie organizacji warsztatów ginących zawodów. Odpowiada na potrzeby zdiagnozowane w ramach konsultacji (badania ankietowe, akcje wlepkowe) oraz wynikające z analizy potrzeb, problemów i potencjałów. Potencjał obszaru do wspierania dzieci i młodzieży poza edukacją formalną stanowi posiadana infrastruktura - występowanie miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych oraz istnienie obiektów, które z powidzeniem można zaadaptować na potrzeby funkcjonowania klubów młodzieżowych. Niezwykle ważnym potencjałem jest funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego dzieci i młodzieży. Na bazie ich oferty można więc rozwijać działania ukierunkowane na wsparcie najmłodszych, aby zapewnić im atrakcyjne formy spędzania czasu wolnego i wpływać na rozwój ich talentów.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFS+ ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tego funduszu na tworzenie i funkcjonowanie edukacyjnych klubów młodzieżowych, na realizację projektów edukacyjnych, umożliwiających rozwijanie uzdolnień dzieci oraz młodzieży i ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego, wsparcie na realizację warsztatów w obszarze ginących zawodów.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w ramach wszystkich pozostałych przedsięwzięć celu 2, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój społecznych i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru LGD.	Projekt grantowy na warunki dofinansowania określone w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 dla środków EFS+	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji grantów zakładających większą liczbę form wsparcia - minimum 3 (projekty łączące różne formy wsparcia, które w sposób kompleksowy będą wpływały na wsparcie dzieci i młodzieży), grantów zakładających udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji, grantów realizowanych przez podmioty mające siedzibę na obszarze objętym LSR, grantów zakładających realizację działań w partnerstwie z innymi podmiotami obszaru LGD
P.2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	Przedsięwzięcie jest spójne z założeniami programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 w zakresie wsparcia na rzecz uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, lepszego przewidywania zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy oraz ułatwiania zmian ścieżki kariery zawodowej i wspierania mobilności zawodowej. Obszar LGD charakteryzuje się ciągłym napływem ludności, w szczególności do gmin podmiejskich (Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka). Nowi mieszkańcy to w przeważającej liczbie ludzie w wieku produkcyjnym, pracujący zawodowo, chcący rozwijać swoje kompetencje życiowe, społeczne i zawodowe. Zarówno oni, jak i mieszkańcy rdzenni, wyrażają potrzebę korzystania z oferty edukacyjnej w miejscu swojego zamieszkania. Tworzenie LOWE na obszarze LGD stanowić będzie spełnienie tych oczekiwań.	Przedsięwzięcie planowane jest do realizacji w ramach środków EFS+ ze względu na możliwość pozyskania dofinansowania z tego funduszu na wsparcie tworzenia Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji, które angażują mieszkańców lokalnej społeczności w rozwijanie kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych.	Nabory wniosków w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w korelacji z naborami w ramach wszystkich pozostałych przedsięwzięć celu 2, tak aby ich komplementarność wpłynęła w jak największym stopniu na efektywny rozwój społecznych i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru LGD.	Projekt grantowy ze względu na warunki dofinansowania określone w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 dla środków EFS+	Premiowanie w ramach lokalnych kryteriów wyboru realizacji grantów zakładających szeroką ofertę edukacyjną dla osób dorosłych - minimum 6 różnorodnych zakresów tematycznych zajęć edukacyjnych, grantów zakładających udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji, grantów zakładających realizację działań w partnerstwie z innymi podmiotami obszaru LGD

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział VI. Cele i wskaźniki

6.1. Cele i przedsięwzięcia

Cele i przedsięwzięcia zostały sformułowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru LGD, wypracowanej analizy potrzeb i potencjałów oraz problemów grup docelowych. Są także wynikiem szeroko prowadzonych działań partycypacyjnych, które były kierowane do wszystkich sektorów, tworzących LGD, ze szczególnym uwzględnieniem seniorów i młodzieży.

Zdefiniowano 2 cele:

C.1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego

Cały obszar LGD Zakole Dolnej Wisły charakteryzuje się występowaniem wielu form ochrony przyrody, wysokimi walorami krajobrazowymi, posiadaniem cennych obiektów zabytkowych. Są to cechy, które w największym stopniu budują spójność obszaru, a także wpływają na pogłębianie integracji mieszkańców oraz stanowią potencjał do zachęcenia turystów do odwiedzenia Zakola. Ponadto na obszarze aktywnie prowadzona jest działalność kulturalna, a mieszkańcy dbają o kultywowanie tradycji i obrzędów wcześniejszych pokoleń. Ten stan rzeczy dopełnia rolniczy charakter obszaru, stanowiący potencjał do rozwoju agroturystyki i zagród edukacyjnych. Mimo posiadanych potencjałów w powyższym zakresie, na obszarze występuje jeszcze wiele potrzeb, które należy zaspokoić i problemów, w zakresie których należy podjąć próbę ich rozwiązania.

Dlatego dalszy rozwój obszaru, bazujący na jego naturalnych zasobach i dziedzictwie kulturowym jest jednym z wyznaczonych celów, który planuje się osiągnąć poprzez realizację 3 przedsięwzięć:

P.1.1. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

P.1.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej

P.1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły

Szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem przedsięwzięć znajduje się w podrozdziale 5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

C.2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły

Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły ze względu na swoje położenie cechuje się ciągłym rozwojem gmin sąsiadujących z największymi miastami regionu Kujaw i Pomorza, czyli Złejwsi Wielkiej i Dąbrowy Chełmińskiej, do których wciąż napływają nowi mieszkańcy. Są to przede wszystkim osoby, które wyprowadziły się z miast i na wsi szukają spokoju i odpoczynku. Jednakże oprócz tego oczekują zaspokojenia swoich potrzeb odnośnie infrastruktury technicznej i społecznej (drogi, uzbrojenie terenu w sieci, szkoły, ośrodki zdrowia itp.) oraz oferty usług społecznych i edukacyjnych. Ludność rdzenna z kolei ma mniejsze oczekiwania w zakresie rozwoju infrastruktury, a bardziej zależy jej na ciągłym rozbudowywaniu oferty usług społecznych i edukacyjnych. Na rozwoju usług społecznych zależy przede wszystkim seniorom. Narastający z roku na rok coraz większy problem starzenia się społeczeństwa, powoduje konieczność realizacji rozbudowanej oferty usług społecznych, począwszy od zapewnienia im ciekawych form spędzania czasu wolnego, na realizacji usług opiekuńczych i zapewnieniu opieki wytchnieniowej skończywszy. Dorośli mieszkańcy obszaru, jak również młodzież i dzieci, oczekują poza zapewnieniem im oferty usług społecznych, przede wszystkim rozwoju usług edukacyjnych i organizacji czasu wolnego. Ciekawe warsztaty i zajęcia dla dzieci, inicjatywy młodzieżowe, czy wydarzenia adresowane do całych rodzin, to oferta, której oczekują mieszkańcy. Ponadto dorośli chcą, aby idea uczenia się przez całe życie mogła być realizowana w miejscu ich zamieszkiwania, a nie w większych miastach, do których muszą dojechać.

Położenie obszaru LGD cechuje się z jednej strony jego wysoką dostępnością w części południowo-zachodniej (gminy Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka) oraz znacznie mniejszą w części północno-wschodniej (gminy Unisław i Kijewo Królewskie). Dąbrowa Chełmińska i Zławieś Wielka leżą w bezpośrednim sąsiedztwie Torunia i Bydgoszczy przy drodze krajowej nr 80. Z kolei przez Unisław i Kijewo Królewskie nie przebiega żadna droga krajowa. Gminy te mają problemy z komunikacją publiczną (brak połączeń komunikacyjnych z dużymi miastami), której brak w znaczący sposób wpływa negatywnie na mobilność mieszkańców tych gmin, a docelowo na ich wszechstronny rozwój. Problem niskiego poziomu dostępności całego obszaru związany jest także z niewystarczająco rozwiniętą siecią ścieżek rowerowych oraz brakiem światłowodu. Potrzeba zwiększania dostępności obszaru uwidoczniła się przede wszystkim w okresie pandemii, kiedy to przy konieczności pozostania w domach, okazało się jak ważny jest rozwój cyfrowy. Potrzeba zwiększania mobilności mieszkańców wynika przede wszystkim z chęci zapewnienia im większych szans skorzystania z oferty usług społecznych i edukacyjnych.

Podczas spotkań mieszkańcy zwracali szczególną uwagę na kwestie konieczności poprawy bezpieczeństwa obszaru, w szczególności na drodze krajowej oraz w bezpośrednim sąsiedztwie szkół i innych budynków użyteczności publicznej. Cały obszar LGD charakteryzuje się wysoką aktywnością Ochotniczych Straży Pożarnych, które aby dbać o bezpieczeństwo mieszkańców muszą zostać odpowiednio wyposażone.

Dlatego, aby wyjść naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom mieszkańców, zarówno rdzennych, jak i napływowych, celem drugim niniejszej strategii jest Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły. Cel ten będzie realizowany poprzez następujące przedsięwzięcia:

P.2.1. Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego

P.2.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności

P.2.3. Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców

P.2.4. Wspieranie integracji społecznej seniorów

P.2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną

P.2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych

Szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem przedsięwzięć znajduje się w podrozdziale 5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Cele zostały wypracowane tak, aby w spójny i kompleksowy sposób wpłynąć na rozwiązanie zdiagnozowanych problemów i zaspokojenie potrzeb lokalnej społeczności. Takie, a nie inne sformułowanie zarówno celów, jak i przedsięwzięć jest wynikiem nie tylko przeprowadzonej diagnozy, ale także szeroko prowadzonych działań partycypacyjnych, których wyniki zostały szczegółowo przedstawione w rozdziale III LSR.

Poniższa tabela zawiera zestawienie celów i przedsięwzięć wraz z uzasadnieniem ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i analizę potrzeb i potencjałów obszaru.

Tabela. Uzasadnienie sformułowania przedsięwzięć w oparciu o konsultacje społeczne oraz analizę potrzeb i potencjałów

Cel		Przedsięwzięcie		Uzasadnienie sformułowania przedsięwzięć w oparciu o konsultacje społeczne oraz analizę potrzeb i potencjałów		
				Konsultacje społeczne	Potrzeby	Potencjały
C.1.	Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego	P.1.1.	Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Pierwsza ankieta online – wsparcie powinno zostać przeznaczone m. in. na tworzenie bądź rozwój gospodarstw agroturystycznych, Wywiady grupowe – spotkania z mieszkańcami wszystkich 4 gmin tworzących LGD wskazały na potrzebę rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, w szczególności w zakresie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, Panel ekspertów – silne zakotwiczenie potrzeby rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w ankietach i wywiadach z mieszkańcami, skłoniło panel ekspertów do sformułowania takiego przedsięwzięcia.	Tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, Dalszy rozwój przedsiębiorczości bazującej na rolniczym charakterze obszaru	Wielość form ochrony przyrody, wpływająca na wysoką atrakcyjność turystyczną obszaru, Wysokie walory krajobrazowe (m.in. duża lesistość obszaru), Istnienie cennych obiektów zabytkowych, Aktywnie prowadzona działalność kulturalna, Rozwijająca się infrastruktura turystyczna (stacja narciarska, loty turystyczne, ścieżki rowerowe), Rozwinięta kultura niematerialna obszaru LGD, Rolniczy charakter obszaru LGD, co daje potencjał do rozwoju agroturystyki
		P.1.2.	Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	Ankieta bezpośrednia - ankietowani wysoko oceniają obszar LGD ze względu na jego walory turystyczne, promocję dziedzictwa kulturowego i zasoby naturalne. W większości zadowoleni są także z oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej. Uważają, że w okresie obowiązywania nowej LSR, działania ukierunkowane na dalszy rozwój tych dziedzin, muszą być bezwzględnie podejmowane, Pierwsza ankieta online – wsparcie powinno zostać przeznaczone na poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej, Wywiady grupowe – mieszkańcy wszystkich 4 gmin, wskazywali na potrzebę zagospodarowywania przestrzeni publicznych i rozwoju szeroko pojętej infrastruktury publicznej, w celu poprawy jakości życia i poziomu aktywności społeczności lokalnej Mapowanie porzeb seniorów i akcje wlepkowe – zarówno seniorzy, jak i młodzież dostrzegali potrzebę tworzenia miejsc spotkań, wypoczynku i rekreacji. Panel ekspertów – szerokie odzwierciedlenie potrzeby wzmocnienia infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej w wynikach partycypacji społecznej, znalazło odzwierciedlenie w sformułowaniu przedsięwzięcia	Budowa i/lub rozbudowa miejsc przestrzeni publicznej, sportu, rekreacji, Remonty obiektów spotkań mieszkańców Dalszy rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej obszaru	Występowanie miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych, Występowanie obiektów możliwych od zaadaptowania na potrzeby spotkań i animacji lokalnej społeczności, Aktywnie prowadzona działalność kulturalna, Rozwijająca się infrastruktura turystyczna
		P.1.3.	Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Ankieta bezpośrednia - ankietowani wysoko oceniają obszar LGD ze względu na jego walory turystyczne, promocję dziedzictwa kulturowego i zasoby naturalne. W większości zadowoleni są także z oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej. Uważają, że w okresie obowiązywania nowej LSR, działania ukierunkowane na	Zachowanie tradycji będących dziedzictwem poprzednich pokoleń wywodzących się z różnych kultur zamieszkujących obszar LGD, Rozwój produktów lokalnych, Opracowanie przewodnika	Aktywnie prowadzona działalność kulturalna, Rozwinięta kultura niematerialna obszaru LGD, Istnienie produktów lokalnych, Istnienie Szlaku Tradycji Smaku

				<p>dalszy rozwój tych dziedzin, muszą być bezwzględnie podejmowane.</p> <p>Wywiady grupowe – mieszkańcy podczas wywiadów wskazywali na konieczność realizacji działań wpływających na ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego oraz produktów lokalnych</p> <p>Panel ekspertów – działania mające na celu ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego obszaru LGD były z powodzeniem podejmowane w okresie obowiązywania poprzedniej LSR, eksperci, idąc za głosem mieszkańców, uznali, że działania te należy kontynuować w ramach obecnej LSR.</p>	<p>turystycznego, oznakowanie atrakcji turystycznych, stworzenie aplikacji turystycznej</p>	
C.2.	Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły	P.2.1.	<p>Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego</p>	<p>Ankieta bezpośrednia – ankietowani przeciętnie oceniają aktywność lokalnej społeczności, w związku z czym należy podjąć działania ukierunkowane na wzrost zaangażowania społeczności lokalnej.</p> <p>Wywiady grupowe – mieszkańcy wskazywali na problem niskiej aktywności społecznej lokalnej społeczności i brak lokalnych liderów, chcących tę społeczność aktywizować</p> <p>Panel ekspertów – członkowie panelu, podobnie jak mieszkańcy nisko ocenili poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru, w związku z czym podjęli decyzję o realizacji przedsięwzięcia ukierunkowanego na edukację liderów życia publicznego i społecznego</p>	<p>Aktywizacja bezrobotnych kobiet i osób długotrwale bezrobotnych,</p> <p>Aktywizacja społeczna osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej,</p> <p>Aktywizacja społeczna mieszkańców obszarów po PGR</p>	<p>Istnienie wielu organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających w różnych obszarach życia społecznego,</p> <p>Funkcjonowanie klubów seniora na obszarach wszystkich gmin LGD,</p> <p>Istnienie placówek wsparcia dziennego dzieci i młodzieży,</p> <p>Dobrze rozwinięta sieć świetlic wiejskich</p>
		P.2.2.	<p>Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności</p>	<p>Ankieta bezpośrednia – zły stan infrastruktury drogowej,</p> <p>Pierwsza ankieta online - wsparcie powinno zostać przeznaczone na poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej,</p> <p>Wywiady grupowe – potrzeba wsparcia OSP, doinwestowania systemów monitoringu, w celu poprawy bezpieczeństwa i stanu infrastruktury</p> <p>Mapowanie problemów i potrzeb seniora i „akcje wlepkowe” – seniorzy i młodzież zgłaszali problemy transportowe, problem niskiego poczucia bezpieczeństwa na drogach i potrzebę zapewnienia dostępności komunikacyjnej oraz poprawy poziomu bezpieczeństwa</p>	<p>Budowa ciągów pieszo-rowerowych,</p> <p>Tworzenie nowych połączeń komunikacyjnych,</p> <p>Budowa chodników, oświetlenia ulic, systemów monitoringu w celu poprawy bezpieczeństwa</p>	<p>Bezpośrednie sąsiedztwo miast: Bydgoszczy, Torunia, Chełmna</p>
		P.2.3.	<p>Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców</p>	<p>Pierwsza ankieta online – wsparcie powinno zostać przeznaczone na tworzenie nowych i rozwój istniejących przedsiębiorstw oraz na poprawę dostępu do usług</p> <p>Wywiady grupowe – mieszkańcy nisko oceniali dostępność usług i widzieli potrzebę wsparcia firm usługowych</p> <p>Mapowanie problemów i potrzeb seniora – seniorzy dostrzegali problemy w swoim codziennym funkcjonowaniu, co wiąże się z potrzebą rozwoju usług społecznych w zakresie świadczenia takiej pomocy</p>	<p>Rozwój sektora usługowego,</p> <p>Rozwój przedsiębiorczości społecznej,</p> <p>Rozwój przedsiębiorczości lokalnej skorelowany z potrzebami lokalnego rynku pracy</p>	<p>Dobrze rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze, budownictwo oraz produkcja mebli,</p> <p>Dominacja małej przedsiębiorczości</p>

			<p>„Akcje wlepkowe” – młodzież skarżyła się na ubogą ofertę zajęć pozalekcyjnych (sportowych, językowych), co wiąże się z potrzebą rozwoju usług w tym zakresie</p> <p>Panel ekspertów – wyniki diagnozy i działań partycypacyjnych, skłoniły członków panelu do realizacji przedsięwzięcia ukierunkowanego na rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców</p>		
	P.2.4.	Wspieranie integracji społecznej seniorów	<p>Pierwsza ankieta online – potrzeba prowadzenia klubów seniora</p> <p>Trzecia ankieta online – zgłoszone zostały fiszki projektowe dotyczące stworzenia Centrum Innowacji Terapeutycznych, dbania o sprawność przez całe życie, oraz fiszka zatytułowana „Seniorzy razem na folkowo”</p> <p>Mapa problemów i potrzeb seniora – problemy seniorów: brak środków finansowych pozwalających na odpłatny udział w życiu kulturalnym, potrzeby: organizacja spotkań z psychologiem, dietetykiem i innymi specjalistami, organizacja wyjazdów, organizacja warsztatów tematycznych (zajęcia kulinarne, rękodzielnicze, warsztaty zielarskie, krawieckie, szydełkowanie, zajęcia ruchowe itp.)</p>	<p>Rozwój infrastruktury i oferty skierowanej do seniorów,</p> <p>Rozwój usług opiekuńczych i opieki wytchnieniowej,</p> <p>Aktywizacja społeczna osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej</p>	<p>Funkcjonowanie klubów seniora na obszarach wszystkich gmin LGD,</p> <p>Występowanie miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych,</p> <p>Występowanie obiektów możliwych od zaadaptowania na potrzeby spotkań i animacji lokalnej społeczności,</p> <p>Istnienie wielu organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających w różnych obszarach życia społecznego,</p> <p>Dobrze rozwinięta sieć świetlic wiejskich</p>
	P.2.5.	Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	<p>Pierwsza ankieta online – potrzeba rozwijania kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów w klubach młodzieżowych, nauka zawodów popularyzujących tradycyjne rzemiosło</p> <p>Trzecia ankieta online – zgłoszona została fiszka projektowa dotycząca stworzenia wolnej strefy dla młodzieży</p> <p>„Akcje wlepkowe” – wyniki przeprowadzonych akcji pokazały, że młodzież widzi potrzebę rozwoju oferty dedykowanej i grupie wiekowej – tworzenie klubów młodzieżowych, realizacja zajęć sportowych i językowych pozalekcyjnych, rozwój infrastruktury spędzania przez młodzież czasu wolnego.</p>	<p>Rozwój oferty skierowanej do dzieci i młodzieży</p>	<p>Istnienie placówek wsparcia dziennego dzieci i młodzieży,</p> <p>Występowanie miejsc z potencjałem na tworzenie przestrzeni publicznych,</p> <p>Występowanie obiektów możliwych od zaadaptowania na potrzeby spotkań i animacji lokalnej społeczności,</p> <p>Dobrze rozwinięta sieć świetlic wiejskich</p>
	P.2.6.	Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	<p>Pierwsza ankieta online – wsparcie powinno zostać przeznaczone na wsparcie uczenia się przez całe życie</p> <p>Trzecia ankieta online – zgłoszone zostały fiszki projektowe dotyczące organizacji czasu wolnego – rodzina bliżej lasu, cykl rodzinnych rajdów rowerowych</p> <p>Wywiady grupowe – dorosłym mieszkańcom brakuje oferty edukacyjnej w miejscu zamieszkania, dostrzegają potrzebę jej rozwoju, tak aby nie musieli korzystać z oferty edukacyjnej dużych miast</p>	<p>Stworzenie na obszarze LGD oferty edukacyjnej, mającej na celu rozwój kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych lokalnej społeczności</p>	<p>Napływ ludności do gmin podmiejskich, w szczególności ludzi młodych</p>

Źródło: Opracowanie własne

6.2. Źródła finansowania celów

W LSR zapewniona została dywersyfikacja źródeł jej finansowania. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji dla osiągnięcia zakładanych celów będą realizowane przy udziale środków:

- Europejskiego Funduszu na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+),
- środków dostępnych w ramach Programu Działaj Lokalnie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności,
- środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

Przedsięwzięcia P.1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły i P.2.1. Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, będą łączyły w sobie różne źródła finansowania.

W ramach realizacji przedsięwzięcia P.1.3. przewiduje się realizację operacji wpływających na ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego, w tym np. wsparcie KGW w zakresie promocji tradycji kulinarnych, wykorzystania potencjału Doliny Wisły do promocji obszaru, a w ramach przedsięwzięcia P.2.1. przewiduje się realizację operacji ukierunkowanych na podniesienie kompetencji lokalnych liderów, w tym sołtysów, przedstawicieli NGO (np. KGW, OSP) poprzez organizację warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych itp.

Proponowany w ramach powyższych przedsięwzięć zakres wsparcia, oprócz wpisywania się w założenia Programu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej (PS WPR), wpisuje się także w:

- **Program Działaj Lokalnie jest przedsięwzięciem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności (PAFW). Od początku realizuje go Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce (ARFP)**

Głównym celem Programu jest wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego. Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” od 2021 r. jest jednym z 76 Ośrodków Działaj Lokalnie (ODL) na terenie kraju, w tym jednym z 3 na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego realizującym konkursy grantowe dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Za ich pośrednictwem Ośrodka rozdzielane są środki przekazane przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności oraz pozyskane od samorządów, przedsiębiorców i osób prywatnych.

Przewiduje się realizację Programu na poziomie lokalnym w okresie 2023-2027.

Minimalny poziom środków zaplanowanych na konkursy grantowe w ramach Programu w latach 2023-2027 – 80.000 zł

Minimalne środki z dotacji PAFW na obsługę merytoryczną Programu w latach 2023-2027: 50.000 zł

Lokalna Grupa Działania będąc ośrodkiem Działaj Lokalnie prowadzi działalność szkoleniową, doradczą i wspierającą wolontariat. ARFP nadzoruje przebieg tych konkursów. Na podstawie zasad przygotowanych przez PAFW Akademia opracowuje wzory dokumentów, prowadzi szkolenia, konsultacje i doradza ODL, sieciuje je i promuje program „Działaj Lokalnie”.

W ramach każdego z konkursów ODL przyznaje kilkanaście grantów (w kwocie maksymalnie 3000 zł każdy) na realizację projektów, które:

- aktywizują lokalne społeczności wokół różnych celów o charakterze dobra wspólnego,
- przyczyniają się do rozwiązania określonego lokalnego problemu lub zaspokojenia pewnej potrzeby mieszkańców,
- mają jasno określony cel, dobrze zaplanowane działania, mierzalne rezultaty i rozsądne koszty realizacji,
- są realizowane wspólnymi siłami mieszkańców i instytucji lokalnych,
- w przemyślany sposób angażują zasoby lokalne (naturalne, społeczne, ludzkie i finansowe).
- **Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 przyjęty Uchwałą nr 194/2020 Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia programu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pod nazwą „Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030”**

Celem głównym Programu jest zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne przez poprawę samoorganizacji społecznej, wzrost znaczenia sektora obywatelskiego w życiu publicznym oraz wzmocnienie instytucjonalne sektora obywatelskiego w Polsce.

Przewiduje się złożenie ofert w ramach Priorytetu 2. „Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego”

Projekty realizowane w ramach tego Priorytetu powinny pozwolić na zwiększanie aktywności i samoorganizacji obywatelskiej, w efekcie przyczyniając się do budowania i powiększania kapitału społecznego (tworzenia więzi społecznych, budowania zaufania i aktywności wolontariackiej w organizacjach obywatelskich).

W ramach priorytetu przewiduje się projekty:

- dotyczące działań na rzecz integracji i rozwoju społeczności lokalnych;
- adresowane do rodzin, dzieci i młodzieży, osób starszych, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- o charakterze edukacyjnym, w tym dotyczące kultury i dziedzictwa narodowego, ekologii, postaw patriotycznych.

Ze środków Programu NOWEFIO finansowane będą jedynie działania mieszczące się w zakresie działalności statutowej nieodpłatnej i odpłatnej (w granicach limitów określonych w art. 9 str. 14UoDPPioW).

Czas trwania projektów 6 m-cy - 2 lata

W ramach konkursu NOWEFIO 2023, w Priorytecie 2 planuje się wnioskowanie o dotację w wysokości od 50 tys. do 300 tys. zł, przy czym roczna kwota dotacji może maksymalnie wynosić 150 tys. zł i nie może być niższa niż 50 tys. zł.

W poniższej tabeli wskazano źródła finansowania poszczególnych celów.

Tabela. Źródła finansowania celów

Cel		Źródła finansowania celów i przedsięwzięć
C.1.	Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego	EFRROW
		Program Działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności
		Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
C.2.	Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły	EFRROW
		EFS+
		Program Działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności
		Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

Źródło: Opracowanie własne

6.3. Przedsięwzięcia realizowane w ramach RLKS i sposób ich realizacji

Dla poszczególnych przedsięwzięć planowanych do realizacji dla osiągnięcia zakładanych celów, przewidziano różne sposoby realizacji (konkurs/operacja własna/projekt grantowy).

W poniższej tabeli zawarto informacje na temat planowanych działań w ramach poszczególnych przedsięwzięć oraz uzasadnienia przyjętego sposobu ich realizacji.

Tabela. Uzasadnienie sposobu realizacji poszczególnych przedsięwzięć

Przedsięwzięcie	Sposób realizacji	Uzasadnienie
P.1.1. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Konkurs	W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie rolników prowadzących działalność pozarolniczą w małych gospodarstwach (i ich rodzin) w: 1. zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej w formie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, 2. zakresie rozwoju istniejących gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR. Przewiduje się nabór w trybie konkursowym. Przewiduje się, że maksymalna kwota dofinansowania wynosć będzie w przypadku obu zakresów - 100 000 zł. Premiowane będą projekty innowacyjne , zgodnie z definicją innowacyjności zawartą w rozdziale III i VII.
P.1.2. Wzmocnienie rozwoju	Konkurs	W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie

	infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej		<p>budowy/rozbudowy małej infrastruktury publicznej m. in. w zakresie tworzenia miejsc rekreacji i wypoczynku, ścieżek edukacyjnych, boisk sportowych itp.</p> <p>Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR.</p> <p>Przewiduje się nabór w trybie konkursowym.</p> <p>Pomoc przyznaje się w wysokości do 75% kosztów kwalifikowalnych (55% kosztów kwalifikowanych w ramach EFRROW, 20% ze środków budżetu Państwa)</p> <p>Premiowane będą projekty innowacyjne, zgodnie z definicją innowacyjności zawartą w rozdziale III i VII.</p>
P.1.3.	Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Operacja własna/Konkurs na projekty partnerskie z udziałem partnerów zagranicznych/Konkurs na projekty partnerskie z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru objętego LSR	<p>W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się realizację jednej operacji własnej i dwóch projektów partnerskich (jednego z udziałem partnerów zagranicznych i jednego z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru LSR), wpływających na ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa lokalnego oraz produktów lokalnych, w tym np. wsparcie w zakresie promocji tradycji kulinarnych, wykorzystania potencjału Doliny Wisły do promocji obszaru.</p> <p>Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR.</p> <p>Przewiduje się realizację operacji własnej oraz przeprowadzenie konkursów na projekty partnerskie z udziałem partnerów zagranicznych oraz na projekty partnerskie z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru objętego LSR.</p> <p>Maksymalna kwota dofinansowania w przypadku operacji własnej wynosić będzie 50 000 zł, zaś w przypadku operacji partnerskich grant w wysokości – 50.000 zł dla projektów z partnerem krajowym, a 150.000 zł dla projektów z partnerem zagranicznym.</p>
P.2.1.	Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Projekt grantowy	<p>W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się realizację operacji ukierunkowanych na podniesienie kompetencji lokalnych liderów, w tym softysów, przedstawicieli NGO (np. KGW, OSP) poprzez organizację warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych itp.</p> <p>Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR.</p> <p>Przewiduje się nabór grantów.</p> <p>Przewiduje się, że, maksymalna kwota grantu wynosić będzie 10.000-40.000 zł.</p>
P.2.2.	Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	Konkurs	<p>W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie budowy/rozbudowy małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności np. chodniki, przystanki, przejścia dla pieszych, ścieżki rowerowe, monitoring.</p> <p>Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR.</p> <p>Przewiduje się nabór w trybie konkursowym.</p> <p>Pomoc przyznaje się w wysokości do 75% kosztów kwalifikowalnych (55% kosztów kwalifikowanych w ramach EFRROW, 20% ze środków budżetu Państwa)</p> <p>Premiowane będą projekty innowacyjne, zgodnie z definicją innowacyjności zawartą w rozdziale III i VII.</p>
P.2.3.	Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców	Konkurs	<p>W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie podejmowania i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej w zakresie usług dla mieszkańców.</p> <p>Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR.</p> <p>Przewiduje się nabór w trybie konkursowym.</p> <p>Maksymalna kwota dofinansowania wynosić będzie dla nowych firm – 70.000 zł w formie premii, zaś dla istniejących firm na rozwój – 150.000 zł w formie refundacji poniesionych kosztów.</p> <p>Premiowane będą projekty innowacyjne, zgodnie z definicją innowacyjności zawartą w rozdziale III i VII.</p>
P.2.4.	Wspieranie integracji społecznej seniorów	Projekt grantowy	<p>Jest to operacja na rzecz seniorów w zakresie włączenia społecznego i cyfrowego.</p> <p>W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie seniorów poprzez tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora i uzupełniając, w ramach klubów seniora – inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy.</p> <p>Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR.</p>

			Przewiduje się nabór grantów. Maksymalna kwota dofinansowania wynosić będzie 20.000 -100.000 zł
P.2.5.	Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	Projekt grantowy	Jest to operacja na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego, ukierunkowana na integrowanie i animowanie ludzi młodych. W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, wsparcie na realizację projektów edukacyjnych, umożliwiających rozwijanie uzdolnień dzieci oraz młodzieży i ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego, wsparcie na realizację warsztatów w obszarze ginących zawodów. Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR. Przewiduje się nabór grantów Maksymalna kwota dofinansowania wynosić będzie 20.000 -100.000 zł
P.2.6.	Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	Projekt grantowy	W ramach realizacji przedsięwzięcia przewiduje się wsparcie tworzenia Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji, które angażują mieszkańców lokalnej społeczności w rozwijanie kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych. Grupę docelową stanowiły będą podmioty wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej LSR. Przewiduje się nabór grantów. Maksymalna kwota dofinansowania wynosić będzie 250 000 zł

Źródło: Opracowanie własne

6.4. Wskaźniki realizacji LSR

Poszczególnym celom i przedsięwzięciom przypisano wskaźniki produktu i rezultatu, adekwatnie do zakładanych do realizacji działań w ramach poszczególnych przedsięwzięć. W odniesieniu do przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PS WPR ze środków EFRROW, planowane do osiągnięcia wskaźniki produktu są wskaźnikami własnymi, wskaźniki rezultatu są natomiast w pełni zgodne ze wskaźnikami dla PS WPR. Z kolei zarówno wskaźniki produktu, jak i rezultatu dla celu i przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach FEW ze środków EFS+ wynikają bezpośrednio z Uszczegółowienia zakresu wsparcia i wskaźników wynikających z FEdKP wymienionych w Załączniku nr 3 do regulaminu na wybór LSR.

Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników został zawarty w rozdziale VIII. Plan działania.

Tabela. Wskaźniki realizacji celów i przedsięwzięć LSR

	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Wartość	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość
C.1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego							
P.1.1.	Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Liczba operacji polegających na utworzeniu zagród edukacyjnych lub gospodarstw agroturystycznych	Szt.	2	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.	Liczba przedsiębiorstw	4
		Liczba operacji polegających na rozwoju istniejących zagród edukacyjnych lub gospodarstw agroturystycznych	Szt.	2			
P.1.2.	Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury publicznej - turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	Szt.	4	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	Liczba osób	400
P.1.3.	Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Liczba operacji własnych w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Szt.	1	Liczba osób, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach operacji własnych w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Liczba osób	40
		Liczba projektów partnerskich z udziałem partnera zagranicznego	Szt.	1	Liczba osób, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach projektów partnerskich	Liczba osób	40
		Liczba projektów partnerskich z udziałem partnera krajowego spoza obszaru objętego LSR	Szt.	1			
C.2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły							
P.2.1.	Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Liczba projektów grantowych w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Szt.	1	Liczba osób w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach projektów grantowych w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Liczba osób	60
P.2.2.	Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	Szt.	4	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z	Liczba osób	800

	dostępność lokalnej społeczności				WPR		
P.2.3.	Rozwój przedsiębiorczości w zakresie dla mieszkańców	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	6	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.	Liczba utworzonych miejsc pracy	6
		Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	2			
P.2.4.	Wspieranie integracji społecznej seniorów	Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	osoby	170	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby	100
		Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	170	Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	sztuki	4
P.2.5.	Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	osoby	218	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	100
		Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoby	218			
		Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	0			
		Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem	osoby	0			
P.2.6.	Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności lub kompetencji podstawowych realizowanych poza Bazą Usług Rozwojowych	osoby	800	Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE)	sztuki	4
		Liczba podmiotów przygotowanych do pełnienia funkcji lokalnego ośrodka kształcenia osób dorosłych	sztuki	4			

Źródło: Opracowanie własne

Ponadto cele i przedsięwzięcia zostały przedstawione na formularzu 1, stanowiącym załącznik nr 1 do LSR.

VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.

7.1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze związną informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia

Rozwiązania formalno-instytucjonalne przyjęte dla realizacji LSR będą zgodne z właściwymi aktami prawa wspólnotowego i krajowego. Podstawowy podział zadań pomiędzy organami LGD, tj. Radą LGD oraz Zarządem został przedstawiony w Statucie LGD. Proces wyboru i oceny operacji uszczegółowią dokumenty towarzyszące LSR, w tym procedury, które opisują sposób postępowania z uwzględnieniem różnicowań wynikających z różnych przewidywanych do realizacji w ramach LSR trybów wdrażania operacji:

- operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD (przedsięwzięcia: P.1.1, P.1.2., P.2.2., P.2.3.)
- projekty grantowe LGD (przedsięwzięcia: P.1.3., P.2.1., P.2.4., P.2.5., P.2.6.)
- operacje własne LGD (przedsięwzięcie: P.1.3.)

Opis przyjętych rozwiązań:

Opracowane procedury mają za zadanie zapewnienie jednolitej metodologii przeprowadzania naborów, oceny i wyboru operacji lub grantów z uwzględnieniem zasad i wytycznych specyficznych dla poszczególnych funduszy, w ramach których LSR jest finansowana. Podstawą do opracowania procedur będą przepisy ustawy o RLKS oraz rozporządzeń wdrożeniowych, a także wytycznych odpowiadających poszczególnym funduszom. Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” jako organizacja z wieloletnim doświadczeniem podczas opracowywania procedur będzie opierała się również o doświadczenia poprzednich okresów programowania, w tym wyniki ewaluacji wewnętrznych oraz ewaluacji zewnętrznej przeprowadzonej w 2022 r., a także sprawozdania z realizacji LSR oraz wyniki przeprowadzonych kontroli naborów przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Wstępne założenia procedur opracowane zostały na etapie budowy LSR, które przy uwzględnieniu w/w dokumentów programowych zostaną uszczegółowione przez Zarząd Stowarzyszenia i pracowników Biura LGD. Ostateczne procedury określające zasady oceny i wyboru operacji/grantów do finansowania w ramach LSR przed ich zatwierdzeniem w drodze uchwały Zarządu poddane zostaną konsultacjom społecznym dla zapewnienia transparentności procesu ich opracowania.

Zgodnie z postanowieniami umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, w terminie 60 dni od dnia jej zawarcia, LGD przekaże Zarządowi Województwa do zatwierdzenia:

- **procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR** (z uwzględnieniem operacji własnych LGD),
- **procedury ustalania niebudzących wątpliwości interpretacyjnych kryteriów wyboru operacji,**
- **procedury wyboru i oceny grantobiorców uwzględniające kryteria wyboru grantobiorców** w ramach projektów grantowych, niebudzące wątpliwości interpretacyjnych szczegółowy opis wyjaśniający ich znaczenie oraz sposób oceny wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów,

a także **Regulamin Rady**, czyli organu decyzyjnego LGD.

Proces oceny i wyboru operacji określony procedurami obejmuje zasady związane z trybem składania wniosków/projektów objętych grantem w odpowiedzi na ogłoszone przez LGD nabory, jak również zasady oceny i wyboru operacji/ projektów objętych grantem z podziałem na zadania organu decyzyjnego (Rady LGD), pracowników Biura oraz Zrządu LGD.

Zgodnie z postanowieniami Statutu organem decyzyjnym LGD jest **Rada**, do której wyłącznych kompetencji należy ocena i wybór operacji/projektów objętych grantem. Szczegółowe regulacje dotyczące zwoływania i pracy Rady znajdują się w Regulaminie Rady. Decyzje Rady podejmowane są w oparciu o procedury oceny i wyboru operacji oraz przepisy prawa regulujące zasady dofinansowania w ramach poszczególnych funduszy, w ramach których zaplanowano realizację poszczególnych przedsięwzięcia.

LGD każdorazowo przy ogłoszeniach naborów wniosków o dofinansowanie/powierzenie grantu zapewni dostęp wnioskodawcom do dokumentów określających zasady dofinansowania oraz tryby oceny i wyboru operacji poprzez umieszczanie w ramach ogłoszeń aktualnych procedur, kryteriów lokalnych oraz aktów prawnych określających warunki dofinansowania.

Opracowane procedury będą jasne, przejrzyste i niedyskryminujące, zapewniające unikanie konfliktów interesów, w tym zapewniające zachowanie zasady, że żadna pojedyncza grupa interesu nie będzie kontrolowała procesu podejmowania decyzji w sprawie oceny i wyboru operacji/grantów.

Przy tworzeniu wszystkich wymienionych wyżej procedur uwzględniono przede wszystkim kwestie mające na celu zagwarantowanie prawidłowości wyboru operacji/grantów, mianowicie:

1. Opis sposobu ich udostępnienia do wiadomości publicznej (strona internetowa LGD, tablice informacyjne w siedzibie LGD),
2. Przejrzysty podział zadań i zakresy odpowiedzialności poszczególnych organów LGD (Rada LGD, Biuro, Zarząd) w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa,
3. Zapewnienie stosowania tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz sformułowanie mierzalnych i zrozumiałych kryteriów,
4. Opis zasad naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (m.in. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia, miejsce składania wniosków, itd.),
5. Opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR, w tym: zgodności z programem, w ramach którego zaplanowano realizację tej operacji i ocenę operacji zgodnie z kryteriami wyboru operacji, a także postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na dofinansowanie wszystkich operacji,
6. Sposób ustalenia zasad w zakresie określenia kwoty wsparcia dla danej operacji,
7. Ustalenia zasad w zakresie określenia kworum i systemu głosowania,
8. Określenie sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu/odwołania,
9. Pisemne deklaracje i oświadczenia zachowania bezstronności, w celu dokonania wyłączenia przypadków, w których członek Rady jest wnioskodawcą, reprezentuje wnioskodawcę, zachodzi pomiędzy nim a wnioskodawcą stosunek bezpośredniej podległości służbowej, jest z nim spokrewniony, lub jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę i stworzenie na ich podstawie Rejestru Interesów,
10. Opis sposobu publikowania protokołów z posiedzeń Rady LGD.

Do opracowanych procedur stworzone zostaną wzory odpowiednich dokumentów w formie załączników (np. wzór deklaracji bezstronności, wzór Rejestru Interesów, wzór karty weryfikacji kryteriów dostępu, wzór listy obecności, itd.).

Na potrzeby realizacji zamierzeń LSR wyszczególnione zostaną **lokalne kryteria wyboru**, które będą służyły osiąganiu celów zapisanych w LSR, a mierzonych odpowiednimi wskaźnikami. Ustalane kryteria będą obiektywne, przejrzyste, niedyskryminujące i mierzalne. Co ważne, adekwatne do wniosków płynących z diagnozy obszaru LGD to znaczy preferować projekty, które w sposób bezpośredni odpowiadają na zdiagnozowane potrzeby i problemy zauważalne na obszarze LGD, dotyczące grup w niekorzystnej sytuacji. Określono zostaną precyzyjnie wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów, a w przypadku kryteriów jakościowych, kryteria będą zawierały szczegółowy opis podejścia do ich oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia. LGD zadba o to, aby kryteria posiadały dodatkowe opisy/definicje (np. przy kryterium **INNOWACYJNOŚĆ** zostanie podana definicja tego terminu, aby wnioskodawcy nie mieli problemów z interpretacją, czy proponowane przez nich operacje mają charakter innowacyjny) oraz sposób przyznawania wag, który nie będzie budzić wątpliwości. Te same kryteria oceny Rada LGD jest zobligowana stosować w całym procesie wyboru w ramach danego naboru.

7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Wstępne założenia dotyczące lokalnych kryteriów wyboru opracowane zostały w oparciu o wyniki konsultacji społecznych, w tym diagnozy obszaru, analizy potrzeb i potencjałów obszaru LGD. Podczas spotkań Panelu Ekspertów złożonego z koordynatorów gminnych, członków Zarządu, pracowników Biura LGD i zewnętrznych ekspertów wyznaczono kryteria priorytetowe, które będą preferować projekty innowacyjne, realizowane w partnerstwie, podmiotów sektorów przy jednoczesnym bazowaniu na lokalnych potencjałach, tak aby zapewnić większy stopień oddziaływania efektów projektu i LSR na cały obszar LGD. W szczególności będą premiowane projekty związane z wsparciem osób w niekorzystnej sytuacji, co przyczyni się w większym stopniu do poprawy ich jakości życia.

Kryteria w ostatecznym brzmieniu opracowane zostaną w oparciu o wstępne propozycje z uwzględnieniem kryteriów priorytetowych w procesie konsultacji społecznych. Zastosowanie procesu partycypacji na etapie ustalenia kryteriów wyboru projektów umożliwi mieszkańcom, w tym członkom stowarzyszenia i potencjalnym wnioskodawcom wnoszenie uwag i propozycji zmian. Zarząd Stowarzyszenia z uwzględnieniem wyników konsultacji zatwierdzi ostateczną wersję kryteriów w drodze uchwały.

Propozycje lokalnych kryteriów wyboru określone zostały **z uwzględnieniem wymogów określonych dla poszczególnych programów**, w ramach których wdrażana będzie LRS. Kryteria umożliwią wybór operacji/grantów, **dzięki którym osiągnięte będą określone w LSR wskaźniki produktu i rezultatu i tym samym cele LSR.**

Lokalne kryteria wyboru zostały sformułowane w oparciu o diagnozę obszaru, a więc są one adekwatne do diagnozy, co wskazano w poniższej tabeli:

Tabela. Powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Cel. 1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego			
Przedsięwzięcie	Powiązanie z diagnozą	Proponowane lokalne kryteria wyboru	Wskaźniki rezultatu
P.1.1. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczający rozwój przedsiębiorczości bazującej na rolniczym charakterze obszaru i potencjale jego naturalnych zasobów (usługi okolorolnicze, przetwórstwo rolno-spożywcze, agroturystyka, zagrody edukacyjne), niewykorzystany w pełni potencjał rozwoju produktów lokalnych, bazujących na rolniczym potencjale obszaru, ograniczenia szczególnie małych rolników w prowadzeniu działań promocyjnych ich produktów, brak możliwości szybkiego dotarcia małych rolników z ich produktami do ostatecznych odbiorców 	<ul style="list-style-type: none"> operacje przyczyniające się do tworzenia większej liczby miejsc pracy w obszarze agroturystyki i zagrod edukacyjnych operacje mające wpływ na promocję dziedzictwa kulturowego i produktów lokalnych Zakola Dolnej Wisły operacje innowacyjne operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.
P.1.2. Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	<ul style="list-style-type: none"> nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny obszaru – niedoinwestowanie w promocję obszaru - brak punktu informacji turystycznej oraz przewodnika turystycznego i aplikacji turystycznej, niestarczająco dobre oznakowanie atrakcji turystycznych obszaru, braki w infrastrukturze turystycznej, w tym brak zagospodarowania zbiorników wodnych, nadbrzeży Wisły, braku wystarczającej ilości otwartych przestrzeni publicznych, mogących stanowić miejsca odpoczynku, rekreacji, uprawiania sportów braku miejsc spotkań (odpowiednio przystosowanych budynków), mimo posiadania przez gminy obiektów możliwych do zaadaptowania na te potrzeby wciąż niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców obszaru, występowanie barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej na obszarze LGD, 	<ul style="list-style-type: none"> operacje przyczyniające się do wzmocnienia potencjału turystycznego obszaru operacje przyczyniające się do aktywizacji mieszkańców operacje zakładające rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób z grup w niekorzystnej sytuacji operacje innowacyjne operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
P.1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	<ul style="list-style-type: none"> niedostateczna integracja lokalnej społeczności – problem zgłaszany przede wszystkim przez kobiety, seniorów i osoby młode, które to grupy osób w największym stopniu dostrzegają potrzebę aktywizacji, w celu wspólnego działania dla dobra ogółu, niewystarczający budżet na działania kulturalne, mający przełożenie na ubogą ofertę kulturalną w szczególności świetlic wiejskich, powtarzalność oferty, marazm w dziedzinie promocji obszaru, w tym produktów lokalnych i dziedzictwa, niski poziom oferty usług okolorolniczych 	<ul style="list-style-type: none"> operacje realizowane w partnerstwie operacje zakładające udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji operacje przyczyniające się do aktywizacji i integracji mieszkańców w oparciu o lokalne dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły operacje mające wpływ na promocję dziedzictwa kulturowego i produktów lokalnych Zakola Dolnej Wisły 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach operacji własnych w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły Liczba osób, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach projektów partnerskich
Cel. 2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły			
P.2.1. Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	<ul style="list-style-type: none"> problemy społeczne i brak aktywności mieszkańców obszarów po PGR, niedostateczna współpraca lokalnych samorządów z organizacjami sektora społecznego, działającymi na obszarze, niewykorzystany potencjał lokalnych organizacji pozarządowych w tym KGW i OSP 	<ul style="list-style-type: none"> granty realizowane przez lokalne organizacje pozarządowe granty realizowane w partnerstwie społeczno-publicznym operacje zakładające udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach projektów grantowych w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego

P.2.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	<ul style="list-style-type: none"> ▪ trudności komunikacyjnych wynikających przede wszystkim ze złego stanu dróg, braku wystarczającej ilości ciągów pieszo-rowerowych, czy braku połączeń komunikacyjnych ▪ zbyt niskiego tempa rozwoju infrastruktury, przede wszystkim w kontekście potrzeb rozwoju nowopowstających osiedli mieszkaniowych, ▪ konieczność poprawy bezpieczeństwa i mobilności – chodniki, monitoring, przystanki ▪ braku miejsc spotkań, w tym miejsc w plenerze, gdzie mogliby spotykać się mieszkańcy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ operacje wpływające na poprawę bezpieczeństwa, mobilności i dostępności lokalnej społeczności ▪ operacje zakładające rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób z grup w niekorzystnej sytuacji ▪ operacje innowacyjne ▪ operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
P.2.3 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> ▪ słabo rozwinięty sektor usług (szczególnie społecznych, edukacyjnych) ▪ bardzo słabo rozwinięty sektor przedsiębiorczości społecznej, ▪ rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej, ▪ stosunkowo duża liczba bezrobotnych kobiet i bezrobotnych w wieku do 25 roku życia, ▪ brak motywacji do podejmowania zatrudnienia przez osoby bezrobotne (ze szczególnym uwzględnieniem kobiet i osób długotrwale bezrobotnych). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ operacje zakładające aktywizację zawodową osób z grup w niekorzystnej sytuacji określonych w LSR ▪ operacje zakładające podjęcie/rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług społecznych i edukacyjnych ▪ operacje innowacyjne ▪ operacje zakładające aktywizację zawodową osób młodych do 25 roku życia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.
P.2.4. Wspieranie integracji społecznej seniorów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niewystarczający rozwój usług opiekuńczych i opieki wytchnieniowej, uwarunkowany przede wszystkim brakami kadrowymi w zakresie opiekunów osób niepełnosprawnych ▪ problemy finansowe niepozwalające na rozwój oferty usług skierowanych do seniorów (kluby seniora działają od projektu do projektu), ▪ ubóstwo osób starszych ograniczające dostęp do wielu aktywności: kultura, ochrona zdrowia, edukacja, rekreacja ▪ potrzeba włączenia społecznego seniorów – działania aktywizujące i ukierunkowane na integrację w lokalnym środowisku 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ granty zakładające większą liczbę form wsparcia - minimum 3 (projekty łączące różne formy wsparcia, które w sposób kompleksowy będą wpływały na włączenie społeczne osób starszych) ▪ granty zakładające działania integracyjne w środowisku lokalnym, w tym zakładające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy ▪ granty zakładające udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji ▪ granty realizowane przez podmioty mające siedzibę na obszarze objętym LSR ▪ granty zakładające realizację działań w partnerstwie z innymi podmiotami obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu ▪ Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku
P.2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mało atrakcyjna oferta zajęć w czasie wolnym, adresowanych do dzieci i młodzieży, ▪ niedostateczna oferta zajęć edukacyjnych rozwijających talenty, pasje i zainteresowania wśród dzieci i młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ granty zakładające większą liczbę form wsparcia - minimum 3 (projekty łączące różne formy wsparcia, które w sposób kompleksowy będą wpływały na wsparcie dzieci i młodzieży) ▪ granty zakładające udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji ▪ granty realizowane przez podmioty mające siedzibę na obszarze objętym LSR ▪ granty zakładające realizację działań w partnerstwie z innymi podmiotami obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu
P.2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niedostateczna oferta zajęć edukacyjnych dla osób dorosłych ▪ mała aktywność społeczna osób uzależnionych od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej ▪ brak motywacji do podejmowania zatrudnienia przez osoby bezrobotne (ze szczególnym uwzględnieniem kobiet i osób długotrwale bezrobotnych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ granty zakładające szeroką ofertę edukacyjną dla osób dorosłych - minimum 6 różnorodnych zakresów tematycznych zajęć edukacyjnych ▪ granty zakładające udział osób z grup w niekorzystnej sytuacji ▪ granty zakładające realizację działań w partnerstwie z innymi podmiotami obszaru LGD 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE)

Proponowane kryteria zostaną dostosowane do wymogów poszczególnych programów, w ramach których finansowana będzie LSR, w tym obligatoryjnych kryteriów określonych dla przedsięwzięć finansowanych w ramach EFS+. Dodatkowo zakłada się premiowanie projektów wpisujących się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus, czyli zakładające:

- powrót do natury,
- odzyskanie poczucia przynależności,
- nadanie priorytetu miejscom i osobom, które tego najbardziej potrzebują,
- transformacja w stronę długoterminowej wizji, opartej na cyklu życia, odejście od myślenia przemysłowego.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru.

Lokalne kryteria wyboru mogą ulec zmianie z powodu zmieniających się uwarunkowań zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych spowodowanych:

1. zmianą przepisów prawa, które w znacznym stopniu rzutują na lokalne kryteria wyboru,
2. zmianą warunków społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR, a tym samym analizy potrzeb i potencjałów, do której kryteria są adekwatne,
3. trudnościami w procesie wyboru zgłoszonymi przez członków Rady lub Zarząd LGD (na podstawie obserwowanych trudności w procesie wyboru operacji),
4. korektą błędów/oczywistych omyłek/niezgodności z przepisami prawa,
5. potrzebą usprawnienia procesu oceny i wyboru operacji zgłoszonej przez Radę i Zarząd LGD wynikającą z m.in. z trudności wyegzekwowania spełniania warunków kryterium, doświadczeń innych LGD, obserwacji i analizy dokonywanej przez pracowników biura na podstawie pracy z przyszłymi Beneficjentami podczas szkoleń i doradztwa.
6. na wezwanie Samorządu Województwa.

Propozycje nowych kryteriów opracowanych przez Zarząd lub Radę zostaną poddane **konsultacjom społecznym** poprzez opublikowane na stronie internetowej LGD wraz z formularzem uwag, gdzie przez 7 dni od dnia publikacji społeczność lokalna będzie miała możliwość wnoszenia uwag do dokumentu. W przypadku wpłynięcia uwag do propozycji zmienionych lokalnych kryteriów wyboru Zarząd powołuje **Zespół Roboczy** złożony z członków stowarzyszenia, w tym członków Rady, przedstawicieli Zarządu i pracowników Biura LGD, który zajmie się rozpatrzeniem uwag w konsultacji z SW. Po konsultacjach zmienione kryteria Zarząd przedkłada Samorządowi Województwa (SW) odpowiedzialnemu za wdrażanie instrumentu RLKS. Pisemna akceptacja SW będzie skutkowałą wprowadzeniem nowych kryteriów oraz zmianami dokumentacji wyboru operacji wdrażanych w ramach LSR, które zostaną zatwierdzone uchwałą Zarządu.

Zmienione i zatwierdzone przez SW nowe lokalne kryteria wyboru będą obowiązywały dla naborów ogłaszanych po terminie ich zatwierdzenia.

7.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny, a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR

Innowacyjność

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” **zamierza premiować realizację projektów o charakterze innowacyjnym** z uwagi na to, że wpływają one na postęp zarówno technologiczny, jak również ekonomiczny i społeczny, a rozwiązania innowacyjne często koncentrują się na zrównoważonym rozwoju, czyli takim, który uwzględnia aspekty ekonomiczne, społeczne i środowiskowe, które wpływają na jakość życia mieszkańców.

W zaplanowanych lokalnych kryteriach wyboru przewidziano premiowanie operacji innowacyjnych w ramach przedsięwzięć: P.1.1. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, P.1.2. Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej, P.2.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności i P.2.3 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców.

Definicja innowacyjności

Innowacyjność operacji rozpatrywana będzie zgodnie z **definicją** „przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny).

W zależności od wykazanego przez wnioskodawcę (w ramach dokumentacji projektowej) stopnia oryginalności planowanych w ramach operacji rozwiązań Rada będzie premiowała dodatnią punktacją **innowacje kreatywne** (powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji) oraz **innowacje imitujące** (wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji, dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Za operacje nieinnowacyjne, tym samym niepunktowane w ramach kryterium uznawane będą **innowacje pozorne** (w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości).

LGD zamierza **zachęcać i animować** mieszkańców obszaru LSR do wdrażania projektów innowacyjnych. Zaplanowano następujące metody wdrożenia innowacji:

- organizacja kampanii informacyjnych i szkoleń rozwijających kompetencje i pozwalających dostrzec korzyści z wdrażania innowacji, a także zwiększenie zdolności do wykorzystania nowych rozwiązań (np. szkolenia Design Thinking)
- organizacja wizyt studyjnych umożliwiających czerpanie pomysłów i inspiracji innowacyjnymi projektami w innych regionach województwa i kraju,
- stworzenie przestrzeni do współpracy – organizowanie spotkań i wydarzeń w ramach działań aktywizacyjnych, które mogą owocować nawiązywaniem sieci kontaktów między podmiotami obszaru LGD i w efekcie powstawania nowych pomysłów i perspektyw, które mogą przyczynić się do innowacyjnych rozwiązań,
- premiowanie projektów innowacyjnych w ramach lokalnych kryteriów wyboru,
- dostęp do źródeł finansowania projektów innowacyjnych – może być kluczowym czynnikiem wdrożenia innowacji. Wspieranie lokalnych projektów innowacyjnych poprzez dofinansowania może pomóc w realizacji nowych autorskich pomysłów, wdrożeniu nowych produktów lub usług.

Oczekiwany wpływ zaplanowanych metod wdrożenia innowacji to zachęcenie do inwestycji w innowacje, zwiększenie konkurencyjności obszaru LSR oraz stymulowanie wielosektorowego rozwoju.

Partnerstwo

LGD premiuje operacje realizowane w partnerstwie co najmniej dwóch podmiotów z różnych gmin obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły”. Partnerstwo ma wpłynąć na wypracowanie wspólnych rozwiązań dla zdiagnozowanych na obszarze LGD problemów, poszerzenie efektów realizacji operacji/grantów na większym obszarze i jednocześnie zmobilizować różne środowiska obszaru LGD do współpracy. Realizacja projektów partnerskich będzie miała wpływ na zwiększenie poziomu oddziaływania realizowanych przedsięwzięć i tym samym osiągnięcia zaplanowanych celów LSR.

W propozycji lokalnych kryteriach wyboru zaplanowano premiowanie operacji realizowanych w partnerstwie w ramach przedsięwzięć: 1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły, 2.1. Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, 2.4. Wspieranie integracji społecznej seniorów, 2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną, 2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych.

Za operację realizowaną w partnerstwie uznaje się taką, która przewiduje zaangażowanie Wnioskodawcy z min. 1 partnerem. Uzasadnienie realizacji operacji w partnerstwie będzie leżało w gestii wnioskodawcy/grantobiorcy. Rada będzie oceniała spełnienie kryterium na podstawie opisu operacji/grantu oraz załączonej do dokumentacji projektowej umowy partnerskiej określającej podział zadań i obowiązków leżących po stronie wszystkich partnerów. Realizacja projektów w partnerstwie np. przy współpracy z lokalną organizacją pozarządową, podmiotem publicznym czy sołectwem nie będzie musiała mieć wymiaru finansowego (np. współpraca w zakresie organizacji, wsparcia rzeczowego, logistycznego, lokalowego, doradczego, kadrowego, szkoleniowego, promocyjnego).

Zalety realizacji projektów w partnerstwie:

- partnerstwo różnych podmiotów z obszaru LGD pozwala na uwzględnienie różnorodnych perspektyw i doświadczeń i tym samym kompleksowe rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów na obszarze LSR.
- partnerstwo umożliwia wzajemne wsparcie między podmiotami, wspólna praca nad projektem umożliwia także wymianę wiedzy i naukę od siebie nawzajem, zaangażowanie podmiotów posiadających zasoby i wiedzę niezbędną do maksymalizacji efektów realizacji projektów – np. korzystanie z wiedzy i umiejętności organizacji pozarządowych obszaru LGD, w tym KGW i OSP,

- partnerstwo w ramach obszaru LGD pozwala na budowanie silnych relacji i sieci kontaktów między różnymi podmiotami. Może to prowadzić do długotrwałej współpracy i korzystnych relacji społecznych i gospodarczych, które będą mieć pozytywny wpływ na rozwój lokalnej społeczności.

Lokalna Grupa Działania **promować możliwość partnerstwa** wśród różnych organizacji i instytucji działających na jej obszarze. Można to zrobić poprzez organizację spotkań informacyjnych, udział w lokalnych wydarzeniach i konferencjach, a także za pośrednictwem mediów społecznościowych i strony internetowej LGD.

Poza tym rolą LGD będzie **poszukiwanie i kojarzenie partnerów w ramach operacji realizowanych w partnerstwie poprzez stworzenie platformy komunikacji i wyszukiwania partnerów** – osoby/podmioty zainteresowane partnerstwem będą mogły zgłaszać swoje zainteresowanie bezpośrednio do LGD. LGD będzie aktywnie poszukiwać potencjalnych partnerów, kontaktując się z organizacjami i instytucjami działającymi na obszarze. W przypadku zaplanowanych operacji partnerskich z partnerami spoza obszaru LSR – krajowych i międzynarodowych zaplanowano wsparcie w poszukiwaniu partnerów poprzez zaangażowanie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich oraz korzystania z bazy LGD i projektów współpracy udostępnionej przez Komisję Europejską.

Premiowanie operacji zakładających wsparcie osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Zdiagnozowane grupy osób w niekorzystnej sytuacji LGD zamierza wspierać również poprzez premiowanie projektów zakładających wsparcie tych grup w ramach projektów społecznych, jak również dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób reprezentujących tę grupę: kobiety, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów lub osoby poszukujące zatrudnienia, w tym mieszkańców osiedli po-PGR. Dodatkowe punkty za wspieranie osób w niekorzystnej sytuacji zaplanowano w ramach 5 na 6 rzedsięwzięć. Dzięki wielotorowemu podejściu do wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji – aktywizacja, dedykowanie form wsparcia adresowanych do osób w niekorzystnej sytuacji oraz mobilizowanie potencjalnych wnioskodawców/grantobiorców LGD ma szansę realnej poprawy ich jakości życia, włączenia społecznego, czy poprawę sytuacji na rynku pracy.

7.4 Informacja o realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village), operacji własnych i operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR

LGD planuje realizację **projektów grantowych** w zakresie 5 przedsięwzięć finansowanych z dwóch funduszy przewidzianych dla RLKS: 1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły oraz 2.1. Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego (EFRROW w ramach PS WPR 2023-2027), 2.4. Wspieranie integracji społecznej seniorów, 2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną, 2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych (EFS+ w ramach FEKP 2021-2027).

Tryb i zasady ogłaszania konkursów grantowych w ramach poszczególnych funduszy będą określały szczegółowe procedury obejmujące: zasady składania wniosków o powierzenie grantów, zasady oceny i wyboru grantów do dofinansowania, sposób rozliczenia grantów , ich monitoringu i ewaluacji. Procedury grantowe w ramach w/w przedsięwzięć zostaną przedłożone do zatwierdzenia do SW w terminie określonym w umowie ramowej.

Ponadto przewiduje się organizację konkursów grantowych w ramach źródeł finansowania poza LSR – małe konkursy grantowe na inicjatywy oddolne na obszarach wiejskich dedykowane organizacjom pozarządowym i grupom nieformalnym ze środków Polsko- Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu Działaj Lokalnie (LGD jest Ośrodkiem Działaj Lokalnie).

W ramach LSR przewidziano również realizację **operacji własnej** w ramach przedsięwzięcia 1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły, w ramach której realizowane będą inicjatywy ukierunkowane na ochronę i promocję nadwiślańskiego dziedzictwa obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły”.

W ramach realizacji LSR przewiduje się również realizację **projektów partnerskich** poza w/w działaniami w kierunku inicjowania projektów realizowanych w partnerstwie (gdzie wniosek o dofinansowanie składa 1 podmiot) w zakresie współpracy z podmiotami spoza obszaru LGD – projekty międzyregionalne (z partnerem spoza obszaru LSR) i międzynarodowe (z partnerem zagranicznym) w ramach konkursów grantowych w ramach przedsięwzięcia P.1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły. Projekty z partnerami spoza obszaru LGD mają wpłynąć na poprawienie sytuacji w zakresie zdiagnozowanych problemów z powtarzalnością oferty działań kulturalnych i w obszarze promocji dziedzictwa lokalnego, marazmem w dziedzinie promocji obszaru, w tym produktów lokalnych i dziedzictwa, niskim poziomem oferty usług około turystycznych.

Korzyści ze współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej:

- partnerzy, w tym zagraniczni często posiadają unikalne doświadczenie, wiedzę i umiejętności, które mogą przyczynić się do skuteczniejszej promocji i ochrony dziedzictwa lokalnego obszarów wiejskich,
- współpraca umożliwia nawiązanie nowych relacji i rozszerzenie sieci kontaktów. To może przyczynić się do długoterminowych korzyści i współpracy na przyszłe projekty,
- współpraca z partnerami zagranicznymi umożliwia wymianę kulturową i uczenie się od siebie nawzajem. Można poznać inne sposoby myślenia, podejścia do problemów i praktyki z innych krajów.

LGD na moment opracowania LSR nie przewiduje realizacji projektów grantowych obejmujących opracowanie koncepcji Smart Village w związku z brakiem zainteresowania potencjalnych grantobiorców (wyniki badań). W przypadku zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej i tym samym pojawieniem się zainteresowania w przedmiotowym obszarze LGD zobowiązuje się do konsultacji w tym zakresie i wprowadzenia ewentualnych zmian w LSR z uwzględnieniem w prowadzenia nowego przedsięwzięcia w ramach celu 2.

Rozdział VIII. Plan działania

Przyjęty plan działania zawarty został w **załączniku nr 2** do niniejszej LSR. Stanowi on odzwierciedlenie przyjętego harmonogramu osiągania poszczególnych celów i wskaźników w latach obowiązywania strategii.

W planie działania przyjęto jeden **kamień milowy** – 30.06.2026 r. jest to planowany termin przeprowadzenia ewaluacji on-going. Do tego dnia planuje się zakontraktowanie 1 282 500 euro, co stanowić będzie 57% wykorzystania budżetu LSR.

W planie działania wszystkim celom oraz przedsięwzięciom przypisano wskaźniki produktu i rezultatu, wskazujące na charakter danego przedsięwzięcia, planowane do osiągnięcia w poszczególnych latach wdrażania LSR.

W ramach planu działania przewidziano **różnorodność metod aktywizujących społeczność**, co zostało szczegółowo opisane w podrozdziale 6.3. niniejszej strategii. Podczas wdrażania LSR będą:

- przeprowadzane konkursy (w ramach przedsięwzięć P.1.1., P.1.2., P.2.2., P.2.3.),
- realizowane operacje własne (w ramach przedsięwzięcia P.1.3.),
- realizowane projekty grantowe (w ramach przedsięwzięć P.2.1., P.2.4., P.2.5., P.2.6.),
- realizowane **projekty partnerskie zarówno z udziałem partnerów zagranicznych, jak i krajowych spoza obszaru objętego LSR** (w ramach przedsięwzięcia P.1.3.).

W ramach ogłaszanych konkursów i grantów, premiowane będą projekty realizowane **w partnerstwie**.

W planie działania przewidziano:

- **realizację operacji na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego, w tym integrujących i animujących** (przedsięwzięcie P.2.5.),
- **realizację operacji na rzecz seniorów w zakresie włączenia społecznego i cyfrowego** (przedsięwzięcie P.2.4.),
- **wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji** (w szczególności w ramach przedsięwzięć P.1.2., P.1.3., P.2.2.)
- **wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych** (przedsięwzięcie P.1.1.).

Niniejszy plan działania opracowano z uwzględnieniem partycypacyjnego charakteru LSR. Przyjęty kształt planu jest wynikiem przeprowadzonych badań ankietowych, odbytych wywiadów grupowych, mapowania potrzeb seniorów, akcji wlepkowych i spotkań panelu ekspertów. Wszystkie powyższe metody partycypacyjne wpłynęły na ostateczne zdefiniowanie celów i przedsięwzięć, a także przypisanych im wskaźników i grup docelowych, w tym grup w niekorzystnej sytuacji.

Z przyjętego planu wynika szczegółowy harmonogram osiągania zaplanowanych wskaźników produktu i rezultatu w poszczególnych latach wdrażania LSR. Na rok 2029 przewidziano osiągnięcie 100 % realizacji wskaźników oraz przeprowadzenie ewaluacji ex-post, która pozwoli na ocenę wdrażania LSR.

Rozdział IX. Plan finansowy LSR

9.1. Źródła finansowania LSR

LSR Lokalnej Grupy Działania Zakole Dolnej Wisły jest strategią wielofundusową, finansowaną z:

- EFRROW oraz EFS+, stanowiących bezpośrednie źródło finansowania LSR,
- Programu Działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, stanowiących inne potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć wynikających z LSR.

W związku z powyższym, w strategii **zapewniono dywersyfikację źródeł finansowania**, uwzględniając finansowanie z dwóch dodatkowych źródeł (Działaj Lokalnie i Nowe FIO) poza RLKS, zgodnie z poniższą tabelą.

Tabela. Dywersyfikacja źródeł finansowania LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR					
Zakres wsparcia	Program/Fundusz				Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFS+	Działaj lokalnie*	NOWEFIO**	
Wdrażanie LSR	1 250 000,00	1 000 000,00	20 000,00	75 000,00	2 345 000,00
Zarządzanie LSR	312 500,00	70 000,00	12 500,00	-	395 000,00
Razem	1 562 500,00	1 070 000,00	32 500,00	75 000,00	2 740 000,00

* Zasady i możliwości pozyskania wsparcia w ramach Programu Działaj Lokalnie i NOWEFIO zostały przedstawione w podrozdziale 6.2. niniejszej LSR.

** Szacowanie możliwości wsparcia w ramach FIO przygotowano w oparciu o założenia konkursu NOWEFIO 2023, gdzie w Priorytecie 2 można wnioskować o dotację w wysokości od 50 tys. do 300 tys. zł, przy czym roczna kwota dotacji może maksymalnie wynosić 150 tys. zł i nie może być niższa niż 50 tys. zł. Założono pozyskanie wsparcia w wysokości 75 tys. euro w całym okresie obowiązywania LSR.

Źródło: Opracowanie własne

9.2. Powiązanie źródeł finansowania z celami LSR

W poniższej tabeli przedstawiono powiązania poszczególnych źródeł finansowania z celami i przedsięwzięciami LSR.

Tabela. Powiązania poszczególnych źródeł finansowania z celami i przedsięwzięciami LSR

Cel		Przedsięwzięcie		Sposób realizacji	Źródła finansowania celów i przedsięwzięć
C.1.	Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego	P.1.1.	Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Konkurs	EFRROW
		P.1.2.	Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	Konkurs	EFRROW
		P.1.3.	Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Operacja własna/ Konkurs na projekty partnerskie z udziałem partnerów zagranicznych/Konkurs na projekty partnerskie z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru objętego LSR	EFRROW Program Działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności FIO
C.2.	Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły	P.2.1.	Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Projekt grantowy	EFRROW Program Działaj Lokalnie ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności FIO
		P.2.2.	Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	Konkurs	EFRROW
		P.2.3.	Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców	Konkurs	EFRROW
		P.2.4.	Wspieranie integracji społecznej	Projekt grantowy	EFS+

			seniorów		
		P.2.5.	Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	Projekt grantowy	EFS+
		P.2.6.	Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	Projekt grantowy	EFS+

Źródło: Opracowanie własne

Budżet LSR uwzględniający jedynie źródła jego finansowania w ramach RLKS oraz Plan wykorzystania budżetu stanowią **załączniki nr 3 i nr 4** do niniejszej LSR.

Rozdział X. Monitoring i ewaluacja

10.1. Opis procesu monitorowania i ewaluacji

Planowanie strategiczne jest procesem ciągłym, dlatego też dla osiągnięcia zamierzonych celów i przedsięwzięć, wymagane jest zaprojektowanie i wdrożenie odpowiednich mechanizmów gwarantujących prawidłowe wdrażanie, monitorowanie i ewaluację efektów Lokalnej Strategii Rozwoju. Dysponowanie pełną wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażania LSR jest podstawą prawidłowego zarządzania tym procesem. Dlatego też dla efektywnej realizacji Strategii w zakresie wypełnienia poszczególnych wskaźników, w powiązaniu z określonym budżetem, niezbędne jest stworzenie adekwatnego systemu monitoringu i ewaluacji LSR.

Przyjęty proces monitorowania i ewaluacji został wypracowany we współpracy ze społecznością lokalną, co zostało szczegółowo opisane w rozdziale III niniejszej LSR.

MONITORING LSR jest procesem systematycznego i ciągłego zbierania oraz analizowania informacji na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR w aspektach rzeczowym i finansowym. Monitoring finansowy polega na śledzeniu wydatkowania środków, natomiast rzeczowy obejmuje analizę stopnia osiągania mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii. Proces ten służy dostarczaniu informacji dla celów kontroli zarządzania i podejmowania decyzji w sprawie realizacji i aktualizacji strategii. Monitoring pokazuje wszystkim wiarygodne, rzetelne informacje o stanie zaawansowania prac, postępach, uchybieniach zmianach, czy też zaniechaniach wraz z przyczynami i uzasadnieniem takiego stanu rzeczy.

Monitoring będzie prowadzony wewnętrznie przez pracowników Biura LGD na bieżąco, a przedmiotem monitorowania będą:

- a) wskaźniki realizacji LSR,
- b) budżet LGD,
- c) harmonogram ogłaszania konkursów,
- d) funkcjonowanie partnerstwa LGD
- e) funkcjonowanie biura i ocena pracowników,
- f) realizacja planu komunikacji.

Sposób realizacji monitoringu został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela. Sposób realizacji monitoringu

Przedmiot badania	Wskaźniki realizacji celów oraz przedsięwzięć LSR, Budżet LGD, Harmonogram ogłaszania konkursów, Funkcjonowanie partnerstwa LGD Funkcjonowanie biura i ocena pracowników, Realizacja planu komunikacji
Podmiot wykonujący badanie	Pracownicy Biura LGD
Źródło danych	Pełna dokumentacja przeprowadzanych konkursów Wyniki ankiety monitorującej na potrzeby monitorowania realizacji LSR Rejestr danych LGD
Termin przeprowadzenia badania	Na bieżąco
Przedmiot oceny (co podlega ocenie?)	Stopień realizacji wskaźników Stopień wykorzystania funduszy Wysokość zakontraktowanych środków Liczba członków LGD Liczba uchwał Rady Liczba zmian w LSR Liczba odwołań od oceny operacji Wyniki oceny okresowej pracowników Liczba szkoleń Liczba działań zrealizowanych w ramach planu komunikacji Stopień zadowolenia w zakresie wdrażanych działań w ramach planu komunikacji

Źródło: Opracowanie własne

EWALUACJA LSR jest natomiast systematycznym badaniem wartości i cech jej wdrażania w celu uzyskania odpowiedzi na pytanie **czy zostały osiągnięte zamierzone cele** oraz na ustalenie związków pomiędzy podjętymi działaniami, a uzyskanymi efektami, zwłaszcza w ujęciu średnio i długookresowym. Ewaluację prowadzi się najczęściej w oparciu o następujące kryteria: trafność/adekwatność/ odpowiedniość, efektywność/wydajność, skuteczność, użyteczność i trwałość.

LGD planuje raz na dwa lata przeprowadzać **ewaluację wewnętrzną** oraz jednokrotnie **ewaluację zewnętrzną**.

Sposób przeprowadzenia ewaluacji został przedstawiony w poniższych tabelach.

Tabela. Sposób realizacji ewaluacji wewnętrznej

Przedmiot badania	Bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, tak, by lepiej rozumieć osiągane rezultaty i umieć z wyprzedzeniem oszacować, w jakim stopniu zbliżają się one do osiągnięcia celów. Ewaluacja wewnętrzna będzie stanowić uzupełnienie monitoringu o konieczną interpretację (identyfikację przyczyn ewentualnych problemów), ocenę i rekomendacje działań . Zostanie ona zrealizowana w formie warsztatu.
Podmiot wykonujący badanie	Pracownicy Biura LGD, Członkowie Zarządu, Członkowie Rady LGD
Źródło danych	Pełna dokumentacja przeprowadzanych konkursów Wyniki ankiety monitorującej na potrzeby monitorowania realizacji LSR Rejestr danych LGD
Termin przeprowadzenia badania	Co dwa lata do końca lutego
Przedmiot oceny (co podlega ocenie?)	Stopień realizacji wskaźników Stopień wykorzystania funduszy Wysokość zakontraktowanych środków Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem Liczba zmian harmonogramu Liczba członków LGD Liczba uchwał Rady Liczba zmian w LSR Liczba odwołań od oceny operacji Liczba szkoleń Liczba działań zrealizowanych w ramach planu komunikacji Stopień zadowolenia w zakresie wdrażanych działań w ramach planu komunikacji

Źródło: Opracowanie własne

W wyniku przeprowadzonej ewaluacji wewnętrznej zostaną opracowane ustalenia odnośnie koniecznych działań do wdrożenia.

Ewaluacja zewnętrzna zostanie przeprowadzona jednokrotnie w roku 2029 przez niezależnego ewaluatora – zewnętrznego wykonawcę.

Głównym celem przeprowadzenia badania ewaluacyjnego będzie **ocena wpływu działalności LGD i realizacji LSR na funkcjonowanie i rozwój społeczności lokalnej**.

Zakres przedmiotowy badania obejmie:

- realizację LSR,
- funkcjonowanie partnerstwa i działalność Biura LGD, w tym efektywności realizacji Planu Komunikacji.

Tabela. Sposób realizacji ewaluacji zewnętrznej

Ewaluacja procesu realizacji LSR	
Przedmiot badania	<p>Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?</p> <p>Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?</p> <p>Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami i przedsięwzięciami LSR)?</p> <p>Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?</p> <p>Jaki jest stopień osiągnięcia celów, przedsięwzięć i przypisanych im wskaźników?</p> <p>Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną i zaangażowanie w sprawy lokalne? W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?</p> <p>W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju obszaru poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego?</p> <p>W jakim stopniu LSR przyczyniła się do rozwoju wysokiej jakości usług społecznych i edukacyjnych dla mieszkańców?</p> <p>W jakim stopniu LSR przyczyniła się do poprawy dostępności, mobilności i bezpieczeństwa społeczności lokalnej?</p> <p>Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy w niekorzystnej sytuacji oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?</p> <p>Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego? Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?</p> <p>W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?</p> <p>Jaka była skuteczność i efekty wdrażania projektów współpracy? Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?</p> <p>Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR:</p> <p>Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi podmiotami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?</p> <p>Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?</p>

	Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia? Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?
Podmiot wykonujący badanie	Zewnętrzni, niezależni eksperci
Źródło danych	Analiza dokumentów z monitoringu i ewaluacji wewnętrznej Wywiady z kierownictwem LGD i pracownikami biura Zogniskowane wywiady grupowe z interesariuszami Ankieta on-line
Termin przeprowadzenia badania	2029 r.
Przedmiot oceny (co podlega ocenie?)	Stopień realizacji budżetu Zgodność z harmonogramem ogłaszania konkursów Klarowność i zrozumiałość kryteriów i procedur Wpływ kryteriów wyboru projektów na wybór projektów spójnych z celami LSR Prawidłowość przyjętego systemu wskaźników pod względem gromadzenia informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach Stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR Poziom kapitału społecznego i efektywność działań wspomagających budowanie tego kapitału Wpływ LSR na rozwój przedsiębiorczości Wpływ LSR na budowanie lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego Prawidłowość identyfikacji grup defaworyzowanych i adekwatność działań LSR do potrzeb tych grup Ocena innowacyjności projektów realizowanych w ramach LSR Ocena skuteczności i efektów wdrażanych projektów współpracy Wpływ LGD na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi podmiotami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie Poziom wykorzystania stworzonego w ramach LSR potencjału rozwojowego Spójność realizowanych projektów ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR Komplementarność zrealizowanych inwestycji względem siebie lub wiodącego tematu określonego w LSR
Ewaluacja funkcjonowania partnerstwa i działalności Biura LGD	
Przedmiot badania	Czy sposób działania partnerstwa, w tym aktywność poszczególnych partnerów (sektorów wchodzących w skład partnerstwa) pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR? Czy procedury postępowania i podejmowania decyzji przez Radę LGD są efektywne, przejrzyste? Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno- promocyjnych, doradczych)? Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
Podmiot wykonujący badanie	Zewnętrzni, niezależni eksperci
Źródło danych	Analiza dokumentów z monitoringu i ewaluacji wewnętrznej Wywiady z kierownictwem LGD i pracownikami biura Zogniskowane wywiady grupowe z beneficjentami i wnioskodawcami Ankieta on-line
Termin przeprowadzenia badania	2029 r.
Przedmiot oceny (co podlega ocenie?)	Wpływ działania partnerstwa na efektywną i skuteczną realizację LSR Efektywność i przejrzystość procedur postępowania i podejmowania decyzji przez Radę Skuteczność i efektywność działań biura LGD

Źródło: Opracowanie własne

10.2. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Dane z monitoringu i ewaluacji wewnętrznej będą:

- stanowiły podstawę do opracowania sprawozdania z realizacji LSR, za rok poprzedni, które zgodnie z zapisami § 6 pkt. 6 lit. c) umowy ramowej, każda LGD jest zobowiązana składać Zarządowi Województwa do ostatniego dnia lutego każdego roku,
- mogły zostać wykorzystane przez ewaluatorów zewnętrznych po zakończeniu realizacji LSR (ewaluacja zewnętrzna).

Ewaluacja zewnętrzna przeprowadzona w ostatnim roku wdrażania LSR umożliwi w jak największym stopniu określenie czy LSR była wdrażana prawidłowo oraz czy sposób funkcjonowania LGD przebiegał w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nią zadań i zobowiązań, wynikających przede wszystkim z zapisów umowy ramowej. Ewaluacja wskaże także ewentualne problemy i będzie podstawą do wypracowania działań/rozwiązań naprawczych. Jej wyniki posłużą także do planowania strategii na kolejny okres programowania.

Załączniki do LSR:

- Cele i przedsięwzięcia
- Plan działania

3. Budżet LSR

4. Plan wykorzystania budżetu LSR

Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1. Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego	Grupy docelowe	Sposób realizacji
100 000,00	Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rolnicy lub domownicy będący właścicielami lub współwłaścicielami małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza na obszarze objętym LSR. 	Konkurs
435 000,00	Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji 	Konkurs
62 500,00	Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji, ▪ jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i jednostki organizacyjne, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ przedsiębiorcy, ▪ jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną (np. koła gospodyń wiejskich działające w ramach kółek rolniczych) 	Operacja własna/Konkurs grantowy na projekty partnerskie z udziałem partnerów zagranicznych/Konkurs na projekty partnerskie z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru objętego LSR
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2. Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły	Grupy docelowe	Sposób realizacji
47 500,00	Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizacje pozarządowe ▪ mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym liderzy życia publicznego i społecznego (przedstawiciele sołectw, organizacji pozarządowych np. KGW, OSP, grup nieformalnych itp.) 	Projekt grantowy
425 000,00	Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji 	Konkurs
180 000,00	Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby fizyczne zamieszkujące obszar LSR ▪ osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą zarejestrowaną na obszarze objętym LSR ▪ mikro i małe przedsiębiorstwa, których miejsce wykonywania działalności gospodarczej, oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, znajduje się na obszarze objętym LSR 	Konkurs
500 000,00	Wspieranie integracji społecznej seniorów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby w wieku pow. 60 r.ż zamieszkujące obszar objęty LSR 	Projekt grantowy
250 000,00	Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzieci i młodzież uczące się w wieku 6-24 lata z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju 	Projekt grantowy
250 000,00	Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju 	Projekt grantowy

Źródło: Struktura i wymagania dotyczące LSR

Załącznik nr 2. Plan działania

Cel	Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Pro-gram
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	Rozwój obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły poprzez wykorzystanie jego naturalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego													
P.1.1. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Liczba operacji polegających na utworzeniu zagród edukacyjnych lub gospodarstw agroturystycznych	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejących zagród edukacyjnych lub gospodarstw agroturystycznych	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
P.1.2. Wzmocnienie rozwoju infrastruktury publicznej – turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury publicznej - turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
P.1.3. Ochrona, rozwój i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Liczba operacji własnych w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	Liczba projektów partnerskich z udziałem partnera zagranicznego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	

	Liczba projektów partnerskich z udziałem partnera krajowego spoza obszaru objętego LSR	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	100%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	
Wskaźnik rezultatu W.1.1.	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.	Liczba przedsiębiorstw 0		Liczba przedsiębiorstw 0		Liczba przedsiębiorstw 4		Liczba przedsiębiorstw 0		Liczba przedsiębiorstw 0		Liczba przedsiębiorstw 0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2.	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	Liczba osób 0		Liczba osób 400		Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3.	Liczba osób, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach operacji własnych/projektów grantowych w zakresie ochrony, rozwoju i promocji dziedzictwa lokalnego obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły	Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 40		Liczba osób 0		Liczba osób 0		PS WPR
	Liczba osób, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach projektów partnerskich	Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 20		Liczba osób 20		Liczba osób 0		
Cel.2.	Rozwój społeczny i podniesienie jakości życia mieszkańców na obszarze LGD Zakole Dolnej Wisły													

P 2.1. Wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	Liczba projektów grantowych w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
P 2.2. Wzmocnienie rozwoju małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	Liczba nowych lub zmodernizowa-nych obiektów małej infrastruktury publicznej poprawiającej bezpieczeństwo, mobilność i dostępność lokalnej społeczności	0 szt.	0%	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0szt.	100%	0szt.	100%	0szt.	100%	PS WPR
P 2.3. Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla mieszkańców	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 szt.	0%	6 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0 szt.	0%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
P 2.4. Wsparcie integracji społecznej seniorów	Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach	43 osoby	25%	43 osoby	50%	43 osoby	75%	43 osoby	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	FEW

	Trzeciego Wieku													
	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	43 osoby	25%	43 osoby	50%	43 osoby	75%	43 osoby	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	
P.2.5. Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną	Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	0 osób	0%	0 osób	0%	109 osób	50%	109 osób	100 %	0 osób	100%	0 osób	100%	FEW
	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	0 osób	0%	0 osób	0%	109 osób	50%	109 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	
	Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	0 osób	0%	0 osób	0%	0 osób	0%	0 osób	0%	0 osób	100%	0 osób	100%	
	Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem	0 osób	0%	0 osób	0%	0 osób	0%	0 osób	0%	0 osób	100%	0 osób	100%	
P.2.6. Aktywizacja edukacyjna osób dorosłych	Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności lub kompetencji podstawowych realizowanych poza Bazą Usług Rozwojowych	0 osób	0%	0 osób	0%	800 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	FEW
	Liczba podmiotów przygotowanych do pełnienia funkcji lokalnego ośrodka kształcenia osób dorosłych	0 szt.	0%	4	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	
Wskaźnik rezultatu W.2.1.	Liczba osób w tym z grup w niekorzystnej sytuacji uczestniczących w działaniach w ramach projektów grantowych w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia	Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 60		Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 0		PS WPR

	publicznego i społecznego													
Wskaźnik rezultatu W.2.2.	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 800		Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3.	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.	Liczba utworzonych miejsc pracy 0		Liczba utworzonych miejsc pracy 6		Liczba utworzonych miejsc pracy 0		Liczba utworzonych miejsc pracy 0		Liczba utworzonych miejsc pracy 0		Liczba utworzonych miejsc pracy 0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.4.	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	Liczba osób 25		Liczba osób 25		Liczba osób 25		Liczba osób 25		Liczba osób 0		Liczba osób 0		FEW
	Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku 1		Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku 1		Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku 1		Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku 1		Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku 0		Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku 0		
Wskaźnik rezultatu W.2.5.	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	Liczba osób 0		Liczba osób 0		Liczba osób 50		Liczba osób 50		Liczba osób 0		Liczba osób 0		FEW
Wskaźnik rezultatu W.2.6.	Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE)	Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE) 0		Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE) 4		Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE) 0		Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE) 0		Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE) 0		Liczba utworzonych lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji (LOWE) 0		FEW

Źródło: Struktura i wymagania dotyczące LSR

Załącznik nr 3. Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 250 000,00	0,00	1 000 000,00	2 250 000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	312 500,00	0,00	70 000,00	382 500,00
Razem	1 562 500,00	0,00	1 070 000,00	2 632 500,00

Źródło: Struktura i wymagania dotyczące LSR

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR

Fundusz	Środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0,00	0%	615 000,00	49%	47 500,00	53%	525 000,00	95%	62 500,00	100%	0	100%	0	100%
EFS+	250 000,00	25%	375 000,00	62%	125 000,00	75%	125 000,00	88%	125 000,00	100%	0	100%	0	100%
EFRR	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd
Razem	250 000,00	11%	990 000,00	55%	172 500,00	63%	650 000,00	92%	187 500,00	100%	0	100%	0	100%

Źródło: Struktura i wymagania dotyczące LSR